

România literară

CONGRESUL AL IX-LEA

(Paginile 3, 4, 5, 6, 7, 12—13, 24)

LUMINOSUL REPER

EVENTIMENT istoric de însemnătate excepțională, cu largi și profunde implicații în viața întregii societăți românești, în desfășurarea procesului revoluționar și a construcției socialiste din țara noastră, Congresul al IX-lea al Partidului reprezintă marele și luminosul reper al contemporaneității, la care se raportează indestructibil și cu o înaltă îndreptățire toate uriașele transformări și înfăptuiri ale celor 24 de ani tumultuoși care au trecut de atunci. Marcind începutul unei noi epoci în istoria socialistă a țării, determinând vaste schimbări în activitatea partidului, așezând pe un făgaș nou opera de făurire a socialismului, Congresul al IX-lea a elaborat linia generală de dezvoltare și înaintare a construcției socialiste, orientările stabilite atunci fiind întărite și îmbogățite de toate congresele și conferințele naționale ulterioare ale partidului. În Tezele pentru Congresul al XIV-lea se subliniază astfel că „În desfășurarea procesului revoluționar în țara noastră, un moment de cotitură radicală, de adevărată răscruce istorică l-a constituit Congresul al IX-lea, când în fruntea Partidului Comunist Român a fost ales marele fiu al neamului, eroul comunist al națiunii române moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu”.

Principiile și orientările formulate de Congresul al IX-lea, în elaborarea cărora tovarășul Nicolae Ceaușescu a avut rolul hotăritor, au înnoit și impulsionat profund întreaga viață socială, politică, economică și culturală a țării, deschizând calea unor structurale și rapide prefaceri ale societății românești, amplificând și intensificând procesul construcției socialiste și al înaintării neabătute spre comunism. Rezultatele obținute în această epocă, justificat denumită „Epoca Nicolae Ceaușescu”, marile transformări care au avut loc de-a lungul celor 24 de ani de la Congresul al IX-lea conferă acestui interval de timp un profil istoric unic, foarte specific, practic fără precedent în întreaga istorie a poporului nostru. „De la înălțimile la care s-a ajuns — se arată în Tezele pentru Congresul al XIV-lea —, întregul popor privește tot ceea ce s-a realizat cu îndreptățită mândrie și cu hotărârea fermă de a acționa pentru perfecționarea continuă a întregii activități, pentru înfăptuirea cu succes a obiectivelor strategice cuprinse în Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism”.

Integrate deplin în procesul de adânci schimbări revoluționare inaugurat de Congresul al IX-lea, cultura și literatura română de astăzi reflectă cu fidelitate spiritul și orientările epocii. Climatul înnoitor instituit de Congresul al IX-lea a avut ca efect în plan cultural și literar o strălucitoare efervescență creatoare. În acest cadru a fost valorificată amplu și dintr-o nouă perspectivă moștenirea culturală și literară. Energiile creatoare ale prezentului și-au găsit expresia în opere și realizări valoroase, de o mare diversitate. S-au format și s-au impus noi generații de creatori, care au îmbogățit fizionomia culturală, artistică și literară a contemporaneității, imprimându-i un relief și trăsături distincte, profund caracteristice pentru timpul pe care îl trăim și în deplin acord cu semnificațiile acestuia. S-a configurat, complexă, foarte variată, de o remarcabilă varietate, o literatură-mărturie despre vremea de azi, despre viață, năzuințele, preocupările și aspirațiile poporului nostru din acești ani de eroică și dinamică istorie. S-a conturat cu putere participarea oamenilor de cultură, a scriitorilor și artiștilor, la desfășurarea vieții sociale, în spiritul unei înalte responsabilități patriotice a creatorilor față de poporul căruia îi aparțin, cerută atât de îndelungatele tradiții militante ale culturii și literaturii noastre cât și de marile exigențe ale prezentului socialist. Năzuind să sintetizeze în cit mai valoroase creații literare chipul și spiritul epocii în care ne aflăm, scriitorii contemporani au ca luminos reper în acest profund angajant demers istoric evenimentul care a determinat cursul de astăzi al societății românești și uriașele transformări ce îl caracterizează — Congresul al IX-lea al Partidului.

„România literară”

■ În desfășurarea procesului revoluționar în țara noastră, un moment de cotitură radicală, de adevărată răscruce istorică, l-a constituit Congresul al IX-lea, când, în fruntea Partidului Comunist Român a fost ales marele fiu al neamului, eroul comunist al națiunii române moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

(Din Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român)

■ Nr. 390 din 15 iunie a.c. este dedicat integral Centenarului „Mihai Eminescu“ și este redactat în întregime de 19 critici, cercetători literari și cadre universitare a căror medie de vîrstă nu depășește 30 de ani. Sint cuprinse, alături de mărturiile celor care l-au cunoscut direct pe Eminescu, de opiniile criticii celei mai autorizate de la Maiorescu, G. Călinescu, T. Vianu, Ibrăileanu pînă la Zoe Dumitrescu-Bușu-lunga și George Munteanu, de portretele editorilor primei ediții a operei integrale eminesciene, ample studii și eseuri ale criticilor de azi. Astfel, Liviu Papadima — unul dintre redactorii-responsabili — elaborează o sinteză concentrată a receptării operei Marelui Poet (Trepte către Eminescu). Sunete eminesciene de dinainte și de după Eminescu se numește studiul Rodicăi Zafiu. Gabriel Rusu, Ion Bogdan Lefter, Mihai Coman, Dan Silviu Boerescu, Radu G. Teposu, Marius Ghica, Mircea Vasilescu continuă să exploreze, cu mijloace moderne, bogatul cîmp de semnificații al poeziei, prozei și dramaturgiei lui Eminescu. Paul Nancă — cel de-al doilea responsabil de număr — reface Locurile și popasurile eminesciene. Paginile 14 și 15 conțin versiuni în limbile engleză și germană ale poeziilor Floare albastră, Ce te legeni..., Peste virfuri, Se baie miezul nopții, Dintre sute de catarge.

Extrem de interesante sînt paginile centrale ale revistei care, pliate, se constituie sub forma unei gazete intitulate „Dulce Românie“, și scrisă în întregime de Mihai Eminescu, conținînd texte din opera

literară, filosofică și publicistică.

Dens, îngrijit, elegant prezentat grafic, numărul 390 al revistei „Tribuna României“ este un omagiu adus Poetului nostru național.

În numărul 391 al revistei sînt consemnate cele mai importante manifestări dedicate centenarului poetului național: Simpozionul omagial de la Ateneul Român, Sesunea științifică a Academiei și Expoziția de la sala Dalles consacrată poetului. La rubrica „Idei-Oninii-Eseuri“ este reluată interpretarea lui Vladimir Streinu la poezia Floare albastră, iar Constantin Crișan semnează un bine documentat comentariu despre un facsimil inedit după o scrisoare adresată de Eminescu lui Caragiale și lui Ronetti Roman.

Maramuresul văzut de un japonez se intitulează excelentul reportaj al scriitorului japonez Kosei Miya.

În cadrul „Tribunei arteilor“ revista propune cititorilor două pagini realizate de critici tineri despre creația unor tineri prozatori. Gabriel Rusu prezintă romanele lui Nicolae Iliescu (Dus-întors), George Cușnarencu (Tangoul memoriei) și Gheorghe Crăciun (Compunere cu paralele inegale). Lucian Branea scrie despre romanul lui Daniel Vighi, Însemnare despre anii din urmă, și al Rodicăi Palade, Iarna, viețile, Dan Silviu Boerescu despre romanul Tainele inimii de Cristian Teodorescu și despre volumul de proză scurtă al lui Hanibal Stănculescu, Casa, iar Paul Nancă despre romanul lui Tudor Dumitru Savu, Fortul, și despre Plus minus o zi, romanul lui Sorin Preda. Incitante, realizate cu nerv publicistic sînt și rubricile din celelalte pagini ale revistei: „Pe scurt“, „Magazin“, „Sport“ și „Album“.

„Arhitectura“

■ Revista specialiștilor români în domeniu acoperă un divers panel de specialități: proiectare și restaurare-restituire, urbanism și sistematizare, design și decorațiuni interioare; li se alătură, prin simpatie, cîmpuri profesionale înrudite — de la plastică (ei mai toate manifestările ei) pînă la peisagistică. Periodicul — serial bimensual — se află în a noua decadă de ființare și în al treizeci și șaptea an de existență modernă, avînd cîteva mii de lectori abonați în țară și în străinătate (pentru această în urmă editind, ca anexe, sumare în trei limbi de largă circulație).

Deși vizează, în actuala formulă, un specific tehnic, dînd prioritate reproducerii comentate de planuri, ansambluri de imobile și detalii de construcție și ornament (noile centre civice ale orașelor țării, marile construcții cu destinație socială urbanizarea habitatului rural), revista inserează, număr de număr, studii, cronici și știri bogat comentate iconografic. Textele teoretice au o tematică de largă deschidere culturală — remarcăm, din ultimele numere: Silvia Păun: Stonehenge-Sarmisgetza — comparație revelatoare;

Radu Drăgan: Locuința tradițională în sistemul gîndirii simbolice; Marcian Ghica: Bomarzo — paradoxul cathartic —, abordînd și chestiuni de teorie modernă a domeniului (bunăoară realizările și perspectivele în computerizarea operațiilor specifice meseriei). La rîndul lor, cronicile marchează cu aplicație evenimente artistice, de la expoziții de pictură cu tematică înrudită, pînă la cele de design vestimentar și scenografie.

„Arhitectura“ își face o consecvență datorită din publicarea unora dintre cele mai bune proiecte de diplomă ale tinerilor absolvenți — români și străini — ai școlii superioare de profil. Studii despre maeștrii de ieri și de azi ai profesiei, rapeluri istorice, interviuri, completează cele aproape o sută de pagini ale fiecărui număr. O mențiune specială, alături de cea pentru articolele cu proiecție culturală — pentru interviuri, care, cînd apar, sînt viu comentate în breaslă, unde critica de arhitectură, arhitectura comparată, integrarea (în plan teoretic și practic deopotrivă) în științele sociale, sînt în continuă și binevenită dezbateră.

R.V.

Viața literară

EMINESCIANA

BUCUREȘTI

■ Muzeul Literaturii Romîne a organizat spectacolul-lectură în premieră cu piesa „Singurătatea zeului“ de Gheorghe Dumbrăveanu, la realizarea căruia s-au dat concursul actori al Teatrului de Comedie.

Prezentarea piesei a fost făcută de prof. univ. dr. doc. Romul Munteanu.

■ Pentru profesorii și elevii din sectoarele 4 și 5 ale Capitalei, Muzeul literaturii române a inițiat o manifestare în cadrul căreia a conferențiat despre opera lui Eminescu, scriitorul Pan Vizirescu, iar actorul Mircea Constantinescu a susținut un recital de poezie.

■ La cinematograful „Favorit“ din Capitală, Biblioteca „Mihai Eminescu“ în colaborare cu Întreprinderea cinematografică a municipiului București a organizat manifestarea „Itinerar biografic eminescian“ la care au participat Ion Dodu Bălan, Adrian Angheliescu, redactor șef adjunct al Editurii „Eminescu“, și Alexandru Simbu, regizor la Studioul „Al. Sahia“. Cu acest prilej au fost prezentate volumele în curs de apariție la Editura Eminescu: „Treii mari prieteni — Eminescu, Creangă, Slavici“ de Theodor Vărgolici, și „Poezii“ de Veronica Micle.

A fost prezentat filmul documentar „Manuscrise eminesciene“.

ARGES

■ În organizarea Comitetului orașenesc Colibasi pentru cultură și educație socialistă a avut loc, la Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României“ al orașului recent înființat simpozionul „Mihai Eminescu — poet național și universal“, manifestare dedicată centenarului morții poetului.

BOTOȘANI

■ La Galeriile de artă „Stefan Luchian“ din Botoșani s-a deschis a doua Bienală de artă fotografică „Eminescu 100“. În localitatea Darabani s-a desfășurat simpozionul „Eminescu și existența românească“, urmat de un spectacol de poezie și muzică.

BUZĂU

■ În cadrul acțiunilor prilejite de Centenarul Eminescu, au avut loc, în amfiteatrul Liceului „M. Eminescu“ din municipiul Buzău și la Centrul de creație și cultură socialistă „Cîntarea României“ Rușefu, în organizarea Bibliotecii județene, Filialei Buzău a Societății de Științe Filologice și a instituțiilor grădă, saloane literare sub genericul „Eminescu — poet național și universal“, la care a fost invitat să vorbească prof. univ. Al. Pîru. La Rușefu, s-a purtat un viu dialog între numeroșii participanți și conferențieri, grupul de recitatori al școlii a prezentat un moment poetic, iar în final s-a vernisat expoziția de carte și documente „M. Eminescu“, aparținînd bibliofilului Emil Tepelus.

CRAIOVA

■ Sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Gorj, a Asociației scriitorilor din Craiova și a Consiliului popular al comunei Tîntăreni, s-a desfășurat la Florești o amplă manifestare culturală dedicată centenarului Mihai Eminescu.

Programul manifestărilor a cuprins o sesiune de comunicări despre viața și opera poetului național, un recital de poezie, o serbare pionicerească, vernisajul unei expoziții de pictură, vizitarea punctului muzeistic Mihai Eminescu și un pelerinaj la

locul unde se afla casa lui Nicolae Mondrea, casă în care Mihai Eminescu a locuit și a creat timp de două luni, în vara anului 1878.

Au participat Ilarie Hinoaveanu, secretarul adjunct al Asociației scriitorilor din Craiova, Gabriel Clifu, Romulus Diaconescu, Mihai Dufescu. Manifestările au fost coordonate de Ion Sanda, vicepresedinte al Comitetului de cultură și educație socialistă Craiova.

CONSTANȚA

■ „Zilele școlii constănțene“ au programat și în acest an un simpozion de folclor închinat de data aceasta în întregime Centenarului Eminescu. Formații artistice scolare din comuna Băneasa și din Constanța au prezentat un program de recitări din opera lui Eminescu și de cîntece pe versuri ale marelui poet.

SUCEAVA

■ „Eminescu la Putna“ s-a intitulat medalionul literar organizat de Cenaclul din această localitate. Alte manifestări omagiale s-au desfășurat în localitățile Siret, Fălticeni, Rădăuți și în municipiul Suceava. La Cîmpulung Moldovenesc a avut loc o înfrînare cu cititorii avînd ca temă „Luceafărul poeziei românești“, la care a participat Zaharia Săngeorzan.

■ La Institutul de învățămînt superior din Suceava a avut loc o sesiune de referate și comunicări „Mihai Eminescu“. Organizată sub egida filialelor locale ale Societății de științe filologice, manifestarea a reunit profesori de limba și literatura română, responsabili ai cenaclurilor și cercurilor literare din școlile și liceele județului, invitați din alte centre universitare.

„Helion“

■ Clubul de literatură de anticipație „Helion“ al Casei universitare din Timișoara a organizat o sesiune de comunicări la care au participat Livius Ciocărlie, Mircea Oprea, Mandics György și alți membri ai clubului.

„Pontica“

■ În cadrul tradiționalelor manifestări anuale „Pontica“, Comitetul județean de cultură și educație socialistă Constanța și redacția revistei „Tomis“ au organizat două întâlniri cu cititorii în localitățile Constanța și Adamclisi. Au participat scriitorii Florin Mugur, Constantin Novac, Nicolae Motoc, Hanibal Stănculescu.

Interferențele literaturii cu muzica

■ Asociația scriitorilor din Timișoara a organizat o întâlnire cu membrii Filialei din acest municipiu a Uniunii compozitorilor, Corul Liceului de artă „Ion Vidu“ a susținut un recital de piese muzicale din literatura corală inspirată din folclorul românesc.

Criticii muzicali Alina Novac și Carmen Uțanu au prezentat referate cu privire la interferențele literaturii și muzicii.

În cadrul dezbaterilor ce au urmat au luat cuvîntul Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociației scriitorilor din Timișoara, dirijorul Nicolae Boboc, scriitorii Al. Jebeleanu, Lucian Bureriu, Cornel Ungureanu, conducătorul întâlnirii respective.

SEMNAL

■ G. Călinescu — VIAȚA LUI MIHAI EMINESCU. Ediție în seria „Arcade“, postfață și bibliografie de Elena Zaharia-Filipaș. (Editura Minerva, 325 p., 18,50 lei).

■ Ioanid Romanescu — ȘCOALA DE POEZIE. Poeme. (Editura Junimea, 80 p., 8,25 lei).

■ George Genoiu — CONVERSATIE ÎN OGLINDĂ. COMEDIE PROVINCIALĂ. Piese apar cu aparatul critic specific colecției „Rampa“ (Editura Eminescu, 174 p., 7 lei).

■ Victor Ernest Mășek — ARTA NAIVA. Volum în seria „Curent și sinteze“, (Editura Meridian, 248 p., 19,50 lei).

■ Traian Țăluș — CEASUL DE VEGHE. Povestiri. (Editura Junimea, 272 p., 9 lei).

■ Pius Brinzeu — REGĂSIRILE LUI ASCLEPIOS. Amintiri. (Editura Facla, 244 p., 8,50 lei).

■ Alexandru Mironov — ÎNTIMPLĂRI DIN MILENIUL III. Povestiri S.F. pentru cei mici. (Editura Ion Creangă, 72 p., 10 lei).

■ Anton Marin — LUMEA LUI TONICĂ. Amintiri. (Editura Ion Creangă, 156 p., 13,50 lei).

■ Alexandru Sfârlea — DEZVALUIRI. Versuri. (Editura Litera, 48 p., 12 lei).

■ Marius Pop — VOICULESCU ÎN AMINTIREA CONTEMPORANILOR. (Editura Albatros, 88 p., 14 lei).

■ Lizica Mihut — MIȘCAREA TEATRALĂ ARADEANĂ PÎNĂ LA ÎNFAPTUIREA MARII NIRE. Volum în colecția „Masca“. (Editura Eminescu, 244 p., 11,50 lei).

■ Vinicuța Gafița — ÎN CAUTAREA LUI AVRAM IANCU. Povestiri. (Editura Facla, 112 p., 12,50 lei).

■ Ștefan Dorgoșan — ASCENSIUNEA. Roman. (Editura Eminescu, 288 p., 13,50 lei).

■ Dan Damaschin — A CINCEA ESENȚĂ. Versuri. (Editura Dacia, 68 p., 7,50 lei).

■ *** CU ZÎMBETUL PE BUZE. Culegere de „schite și povestiri umoristice“. Autori: Toma Biolan, Dan Bosoncă, Dan Căpruciu, Gheorghe Constantinescu, Lucian Cursaru, Virgiliu Ene, Octavian Gradea, Victor Hilmu, Alex. Lăpușneanu, Gheorghe Leu, Alexandru Lincu, Maria Marian, Ioan Micu, Virgiliu Monda, Ioan Năstău, Paul Negulescu, N. Rădulescu-Lemnaru, Radu Anton Roman, Ioan Suciu, Emil Sain, Magdalena Valda, Tudor Vasiliu. (Editura Albatros, 254 p., 12 lei).

■ Eugen Dorcescu — CĂSUTA FERMECĂTĂ. Povestiri. (Editura Junimea, 56 p., 5 lei).

■ Ion Roșu — LEGENDA ȘI ADEVĂR ÎN BIOGRAFIA LUI M. EMINESCU. Vol. I. Originile. (Editura Cartea Românească, 288 p., 20 lei).

■ Irina Petruș — UN VEAC DE NEMURIRE. Volumul este subintitulat Mihai Eminescu. Veronica Micle. Ion Creangă. (Editura Dacia, 180 p., 10,50 lei).

■ Ernst Jünger — ALBINE DE STICLĂ. Povestiri; selecție, traducere și prefață de Ion Roman. (Editura Univers, 504 p., 29 lei).

■ Al. Dumas — CĂPIȚANUL MUNTELUI. Cele două romane sînt traduse de Șerban Velescu. (Editura Cartea Românească, 544 p., 22,50 lei).

LECTOR

■ Pentru o și mai promptă reflectare în cadrul acestei rubrici a ultimelor apariții, rugăm autorii și editurile să ne trimită exemplare de semnal.

IX

■ Orientările stabilite de Congresul al IX-lea — în elaborarea cărora rolul hotărîtor l-a avut tovarăşul Nicolae Ceauşescu — au promovat un spirit nou în întreaga operă de construcţie socialistă, au deschis cîmp larg afirmării energiilor creatoare ale poporului, au redat naţiunii noastre sentimentul demnităţii şi încrederii în forţele proprii, au cimentat unitatea sa de nezdrun-cinat în jurul partidului comunist.

(Din Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român)

Punct cardinal

ÎN ultimii douăzeci şi patru de ani mi s-a pus adeseori, acasă ca şi în străinătate, întrebarea de ce consider Congresul al IX-lea al P.C.R. drept un punct cardinal al istoriei noastre contemporane.

De fiecare dată am încercat să răspund cu fran-cie şi claritate: fiindcă acest congres a deschis poporul român, atît de greu încercat în multi-milenara sa existenţă, ca şi în anii postbelici ai „modelului unic” împrumutat de la alţii, un ori-zont de viaţă şi de gîndire, deci de creaţie mate-rială şi spirituală, de o amplitudine greu de în-chipuit înainte.

Eram învăţaţi, ca tineri scriitori, de la toate catedrele şi prin toate ziarele şi revistele, că pînă şi opera geniului nostru naţional Mihai Eminescu era minată de atîtea contradicţii încît din ea abia mai răzbea la suprafaţă „împărat şi proletar” şi „Viaţa”, celelalte poeme şi mai ales capodoperele sale fiind interpretate într-o manieră simplist-vul-garizatoare dezarmantă, de către dascăli care de-fineau estetica drept „acea ştiinţă pe care v-o pre-dau eu”.

Coşbuc ajunsese „poetul chiaburimii” nu al ţă-rănimii, ca să nu mai vorbim de faptul că fasci-nantul univers arghezian intrase în „putrefacţie”, iar orgile formidabile ale poetului filosof Lucian Blaga erau împinse în zonele îngheţate ale „misti-cismului”.

În proză, lucrurile nu stăteau cu mult mai bine, chiar şi în cazul lui Mihail Sadoveanu, recomandat tinereţului mai ales prin „Lumina vine de la ră-zărit” şi „Mitrea Cocor”.

Înd asemenea deformări luau proporţii, cînd omi-siunile vinovate erau cusute cu aţă albă, ne sim-ţeam obligaţi să citim operele fundamentale ale marilor noştri scriitori clasici şi interbelici pe sub masă, încercînd să înţelegem, fără dascăli impro-vizaţi şi împotriva lor, sensurile originare, sem-nificaţiile umane, filosofice, înalt educative ale scrisului lor.

Eligie

Imn de slavă înalt, torţa vie-a
Primăverilor toate din ţară
Preşedintelui ţării-Erou,
...necuprinsul gînd de primăvară...

Ce cuvînt să găsesc de cinstire,
Glas să dea înălţării de zbor,
Cîte flori se cuvin să aducem,
Bravului nostru conducător...?!

Viteaz şi drept, făuritor de eră
Purtînd în scep-trul său întreg poporul;
Eligie pe vreme-i cutezanţă;
Pe zarea lumii-i falnic tricolorul.

Prin el vorbeşte astăzi România
De pace, de-omenie, de dreptate;
În româneşte cuvintele-acestea
Sînt piine, cîntec, horă în cetate!

Al patriei erou între eroi
Poarta truda şi gîndurile noastre,
Ca în mileniul trei această ţară,
O vie stea să fie între astre.

Constantin Clisu

ÎNTR-UN asemenea moment, nu de derută, ci de încetineală în gîndire, de rupere treptată de specificul nostru naţional, a venit Congresul al IX-lea şi ne-a pus pe masă cartea istoriei noastre adevărate, ca pe-o restituire a marilor şi uneori dureroaselor adevă-ruri înscrise în paginile ei, îndemnîndu-ne la re-alism şi cutezanţă, la debarasarea de dogme şi poncife, la mai multă sensibilitate şi atenţie faţă de ceea ce, prin specific, putea să înscrie din nou cultura noastră în sfera universalului.

Cine oare mai mult decît spiritele creatoare, în-setate de libertatea căutărilor adînci, putea să se bucure mai mult de ideile înnoitoare ale tînărului secretar general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, care ne chema de atunci la izvoare nu la ulcioare, declanşînd astfel atîtea energii care păreau amorţite pentru totdeauna, dînd cîmp larg de manifestare atîtor personalităţi care făceau din crezul lor umanist un titlu suprem al creaţiei!

Prin Congresul al IX-lea şi prin cele care i-au urmat am înţeles cu toţii forţa reală a cuvîntului care „spune adevărul”, cîstînd astfel efortul uriaş al poporului român, anagajat cu toate energiile sale în opera de făurire a socialismului, în confor-mitate cu realităţile şi tradiţiile noastre istorice, cu aspiraţiile noastre fireşti de progres şi prospe-ritate.

Am spus-o întotdeauna cu mîndrie: avem o li-teratură extraordinar de bogată în personalităţi şi stiluri artistice distincte, originale, avem o efer-vescenţă creatoare cum nu o au multe literaturi, chiar şi cele din ţările socialiste care abia acum încearcă să-şi pună în drepturi unii din marii scri-itori, ceea ce am făcut şi noi încă din 1965.

Este o cronică vie, puternic colorată, a marilor transformări şi mutaţii, deloc idilice, care se pro-duc în structura societăţii româneşti, în conştiinţa oamenilor, singura oglindă în care ne putem privi chipurile cu credinţa că nu ne înşeală, că nu tre-buie s-o înşelăm.

Nu e de mirare că o astfel de literatură care ne-a redat **integrala** operei eminesciene, pe toţi marii clasici şi interbelici, pe toţi scriitorii care s-au im-pus definitiv în conştiinţa publică după 1965, a stîrnit şi stîrneşte un interes atît de larg în rindu-rile cititorilor din ţara noastră şi din străinătate.

Dacă n-am avea valori, dacă literatura noastră n-ar fi atît de intim legată de istoria României şi de prezentul ei, cum vor să sugereze detractorii culturii noastre ce s-a afirmat la noi în ultimele două-trei decenii, atunci nu ne-ar purta atîta grijă sinceră şi statornică cititorii, primii şi cei mai im-portanţi dintre judecătorii noştri.

Avem, cred, şi critici şi teoreticieni la înălţimea acestei literaturi. Prin scrisul lor ne vedem mai bine, mai profesional, şi calităţile şi defectele cău-tărilor noastre, ne putem înnoi efortul de cuprin-dere mai largă, de sondare mai adîncă în conşti-inţa contemporanilor.

Cum substanţa patriotică s-a împletit întot-deauna cu deschiderea largă a literaturii române spre universalitate, sînt convins că îndemnurile reînnoite ale secretarului general al partidului, de cunoaştere aprofundată a tot ce are mai valoros omenirea în domeniul ştiinţei şi culturii, reverbe-rează neîncetat în conştiinţa noastră impulsuri vii, durabile în timp, ale acelui punct cardinal care a fost şi rămîne Congresul al IX-lea pentru noi toţi.

Ion Brad

BRĂDUŢ COVALIU : Pentru pacea lumii

În frunte un erou

Durînd aceste-nnoitoare trepte
ne-am luminat şi frunţile şi gîndul;
neîncetat roditu-ne-a cuvîntul
în ctitoriri măiestre, înţelepte.

Mai sînt şi nori dar îi alungă vîntul
cînd înspre noi vor să se-ndrepte.
Poporu-nlătură stihii inepte,
entuziast desţelenînd pămîntul.

Urcăm continuu treaptă după treaptă
pe culmea unei noi civilizaţii
chemaţi de-al împlinirilor ecou...

Spre comunism sub tricolor prin faptă
ne avîntăm în carpatine spaţii,
un popor eroic în frunte c-un Erou.

Radu Felecan

Comunistul

Lumina şi-o trage din luptă
Lumina din luptă şi-o trage pe suflet
El vede în umbra vulturului alt vultur
El simte în vultur o mare izbîndă
Ţara însăşi e inima lui nemuritoare
Ţara fiind firea lui primordială de-a fi
Pentru ţară deci se poate trăi
L-am cunoscut din cuvîntul spus
L-am văzut cum vezi o torţă pe munţi
Nu-mi era frate dar l-am simţit ca pe un frate
Nu-mi era tată dar l-am văzut ca pe un tată
Tată al tuturor întrebărilor mele
Tată al speranţelor, viselor, dorinţelor,
drumurilor făcute şi nefăcute de mine
între fericirea mea

Cînd îmi era greu îl strigam, îl căutam, îl vedeam
cum el însuşi mă căuta, mă chema
făceam eforturi să-l ajung din urmă
şi el făcea eforturi să-mi prîndă mina
şi să mă tragă lîngă trupul său de luceafăr
ce-şi doreşte ca iluminarea să nu-i fie zadarnică
nu concepea să trăiască izolat
El era lumea mea întreagă
El constituia identitatea mea de-acum încolo
Aşa înţelegînd am văzut lumina lui de vultur în cer
Aşa simţînd am descifrat cerul visurilor mele...

Ioan Vergu Dumitrescu

Cu un cîntec

Cu un cîntec îţi sărut tîmpla ta înţeleaptă
Cu un vis îţi aduc viitorul aproape
Cu un gînd îţi aflu judecata ta dreaptă

Tu, Patria mea, şi cer şi glie şi casă
Făcîndu-te pe zi ce trece
Mai tînără şi mai frumoasă

Speranţe în privirea-ţi blindă îmi caut
Cu un vers îţi sărut sufletul, tîmăduitor
Cu un cîntec inima şi-o sărut şi o laud.

Dumitru Grigoraş

IX

■ Congresul al IX-lea a intrat în istorie prin proclamarea fermă a dreptului inalienabil al partidului nostru de a-și elabora de-sine-stătător linia politică, strategia și tactica revoluționară, aplicind în mod creator adevărurile universal-valabile, principiile socialismului științific la condițiile concrete din România, la specificul nostru național, la realitățile și cerințele fiecărei etape istorice.

(Din Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român)

Noile orizonturi

MARILE aniversări, ca aceasta care marchează douăzeci și patru de ani de la cel de-al nouălea Congres al Partidului, semnifică reamintirea de căi străbătute, într-o perioadă relativ scurtă în dimensiunile istoriei, dar atât de complexă în realizări.

Sînt doar două decenii și jumătate de la marele eveniment cardinal care a orientat întreaga construcție, materială și spirituală, a unei țări ce și-a modificat radical, revoluționar, structurile. Proiecte care în urmă cu ani păreau doar visuri îndrăznețe au devenit realități sub stimulul intens al Partidului comunistilor, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, marele arhitect al edificului umanist al prezentului românesc. Deschiderea către asemenea orizonturi a chemat la afirmarea adevărului și frumuseții. Creatorii culturii au primit înalta sarcină umanistă ca, transformind tumulturile existențiale în artă, să nu știrbească nicodată viața și istoria în structurile lor de cristal. Ei au fost îndemnați atunci ca întreaga lor activitate creatoare să fie determinată de un nou, înalt sens etic, de fundamentalul principiu al manifestării adevărului integral și al realității multiforme, echivalent cu responsabilitatea în fața istoriei și a fiecărui om. Drumul străbătut de orice creator de valori spirituale este luminat de astrul tutelar al rațiunii și de voința de a cunoaște și de a îndrăzni, pentru a crea opere mai trainice decît bronzul.

Adevărul și realitatea, marile teme ale artei și literaturii sînt redată în formele luminoase ale umanismului românesc contemporan, afirmat cu hotărîre la cel de-al nouălea Congres al Partidului. Ori care din lucrările literare valoroase ale acestor ani subliniază voința creatorului de a transmite o concepție umanist-revoluționară asupra existenței, însușind artei scrisului o vibrație intensă și un patos al confruntării ideilor, caracteristice marii culturii.

Există în scrierile acestor ani o altitudine etică și estetică modernă, preponderantă în varietatea de stiluri, generate de o experiență comună existențială, de o concepție ideologică totdeauna umanist-revoluționară. Se manifestă acea mișcare care schimbă liniile istoriei și ale vieții individuale, acea creatoare dinamică pe care minutorii artei verbului o captează, lucid și inspirat, împingînd-o, în consecințele ei interioare cele mai profunde,

acolo unde se zămislește neconținut etica depășirii, unde se adîncește, pentru a fi proiectat în expresie, chipul multiform al noului tip uman. Noile experiențe orientează spre noi drumuri literare, în deplină concordanță cu diversificarea proceselor din viața contemporanilor, cu universul lor spiritual mereu mai complex, cu evoluția sensibilității estetice, cu confruntările actuale ideologice în planul creației universale. Se manifestă, în același timp, o fermă orientare de a recepta, în aria culturii, tot ce este adevărat, frumos și util pentru modelarea condiției umane, în confruntările de idei, forme, motive, oferite de gîndirea, literatura și arta celorlalte popoare. Așa cum s-a mai afirmat, nici o cultură nu-și poate ajunge și salvarea contemporană a omului pentru a fi îndeplinită, trebuie căutată într-o convergență unitară și o corespondență progresivă, dincolo de dimensiunile ori zonele existențiale și de creație. Cunoașterea patrimoniului spiritual al fiecărui popor se înscrie într-un flux continuu de a da și de a primi. Comunicarea, „deschiderea”, dialogul între culturi, în concepția românească este o puternică expresie a orientării spre coexistență, iar prețuirea libertății și a solidarității spirituale este o axă cardinală a umanismului contemporan pe care intelectualitatea României îl servește cu neabătut devotament. Reprezentantii ei se ridică împotriva acelor care neagă adevărul, liberul examen al faptelor, împotriva oricărui absolutism în sfera dinamică a ideilor.

Opera de artă nu este un rece simbol sau o abstractă alegorie, ci o creație armonică, o lume reală și vie, un proces complex de explorare a realității prin meditația profundă, de transfigurare sub semnul frumuseții, prin capacitatea creatoare a aceluia care este înzestrat, prin experiență și talent, apt să acorde ideilor în mers substanța nemuritoare a valorii spirituale. Creatorii culturii contemporane românești consideră omul drept singura ființă rațională din acest infinit care este universul spațial și temporal, interferînd-l cu întreaga lor capacitate de a-l înțelege într-un mesaj tensionat de încrederea de a comunica, prin frumusețe și adevăr, sensuri existențiale cardinale.

Alexandru Balaci

TRAIAN BRĂDEAN : Familie de mineri

Redobîndirea specificității

SALTUL înregistrat de literatura noastră după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român nu poate fi explicat în afara unui proces fundamental al acestei perioade: redobîndirea de către creația literar-artistică a specificității sale de esență. E vorba de faptul că factorul politic va concluziona, în urma unei lucide evaluări a realului, că literatura socialistă, înainte de a fi socialistă, este literatură, adică un teritoriu guvernat de legități pe care revoluția trebuie să-și propună a le respecta și nu a le sfida, cum se întîmplase în perioada anterioară. Judecînd din perspectiva anilor care au trecut după momentul 1965, în dezvoltarea socialismului românesc se poate observa că unul dintre punctele majore ale tacticii și strategiei avansate de Congresul al IX-lea al Partidului l-a constituit proclamarea realismului politic drept trăsătură definitorie a abordării tuturor domeniilor realității și întemeierea oricărei hotărîri, a oricărei decizii pe cunoașterea și respectarea adevărului. Greșelile perioadei anterioare își aveau cauza, printre altele, și în iluzia că revoluția socialistă, cea mai amplă, cea mai profundă dintre revoluții, va aduce cu sine o orînduire social-politică, o organizare a vieții în care tot ce se știa pînă atunci despre realitate — de la economie pînă la cultură — putea fi neglijat din credința că teoria marxistă, formulată cu aproape un secol în urmă, e un izvor nesecat de răspunsuri precise și simple la toate întrebările ridicate de dinamica realului.

Cotitura produsă de Congresul al IX-lea al partidului în abordarea socializării, cotitura care a surprins la vremea respectivă pe mulți doctrinari marxisti, a constat în înlăturarea fără complexe a acestei iluzii. Noua societate nu putea fi o ruptură totală cu trecutul, pentru că o parte din acest trecut nu era expresia trecătoare a unei orînduiri sociale, ci produsul unor legități fiind de esență proprie unor domenii de activitate. Restructurînd întreaga viață economică și social-politică a României, inclusiv cultura, revoluția nu putea sfida o realitate întemeiată pe adevăruri care trebuiau cunoscute și respectate, și nu negate sub pretextul că exprimau viziunea burgheză asupra lumii.

Congresul al IX-lea al partidului a reamintit, apoi, adevărul că revoluția socialistă se desfășura în România. Aceasta însemna că o serie de trăsături ale unor sectoare economice, social-politice, morale și culturale tîneau nu de orînduirea burgheză, ci de anumite trăsături ale modului românesc de a fi. O asemenea trăsătură o constituie sentimentul independenței naționale. Ori, cît de socialistă ar fi fost revoluția, ea nu putea să nu țină cont că în aprecierea de către popor a politicii forței de guvernămînt intra, ca un criteriu esențial, asigurarea independenței. Români luptaseră de veacuri pentru a-și păstra independența în diferite momente ale istoriei. În perioada anterioară Congresului al IX-lea al partidului, această independență fusese știrbită sub pretextul că orgoliul național era o trăsătură a orînduirii burgheze dar și în numele internaționalismului proletar. Imensa adeziune populară și politică de după 1965 își are explicația și în permanența și hotărîta afirmare a independenței naționale.

Toate măsurile revoluționare luate după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român au avut ca punct de plecare axioma că socialismul trebuie să aibă drept punct de plecare cunoașterea și respectarea legității chiar dacă, în unele cazuri, această legitate contrazicea unele teze și concepte considerate pînă atunci intangibile. În raport cu grandilocvența anterioară, cu marile ambiții deseori întemeiate pe iluzie și nu pe adevăr, acest realism politic va fi părut unora ca o abandonare a romanticismului specific revoluției socialiste. Dar tocmai această respectare lucidă a realității, tocmai această recunoaștere a înfrîngerei realului în raport cu iluzia, s-a dovedit, în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, expresia autenticului romanticism revoluționar care se verifică nu în cuvintele mari, nu în marile angajamente, nu în mărețele promisiuni, ci în construcția reală, construcție care nu se poate înălța decît prin respectarea legilor obiective ale construcției.

PRINTRE domeniile care au beneficiat din plin de această recunoaștere a existenței unor legități proprii se numără și literatura. E interesant de remarcat că în anii 1944—1947, anii în care începe să se afirme public înțelegerea revoluționară a creației literar-artistice, toți marii noștri scriitori, angajați, fără

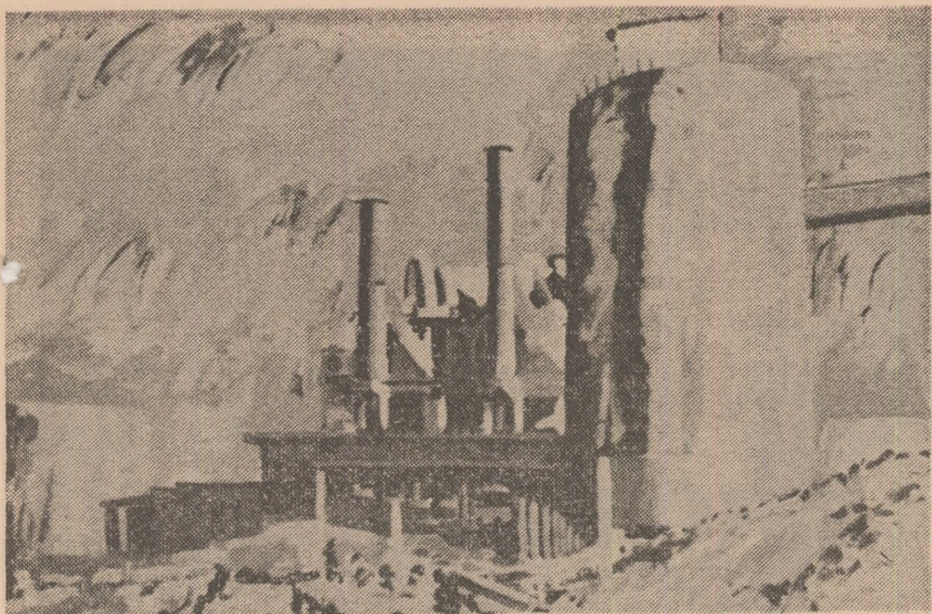
excepție, în largul front de stînga, au atras atenția că noua literatură — despre care se vorbea prin unele publicații — nu putea fi altă de nouă înțeles să sfideze anumite trăsături care tîneau de însăși esența artei. Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Al. Philippide, Perpessiciu, Camil Petrescu s-au ridicat împotriva unor tendințe proletcultiste, care vedeau în literatura noii orînduiri o negare absolută a tot ce se știa pînă atunci despre specificitatea creației literar-artistice. Din nefericire, o bună perioadă de timp, pînă în 1965, s-a crezut în posibilitatea de a se face o literatură care să contrazică legitățile obiective ale artei.

În procesul de recunoaștere lucidă a realității, proces declansat după Congresul al IX-lea al partidului, literatura și-a dobîndit dreptul la specificitate. Ca și în alte domenii, această recunoaștere a specificității a determinat un salt calitativ incontestabil. S-a recunoscut și s-a respectat adevărul că literatura creată în socialism nu putea fi decît continuatoarea marilor tradiții ale literaturii române. De aceea, în paralel cu apariția unor noi opere ale actualității, s-a procedat la o reconsiderare de proporții a trecutului literar românesc. Precursorii noii literaturi, limitați pînă atunci la cîteva nume mediocre, au devenit acum toți marii scriitori ai culturii noastre. Efectele asupra creației literar-artistice de după 1965 au fost de netăgăduit. Scriitorii afirmați în perioada de după 23 August 1944 s-au văzut confrunțați, ca nivel de realizare estetică a operei, ca viziune asupra lumii, ca îndrăzneală a formei, nu cu Vlahuță sau Neculțu ci cu Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu. Exig și autoexigența au luat proporții nebănuite. Urmare a recistigării marii tradiții, noua literatură a străbătut un proces radical de modernizare a formei și problematice. Marile cuceriri din perioada interbelică s-au constituit puncte de plecare pentru noile formule. S-a recunoscut și s-a respectat legitatea potrivit căreia în literatură tema, oricît de nobilă ar fi, nu poate justifica și înlocui valoarea artistică. În anii anteriori Congresului al IX-lea, protejate de încălcarea specificității artistice, fuseseră promovate opere de slabă calitate artistică, ajunseseră în fruntea ierarhiei literare scriitori lipsiți de talent. Critica literară avusese de suferit destul de mult, fiind blocată în îndeplinirea funcției sale principale — aceea de discernere a valorilor — de prejudecata că importanta temei poate ține loc realizării artistice. Acum critica literară se putea pronunța cu exactitate, fără teama unor etichetări politice, asupra oricărei opere nou apărute, indiferent de tematica acesteia.

S-a recunoscut și s-a respectat, tot ca o trăsătură de esență a literaturii, necesitatea diversității de stiluri. Formulele moderne, blocate pînă atunci în semnificarea politică a stilului, au pătruns puternic în literatura română, recordînd-o la nivelul atins de evoluția artei mondiale. Înlăturarea prejudecății stilului unic a dat posibilitatea valorificării de către fiecare creator a vocii sale specifice. S-a ivit în acest fel o mare diversitate de stiluri și formule literare, s-au putut contura individualități artistice inconfundabile. S-a recunoscut și s-a respectat, după Congresul al IX-lea al partidului, adevărul că libertatea de creație reprezintă o condiție de esență a literaturii și artei. Acordarea libertății de creație — punînd capăt unei nejustificate suspiciuni politice față de artiști — a constituit una dintre principalele explicații ale avîntului înregistrat de literatura română de după 1965. Dar nu numai atât. S-a dovedit, în anii care au urmat Congresului, că scriitorii noștri știu să folosească această libertate cu maximă responsabilitate politică. Dimensiunea critică a literaturii — una dintre expresiile libertății de creație — nu a dus, cum se temeau unii, la apariția unor opere denigratoare ale socialismului, ci, dimpotrivă, la creații care dovedeau, o dată în plus, că orice proces de înnoire politică poate conta pe scriitori.

Ca de altfel în toate domeniile vieții economice și social-politice, recunoașterea specificității literaturii a fost, prin efectele benefice asupra domeniului respectiv, o confirmare a adevărului că realismul lucid a constituit și constituie temelia succeselor în dezvoltarea socialistă a unei țări.

Ion Cristoiu

ION BIȚAN : Noi obiective in construcție

IX

■ Meritul nepieritor al Congresului al IX-lea, al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost ruperea hotărâtă cu teoriile și practicile anacronice, cu conceptul greșit al „modelului unic” în construirea socialismului, cu ploconirea în fața unor idei străine și a unor forme de organizare a societății în contradicție cu realitățile noastre naționale, în-lăturarea gândirii dogmatice, conservatoare în toate domeniile, care împiedica desfășurarea forței revoluționare a partidului, a capacității creatoare a poporului.

(Din Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român)

Literatura ca personalitate

O SIMPLĂ privire dacă ne aruncăm asupra celor mai recente documente de partid, elaborate în această perioadă cind întimplăm și ne pregătim să traversăm un alt eveniment al existenței noastre, o simplă privire deci, aceeași cu care răsfoim o carte, un ziar, este suficientă pentru a ne da seama cită inteligentă și energie, cită capacitate de muncă și de creație se investește și ni se cere într-un desăvîrșirea de azi și de mîine a patriei noastre, a propriului nostru destin. Citim, de pildă, în **Tezele pentru Congresul al XIV-lea al P.C.R.** și aflăm cu precizie stadiul exact în care ne găsim într-un domeniu sau altul, etapele parcursă și depășite ca să ajungem aici. Citim iarăși proiectul **Programului** activ și descifrăm, cu aceeași exactitate, direcțiile de evoluție dintr-un domeniu sau altul în anul și în anii următori, pînă dincolo de pragul anului 2000 ; pentru că și granița celor două milenii, cu cit se apropie de noi, devine nu punctul final al unui drum încheiat, ci și semnul unui nou început. Ne aflăm, așadar, în plin proces de reasezare, de reconstruire și dezvoltare, iar o privire ceva mai atentă asupra documentelor amintite ne înlesnește să descifrăm înseși dimensiunile sale. Sintem și martori dar și autori ai unei evoluții care reclădește, nu o dată din temelii, profilul economic și social, configurația spirituală și de conștiință a unei societăți care își consolidează, de la un an la altul, prestigiul, poziția, statornicia ; într-un cuvînt, își reclădește, pe toate planurile, personalitatea. Iar în acest proces ne regăsim angajați, pe niște coordonate cum n-a mai cunoscut România în întreaga sa istorie pînă azi, încă de la Congresul al IX-lea al P.C.R.

Personalitatea unui popor, ea însăși proces aflat într-o neîntreruptă desfășurare, nu este însă un concept general, obținut ori acordat într-un anume moment și de la sine înțeles extins asupra întregii sale existențe. Este mai curînd un complex de factori, componente și procese într-o continuă condiționare reciprocă, angrenaj imposibil de conceput în afara sau în absența fiecăruia din elementele care-l compun. Vorbim astfel de personalitatea unui popor, a unei țări, cind această calitate este o realitate pe toate planurile devenirii sale, cucerită firesc într-o acțiune armonios concertată și necesar înțeleasă ca rezultat al interdependenței. Fără o personalitate reală, puternică, pe plan economic sau social, una numai de ordin politic, de pildă, este posibilă cel mult în disocierile teoretice. Tot așa cum, în

absența unei personalități culturale la fel de puternice, celelalte trăsături, singure, nu mai pot încheia un portret autentic.

Ca dovadă, am reținut, iată, din cuvîntarea secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la recenta Plenară a C.C. al P.C.R., următoarele cuvinte : „Literatura și arta trebuie să fie prezente nu prin copiere, prin ploconire, ci prin realizările lor, prin personalitatea lor, care să reprezinte personalitatea poporului român, constructor constient al socialismului, al celei mai înaintate culturi”. Sint, în aceste citeva rinduri, tot atitea adevăruri deschis formulate, cu franchetea pe care o recunoaștem întotdeauna în documentele de partid. Între ele, însă, poate cel mai de preț adevăr este acela că personalitatea unei literaturi face parte organic din personalitatea unui popor, că cele două noțiuni nu pot fi gândite separat, izolat adică una de alta.

CA să ajungă aici, la stadiul în care cele mai de seamă cuceriri ale sale să reprezinte personalitatea unui popor, literatura aceluia popor are, la rîndul ei, citeva datorii de onoare și numai o neîntreruptă și conștientă achitare a lor este de natură s-o ridice la un asemenea rang. Este, mai înainte de toate, datoră să-l însotească pas cu pas existența, să-l întovărășască, prin operele sale de căpetenie, de-a lungul drumului care, în timp, îl formează istoria. Un popor își făurește istoria nu numai prin faptele sale de arme, sau de muncă, sau de viață, ci și prin cărțile pe care le creează de la o epocă la alta. O literatură nu este numai suma cărților sale, simplă operație aritmetică, ci și o altă sumă, mai profundă, care topește în universul ei interior o mulțime de seve, de izvoare dătătoare de vlagă. Un anume spirit înimitabil, un timbru proniu și de neconfundat este ceea ce dă personalitate unei literaturi, tot așa cum personalitatea unui popor nu se rezumă la citeva dintre faptele sale de muncă sau de arme, ci se ramifică în totalitatea compartimentelor ce-i alcătuiesc existența. Una din componentele statornice ale biografiei unui popor este, dintotdeauna, literatura ; acel insoțitor de nădejde care nu este doar un aghiotant, ci și un sfetnic ; acel sfetnic care nu se multumeste doar să ofere sfaturi, ci te și îndeamnă.

Ca să capete un asemenea rang în existența unui popor, literatura este da-

toare să-l cunoască, în așa fel încît să facă ea însăși parte din viața lui. Să-și știe cele mai mici frământări și gânduri, să-i ghicească dorințele și năzuințele, cu acea certitudine care este singura capabilă să le surprindă apoi în întreaga lor semnificație. Fiecare popor are, de-a lungul istoriei sale, momente și evenimente care își cer dreptul la nemurire, pentru a și le povesti lui însuși întotdeauna, din generație în generație. Misiunea literaturii este tocmai aceea de a face nepieritoare asemenea evenimente și de a le transmite intacte, dăltuite în marmura paginii scrise. Ii revine deci datoria de a depune mărturie, de a rosti fără întrerupere către urmași mesajele cele mai grătore, alături de cele ale înaintașilor. Iar aceste mesaje nu sint altceva decît faptele de arme, eroice, dar și faptele de muncă, cotidiene, ca și faptele de viață, firești, ale fiecărei generații care își înscrie, la vremea ei, soarta în soarta comună a întregului popor. A descifra neobosit aceste fapte este una din condițiile fundamentale pentru ca literatura să-și cîștige propria personalitate. Este ceea ce tot documentele de partid amintesc în nenumărate rinduri, cind îi îndeamnă pe scriitori să exprime năzuințele și aspirațiile poporului lor, să dea glas realității vremilor lor. Ar putea fi numită cumva această cerință o ploconire ? Poate cel mult dintr-o reacredintă sau pentru a forța o metaforă mai puțin fericită. A te ploconi față de propriul tău popor este un gest de supremă suveranitate. Înseamnă a-l înțelege în cel mai înalt grad interesele și idealurile și a te pune deliberat în slujba lor. Acesta este de altfel singurul mod de a-l aduce, cu instrumentele tale proprii, contribuția la plămădirea personalității poporului care ți-a dat naștere.

Ca să-și cîștige cu adevărat un asemenea rost în propria existență, literatura trebuie să aibă, de la cele dintii manifestări ale sale, demnitate. Să spună, cu alte cuvinte, în orice împrejurare, adevărul și numai adevărul. Nu, prin urmare, ceea ce convine mai mult la un moment dat și nici ceea ce am dori la un moment dat să fie, ci ceea ce există cu adevărat. Abia spunînd întotdeauna lucrurilor pe numele lor adevărat vom ajunge, cu timpul, la ceea ce dorim să fie. Iar literatura, în afara acestei condiții cruciale, este practic de neimaginat. Să-i invocăm, o clipă, prin absurd, pe Rebreanu, pe Sadoveanu, pe Blaga, pe Eminescu, în absența datoriei de a spune adevărul și vom vedea că este de-a dreptul imposibil. Să-i invocăm tot așa și pe cronicari și vom observa de îndată că cea dintîi condiție transmisă cu limbă de ju-

rămînt urmașilor a fost aceea de a spune adevărul despre nașterea poporului român. Asta pentru că literatura este memoria unui popor. Iar memoria unui popor nu poate fi mincinoasă. Ea este, dimpotrivă, oglinda veșnic trează în care generațiile se pot oricînd privi cu demnitate ; și cu convingerea că în apele ei limpezi, descifrînd întruna chipul înaintașilor, își vîd propriul chip. Or, asta înseamnă că și unii și alții au rostit adevărul și numai adevărul despre vremea lor. În absența acestei datorii, literatura abdică de la însăși condiția sa de existență.

Un proces, așadar, așa numeam la început efortul acesta de a-ți construi propria demnitate. Se vede poate mai bine, acum, că procesul nu are numai complexitate, ca întîndere, ci și desfășurare, în timp. Pentru că nu se poate spune că personalitatea unei literaturi, ca și a unui popor, oricare, se naște pur și simplu, la un moment dat sau de la un moment dat incolo. Faptă cu faptă, carte după carte, ea se clădește cu migală, cu stăruință, de la cele dintîi dovezi ale existenței unui popor și ale literaturii sale.

Răsfoind iarăși documentele partidului nostru, am întîlnit în **Raportul** prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al IX-lea al P.C.R., un paragraf care mi se pare demn de o sporită atenție. Iată-l : „Istoria arată că marli oameni de cultură, adevărați artiști au exprimat în operele lor realitatea vremii, au fost alături de popor, pe care l-au ajutat și însuflețit în lupta pentru o viață mai bună, pentru progres social. Cu atît mai mult creatorii de artă ai societății socialiste trebuie să se identifice cu aspirațiile celor ce muncesc, să slujească țelul măreț al făuririi unei vieți tot mai fericite pentru întregul popor”. Ce înseamnă însă a exprima realitatea vremii tale și a te identifica cu aspirațiile celor ce muncesc, dacă nu tocmai a cîștiga cele mai înalte poziții în procesul modelării propriei personalități ? Și ce înseamnă a sta alături de popor dacă nu a rosti mereu și mereu adevărul, tocmai pentru a-l ajuta să însuflețească în lupta pentru cucerirea propriei demnități ?

Se desprinde de aici cel puțin o concluzie, atît de limpede, încît își capătă fără nici un efort formularea : între Congresul al IX-lea al P.C.R. și recente documente supuse spre dezbateri întregii națiuni se împletește o viziune comună, consecvent urmărită și constructiv eşalonată. Între aceste documente programatice se trasează ferm, convingător, o linie dreaptă. Care le unește.

Dumitru Matală

Partidul în care crede poporul

Partidu-n care crede poporul nostru-ntreg avînd în frunte ctitor și om și brav strateg și-a limpezit lumina și flamura pe culme suind destinul țării la locu-i drept în lume

de cite ori cu fapta și vorba lui plenară ne-a așezat în palme și-n gînd cuvîntul țară de-atîtea ori poporul s-a înălțat pe sine să îplinească drepturi legitime-n destine

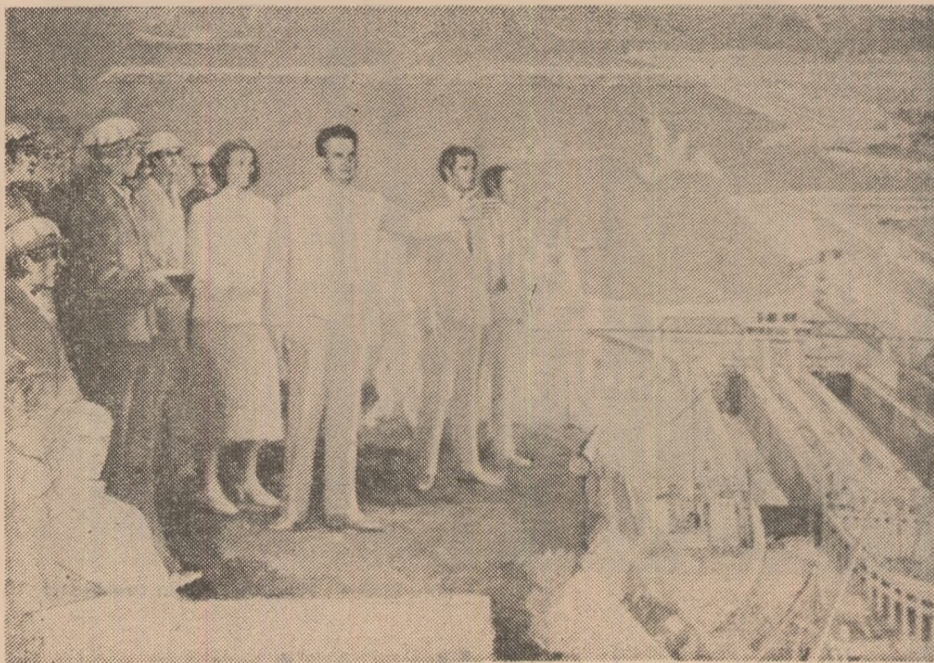
și-n idealul simplu al muncii vizionare s-au făurit și oameni și stilul nou prin care eroică ni-e viața și revoluționară un om cu fiecare și fiecare-o țară

Ion Nicolescu

VLADIMIR ȘETRAN : Șantier

PATRIEI, PARTIDULUI

VASILE POP NEGREȘTEANU : Vizită de lucru

Urcînd pe cer ca soarele mai sus

Privesc în jur pămîntul și-mi apare
din Nord și Sud, din Răsărit și-Apus
desprins din enigmatice tipare
urcînd pe cer ca soarele mai sus
așa cum este poate să existe
și să devină mai frumos prin vremi
proiecție-a gîndirii comuniste
în geometria aștrilor supremi...

E strategia celui care-i poartă
de grijă, care stă de veghe-n zori
și patria, ca pe-un ulcior, de toartă
o duce sus, pe culme printre sori
ca însăși soare tînăr să devină
pe zarea unde norii temerari
se mistuie pe ruguri de lumină...

Erou printre eroii legendari
cu inima ca jarul de fierbinte
cu frize-adînci și colonade-n gînd
el e un steag ce cheamă înainte
și este cel dintîi pe culmi urcînd
— Să facem totul, spune, și vom face
că tot ce facem, facem pentru noi
Independență, Libertate, Pace
efigiile-acestor vremuri noi
stau împreună, treaptă lingă treaptă
din marmora destinului sublim
și printre ele calea cea mai dreaptă
spre dorul împlinirii unanim !

Sînt pretutindeni ochi ce strîng sub pleoape
bogate lăzi de zestre din pămînt
cît nici o zare largă nu le-ncape
nici friza prodigiosului cuvînt
partinitatea doar, a tuturor
montura dialectică, doar ea
e orologiul care bate ora
desăvîrșirii de miresme grea
a vastelor grădini care-or să fie
pămînt strălucitor de Românie !

Cu tot ce-i bun în mine, o dreaptă moștenire
de la părinți, de-acasă, pun mina pe condei
și scriu cu bucurie, cu dor și cu iubire
despre țărani, poemul-corolă de idei
din care se înalță pe soclul vremii noastre
statuia de lumină-a țăranilor români
ei, din adînc de veacuri, sub zările albastre
apărătorii gliei și singuri-i stăpîni...

Dintr-un hotar la altul, ei sînt o rădăcină
a tot ce este-n țară curat și bun și drept
la ei, în casă, seara, vin stelele la cină
și le sărută ochii și inima din piept

Columna revoluției agrare

Belșug de toamnă-n țară, odrasla unui dor
înveșmîntat el însuși în românești hlamide
cînd poarta unui mîndru viitor
cu-aripa lui, un vultur ne-o deschide !

E largă poarta, larg e și sufletul deschis
în anii care-au dat de-acum în floare
din treaptă-n treaptă și din vis în vis
mai drepți să fim ca razele solare...

Avem puteri germinative-n noi
urcînd din a pămîntului putere
din vatra românească de eroi
din româneasca muzică de sferă !

Le-a însumat partidul peste vremi
din an în an mai vii să se măsoare
sub cumpenele aștrilor supremi
cu vastele arhitecturi, în care
ne regăsim cu-adînci dimensiuni
cu-obirșiile noastre tutelare
cu mindrele corole de minuni
cu nimburi noi, revoluționare...

Și arhitectu-n gîndul lui ardent
cununa țării de mărgăritare
o-nscrie în pateticul prezent
nicicînd să nu se stingă-ntre hotare !

Va fi frumos pămîntul vegheat de guri de rai
cum doar poezii-n vers îl proiectează
și va purta sub toga lui de grai
o înlăma de flacără vitează
E graiul comunismului, prin el
ne așezăm pe-un soclu legămîntul
din griu să-i facem soarelui inel
să-l logodim în țară cu pămîntul !

E legămîntul nostru-al tuturor
e vrerea noastră-a tuturor, ardentă
e țelul comunist, cutezător
în patria de azi, independentă !

Suprema corolă

cu ochi mîi clari, să vadă în viitor departe
cu inima, în fapte s-aprindă un vis plinar
căci ei au lmers în lupte netemători de moarte
sub steagul libertății revoluționar !

Pe-o vatră de legende stă gîndul lor lucidul
în simburul acestei renașteri românești
de neclintit cum este de neclintit molidul
înfîpt în roca dură și-n ochi dacă-i privești
jur împrejur, o ladă de zestre, vezi pămîntul
cu-odoare scumpe : holde, tălăzuind livezi
și-ncorporat în fapte le cumpănești avîntul
din care cresc belșuguri ca griul sub zăpezi...

Pentru pămîntul țării

Pentru pămîntul țării ne dăruim, deplină
încrederea-n partidul împlinitor de datini
căci prin partid ești tînăr ca raza de lumină
și stai în fața vieții înalt și nu te clatini !

Pămîntul nu-i doar glia cu brazde-adînci arate
prin care trece plugul ca prin păduri mistreșul
ci țara-mpodobită cu tainice carate
care-și sporesc prin fapta de vrednicie prețul...

Către pămînt, spre vatra de griu și de seacă
spre castele pe care le suie-n zări porumbul
se-ndreaptă cutezanța revoluționară
acum cînd norii toamnei își poartă-n pîntec
plumbul

Va fi frumos pămîntul sub mantia de lanuri
lăsînd să se audă un puls adînc, de mare
spre care fluvii, fluvii de tinerești elanuri
se logodesc cu noua partidului chemare !

Pe-un podium de inimi răsună emblematic
cuvîntul celui care statura-și proiectează
pe-un orizont de românesc jăratec
aprins de marea-i inimă vitează !

Să-și ia pe umeri, toamna, a frunzelor hlamidă
cînd ploi de aur trena peste păduri și-o plimbă
omagiem gîndirea-nțeleaptă și lucidă
ce s-a zidit pe sine în româneasca limbă !

Pentru pămîntul țării, pentru acest tezaur
de viață, să ne toarne lumină în potire
statornică, ne cheamă spre-un viitor de aur
iubirea comunistă născută din iubire...

Pentru pămîntul țării ne dăruim, deplină
încrederea-n partidul împlinitor de datini
căci prin partid ești tînăr ca raza de lumină
și stai în fața vieții, înalt — și nu te clatini !

Și dintre ei, odraslă cu inima fierbinte
viteaz cum nu e altul ca un vultur în zbor
cu toată-nțelepciunea din veacuri în cuvinte
s-a ridicat al țării iubit Conducător
În El, își pune țara încrederea deplină
că va-mbrăca-n lumină al patriei pămînt
așa cum se îmbracă-n statornica lumină
revoluționara arcadă din cuvînt !
Ea mi-a cuprins și mie poemul de iubire
despre țărani — suprmă corolă de idei
cu tot ce-i bun în mine, o dreaptă moștenire
de la părinți de-acasă, țărani, țărani și ei !

Ion Potopin

Un capitol important din istoria literaturii române

ATRECUT aproape un sfert de secol de cind literatura română a redevenit literatură. De cind și-a regăsit identitatea, asumindu-și tradiția. De cind a început să cunoască un impetuos proces de modernizare, în emulație cu celelalte literaturi ale lumii. Judecînd retrospectiv, avem evidența faptului că această perioadă de după Congresul al IX-lea constituie un capitol important din istoria literaturii române. I s-au și consacrat, de altfel, studii cuprinzătoare. Vor apărea, fără îndoială, și altele, pe măsură ce succesiunea firească a generațiilor va aduce noi perspective în aprecierea fenomenului literar.

În cele ce urmează nu ne propunem să facem o descriere completă a realizărilor literaturii noastre din ultimele aproximativ două decenii și jumătate — spațiul nu ne-ar îngădui-o chiar și în condițiile în care am menționa numai titlurile creațiilor literare remarcabile! — ci vrem doar să schițăm cîteva trăsături caracteristice ale fenomenului în ansamblul său, numele menționare avînd exclusiv valoarea unor exemplificări.

O caracteristică frapantă a perioadei o constituie ceea ce s-ar putea numi redescoperirea bucuriei de a crea. Deși în mod declarat „optimistă”, literatura din perioada anterioară era fundamental apatică și convențională, actul creației semănd cu îndeplinirea silnică a unei obligații. Începînd cu mijlocul deceniului șapte literatura redevine ceea ce este de sute de ani și anume expresia unui elan existențial, a unei jubilații spirituale. Recurgînd la un joc de cuvinte, am putea spune că se trece de la o literatură festivă la una sărbătorească. Toată poezia lui Nichita Stănescu este, de exemplu, expresia unei asemenea exuberanțe, chiar și atunci cînd depășește stadiul entuziasmului tineresc și ajunge la formele elevate ale maturității. Bogăția de forme și culori din textele lui Leonid Dimov, prospețimea senzațiilor din primele cărți ale lui Ioan Alexandru, energia clocotitoare cu care a pătruns de la început în literatură Adrian Păunescu, inventivitatea inepuizabilă proprie lui Marin Sorescu constituie alte exemple posibile. Sînt exemple numai din domeniul poeziei. Pentru că bucuria de a crea se manifestă cu putere, exploziv în toate genurile. Și cuprinde vertiginos toate generațiile, chiar dacă generația lui Nichita Stănescu este aceea care dă tonul. Euforia creației o recunoaștem, deci, și în feericul spectacol de cuvinte creat de Fănuș Neagu, și în somptuoasele romane parabolice ale lui Eugen Barbu, și în proza fantastică a lui Ștefan Bănuțescu, și în fervescența de idei specifică scrisului lui Alexandru Ivasiuc, și în comediile spumoase ale lui Tudor Popescu.

TOT în această perioadă se afirmă, mai mult ca oricînd, un sentiment al responsabilității scriitoricești. Autorii tind să devină conștiințe ale epocii lor. Această atitudine este exemplar ilustrată de Marin Preda care reflectează, la scenă deschisă, asupra „imposibilității întoarcerii” și se arată preocupat de condiția umană în contextul civilizației moderne. O gravitate reală, de fond, și nu doar una afișată, ca în perioada dogmatică, devine acum trăsătura distinctivă a scriitorilor. Romanele lui Augustin Buzura se bucură de succes tocmai datorită curajului autorului de a-și

asuma răspunderea unei reprezentări realiste a societății românești de azi. Cuvîntul de ordine îl constituie adevărul. Bineînțeles, un adevăr artistic, rezultat din transfigurarea realității, dar un adevăr și nu o simplă ilustrare a unor teze, cum era literatura în deceniul șase. Căutarea adevărului constituie o dominantă a scriitorilor, din — repetăm — toate genurile. Astfel, pe lîngă proza de o remarcabilă priză la realitate a lui Dinu Săraru, avem tulburătoarele „elegii politice” ale lui Ion Gheorghe. În afară de viguroasa atitudine de susținere a valorilor etice românești, manifestată în romanele lui Ion Brad, există piesele de teatru ale lui Paul Everac — dezbateri captivante, referitoare, de asemenea, la probleme morale. Studii întregi s-ar putea scrie — s-au și scris — despre poezia de atitudine a lui Adrian Păunescu, care a transformat genul însuși, dintr-un prilej de delectare solitară, într-o formă de comuniune spirituală a întregii colectivități. Ar mai trebui adusă în prim-plan proza de o excepțională autenticitate a lui Mihai Sin, care continuă o direcție inaugurată cîndva de generația lui Anton Holban. Sau proza publicată de Gabriela Adameșteanu — de asemenea remarcabilă prin autenticitate.

Specifică perioadei pe care o avem în atenție este apoi diversitatea de stiluri. De la poezia de o rafinată senzualitate a lui Emil Brumaru la textul „alb” al lui Mircea Ivănescu, de la jocurile de abstracții din versurile lui Cezar Baltag la ele-

IX

■ Congresul al IX-lea a făcut o profundă și exigentă analiză a primei etape a construcției socialiste și a stabilit principii și orientări de importanță fundamentală pentru transformarea revoluționară a societății românești.

(Din Tezele pentru Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român)

mentaritatea expresionistă a poemelor lui George Alboiu, de la metaliteratura lui Mircea Horia Simionescu la proza aluvionară a lui Ion Lăncrăjan, de la maniera eseistică a lui Alexandru Ivasiuc la proza despre proză a lui Mircea Nedelciu, de la linia caragialiană a comediei lui Aurel Baranga la structura parabolică a teatrului lui Dumitru Solomon s.a.m.d. se întinde un vast registru stilistic, expresie a libertății de creație. Parafrazînd un celebru dicton, s-ar putea spune că nimic din ceea ce este artistic nu este străin literaturii noastre.

ODEZVOLTARE și mai ales o afirmare impetuoasă a cunoscut în această perioadă de renaștere a literaturii noastre **spiritul critic**. Dintr-un „pat al lui Procust”, critica literară s-a transformat într-o școală a bunului gust, deschisă spre publicul larg. S-a înțeles în tot mai mare măsură că spiritul critic, departe de a fi un factor inhibitor, reprezintă conștiința însăși a literaturii, asigurîndu-i profesionalitatea, apărînd-o de provincialism, făcînd-o competitivă cu alte literaturi ale lumii. Critici și istorici literari din toate generațiile — ca Șerban Cioculescu, Edgar Papu, Al. Piru, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea

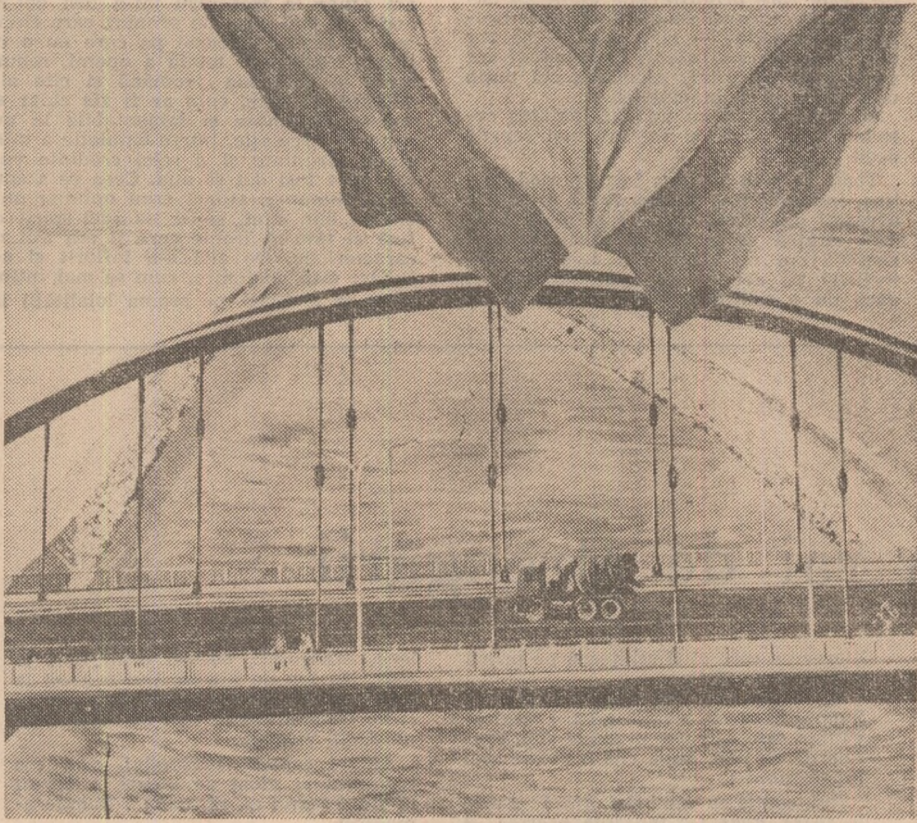
Zaciu, Dumitru Micu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Valeriu Cristea, Mircea Iorgulescu, C. Stănescu, Petru Poantă, Al. Dobrescu, Constantin Pricop, Daniel Dimitriu, Cornel Moraru, Al. Cisteleanu — s-au angajat într-o activitate de anvergură, susținînd direcțiile viabile ale literaturii contemporane, aducînd în discuție ca etalon literatura clasică, făcînd operă de educație a publicului. Treptat, pe măsură ce înnoirea literaturii noastre a devenit o stare de spirit generală și n-a mai trebuit să fie susținută paletic, critica și istoria literară s-au orientat spre elaborarea unor lucrări de sinteză, vocația sintezelor fiind încă una dintre caracteristicile actuale perioade. Din 1965 și pînă în prezent s-au publicat numeroase dicționare de autori și opere, de idei literare, de terminologie specifică domeniului, panorame ale literaturii, studii asupra unor momente sau direcții, istorii ale literaturii, profiluri de scriitori, monografii etc. Multe dintre aceste lucrări de sinteză sînt consacrate literaturii universale, ilustrînd deschiderea literaturii noastre față de tot ceea ce este valoros în literaturile străine.

În aceeași arie de preocupări se înscrie prodigioasa activitate de traducere — a creației românești în alte limbi și a creației universale în limba română —, desfășurată la un înalt nivel, care permite chiar să se vorbească de erudiție și virtuozitate, în cazul unor ași ai traducerii ca Romulus Vulpescu, Leon Levitchi, Dărie Novăceanu, Petre Solomon, Irina Mavrodin, Cezar Baltag, Nicolae Iliescu sau Marian Papahagi.

Oameni de valoare s-au format și evidențiat în munca de restituire a textelor românești clasice, repuse în circulație sau aduse pentru prima dată la lumină în condiții de maximă rigoare științifică. O confirmare recentă a capacității filologice de care dispune cultura noastră a oferit-o întreaga suită de manifestări editoriale legate de centenarul Eminescu, printre care, înainte de toate, monumentală ediție de Opere. După cum, cu cîteva ani în urmă, publicarea ediției a doua din marea istorie a lui G. Călinescu a reprezentat tot un eveniment editorial semnificativ.

Generația lui Nichita Stănescu și-a făcut apariția în literatura noastră înconjura de o aureolă a tinereții care iată, acum, după un sfert de veac, își păstrează strălucirea. Și-o păstrează nu numai în memoria noastră culturală, ci ca o realitate mereu actuală, ca un însemn al vitalității literaturii române, prin contribuția fiecărei noi generații. Ce altceva este poezia lui Mircea Cărtărescu decît o afirmare liberă, lipsită de complexe a tinereții spirituale? Sau poezia lui Mihail Gălbățanu? Sau proza lui Cristian Teodorescu? Sau critica literară a lui Radu Săplăcan? Tot ceea ce s-a cîștigat la mijlocul deceniului șapte pentru literatura română s-a cîștigat definitiv. Și nu este vorba doar de valori tezaurizate, ci și de un proces de emancipare, ireversibil și continuu.

Alex. Ștefănescu

EUGEN POPA : Canalul Dunăre — Marea Neagră

IULIE

■ LA 21 Iulie 1821 avea să se nască la Bacău marele scriitor și om politic **Vasile Alecsandri**. Destinul său strălucit, de a duce-n lume faima limbii române precum și pe cea a poporului român, avea să-și pună amprenta asupra ființei sale veșnic izbînditoare în acțiunile de promovare a României în lume. Scriitorul dublat de un mare patriot și de un eminent om politic, avea să dovedească prin exemplarea sa viață că fiecare gest al existenței sale a fost dublat de un mare patriotism și de o înaltă conștiință națională.

Marile sentimente omenești ca iubirea și prietenia au fost întotdeauna legate de dragostea de patrie. Iubirea pentru ființa deosebită a Elenei Negri s-a însoțit și de o mare prietenie care l-a stimulat în crearea doinelor; Elena Negri era singura în acea vreme care le vedea cu adevărat profunda valoare și semnificație. Prietenia cu Nicolae Bălcescu nu este întîmplătoare. Ea aduna laolaltă două minți strălucite și două inimi bătînd parcă în chiar inima patriei. Într-una din scrisori, Bălcescu îi scrie : „Să întoarcem

ceea ce ne-a rămas din dragostea noastră, s-o întoarcem către țara noastră. România va fi iubita noastră. Într-însa și printr-însa să reinnoim și să întărim frăția noastră”.

Ca participant la revoluția de la 1848, aflat mereu în vîltoarea evenimentelor, ideea ce l-a animat cu ardoare a fost problema națională. Într-un moment conjunctural ca acel fierbinte an de mari schimbări era nevoie de solidaritatea tuturor românilor, de adîncirea conștiinței lor naționale. Începutul anului 1849 îl găsește angrenat într-o perioadă de muncă intensă în slujba patriei, avînd lîngă sine tovarăși de luptă români și francezi, la Paris. El răspîndește peste hotarele țării necesitatea imperioasă de a se afirma, în sfîrșit, individualitatea noastră ca popor.

O luptă fără preget, dusă cu mare, fără de margini dragoste, este aceea purtată pentru afirmarea originii noastre latine. El afirmă că poporul român este un „frate uitat” al popoarelor de sorginte latină. Astfel, pune problema unui popor nobil dar și a unei țări cu o natură de neasemuit și cu bogății ce așteaptă să fie puse în valoare. În sfîrșit, dar nu în ultimul rînd, Alecsandri atrăgea atenția asupra meritelor viteazului popor român care a fost scut în calea invaziei otomane în

Europa. Din aceste înalte preocupări se naște studiul „Românii și poezia lor” care pune pentru prima dată în literatura română problema țăranelor ca vie personalitate, avînd o adîncă înțelegere și o multitudine de sentimente. Acest studiu deschidea drumul strălucitei colecții de poezii populare din 1866.

Ca participant la Unire, Alecsandri, care nu se gîndise să intre în viața politică, de această dată se angajează în primele rînduri ale luptei. Din acel moment, numele său va sta înscris în toate acțiunile ce au precedat Unirea de la 24 ianuarie 1859. Hora Unirii devine, pusă pe muzică, în numai cîteva zile, cîntecul cel mai iubit al tuturor românilor.

În primele zile ale domniei ale lui Alexandru Ioan Cuza, poetul îi este sfetnic principal. Deține deja postul de ministru de externe. În februarie 1859, pleacă la Paris, Londra și Turin avînd o nobilă și coplesitoare misiune diplomatică : apărător al Unirii. De fapt, realizarea definitivă a Unirii i se datorează în mare parte prin succesul în misiunea diplomatică : dubla alegere ca domnitor a lui Alexandru Ioan Cuza.

Anul 1867 îl găsește susținînd scrierea fonetică a limbii române, fapt care ar fi diferențiat-o în mod și mai evident de

celelalte limbi romanice, situînd-o astfel în plenitudinea valorii ei drept unică și deosebită în mărețul tablou al latinității.

În timpul războiului de la 1877 pleacă de la Mircești într-un turneu de conferințe, urmînd ca banii încasați să mărească fondurile destinate răniților. „Cîntecul gîntei latine” pentru care primește premiul Societății limbilor romanice este pentru poet simbolul recunoașterii de către străinătate a apartenenței poporului nostru la familia popoarelor de limbi latine.

Cu cinci ani înainte de moarte, mai primește o înaltă investiție : aceea de ministru plenipotențiar la Paris ; este trimis într-o misiune delicată și grea, dar aceasta dovedea încrederea și respectul contemporanilor săi față de un om exemplar.

La 1890 se săvîrșea din viață una dintre cele mai proeminente personalități ale culturii românești. El este omul complex care a dovedit cu întreaga sa viață, fiind în primele rînduri pînă în ultimele clipe ale vieții, că un artist trebuie să se lupte, să-și dăruiască viața într-o propășire a poporului său și a limbii pe care acest popor o vorbește.

Ioana Diaconescu

Prietenul meu

PE cînd reciteam, în vederea ultimei corecturi, pagini scrise în urmă cu mai mulți ani despre Aurel Baranga și care urmează să alcătuiască o schiță de portret ce încheie o masivă culegere din opera sa dramatică, ochii mi-au alunecat pe calendarul din fața mesei de lucru. Și am văzut că era chiar ziua cînd se împlineau zece ani de la moartea lui Aurel Baranga sau, mai bine zis, zece ani de cînd sintem fără Aurel Baranga. Ce stranie coincidență, mi-am spus, începînd fără voie să derulez momente dispartate și, la prima vedere, întimplătoare, ce luau o formă logică, se înlanțuiau, se adunau și se depărtau ca să alcătuiască acel sfert de veac de apropiere sufletească și de prietenie ce m-a legat de Aurel Baranga. Interviu, articole, cronici, prefețe din care am reprodus, la sfîrșitul cărții ce va apărea nu peste multă vreme, două ce mi se par că au exprimat credințele mele în perenitatea teatrului său. Și apoi lungile discuții în redacții de ziare, reviste, edituri sau la el acasă, sutele de telefoane, uneori seară de seară — toate acestea m-au făcut să-l cunosc și, de la un moment dat, să văd cum el, Aurel Baranga, este prezent în toate personajele dramaturgului Aurel Baranga, cum felul de a fi al omului s-a metamorfozat în cele mai izbutite personaje ale sale, reprezentative pentru că îl reprezentau înainte de toate pe el.

Omul avea un farmec aparte orice ar fi povestit, chiar atunci cînd oferea variante la ceea ce povestea, chiar și în momentele cînd povestea la antipod ceea ce îți spusese cu certitudine altădată. Avea o memorie fabuloasă care îl făcea să rețină amănuntele și să le dea un asemenea relief cînd le povestea, încît te făcea părtașul lor, avea nu numai în operă ci și în viața de fiecare zi un spirit caustic, spontan ce știa să transforme situații grave în inversul lor, să dea unui moment solemn o bruscă întorsătură ridicolă. Era și un actor care știa să-și joace foarte bine rolul, atunci cînd trebuia să imprumute o mască, interpretîndu-l perfect, fără fisură, pînă la ieșirea din culise în gama impusă de necesitățile momentului. Actor nu era numai atunci cînd își citea piesele unor grupuri restrinse de prieteni — și m-am numărat printre cei ce au ascultat intîia oară *Interesul general* și *Viața unei femei*. Și

aceasta pentru că el vedea și auzea pe fiecare din actorii de pe scenă, pe cei ce urmau să-i creeze piesa, să creeze șocul asupra publicului, așa cum îl văzuse și îi auzise în momentul în care așternuse fiecare replică, punîndu-le în evidență înzeștrările, speculîndu-le ticurile, evidențîndu-le „cîrligele” prin care știa că aceștia cuceresc instantaneu sufragiile publicului. Știa, ca și personajele sau, mai bine zis, personajele lui știau de la el să te asculte cu o atenție atît de încordată, cu o privire atît de pătrunzătoare, încît pentru nimic în lume n-ai fi zis că nu a reținut nimic din ce i-ai spus și că, atunci cînd credea că participă cel mai intens la suferința ta, gîndurile lui erau în cu totul altă parte. Dacă, la un moment dat, din ceea ce-i spuneai, ceva începea să-l privească și pe el, în bine și în rău, atunci cînd credea că ceva rău, îl vedeam cum se implică, cum participă sufletește și acționează pentru cel ce se afla sau ar fi putut să se afle într-o situație dificilă. Evalua cu repeziciunea unui calculator pericolele ce s-ar fi răsfîrțat asupra lui, dacă cel din fața sa ar fi cunoscut momente critice, și intra imediat în acțiune cu o promptitudine și o eficiență ce nu mai lăsa nici un dubiu asupra faptului că Aurel Baranga este prototipul prietenului al cărui devotament nu cunoaște margini. Și nu era numai în acele momente un prieten bun, ci tot timpul dacă știa, și ajungea datorită simțului său psihologic ieșit din comun să știe imediat, că n-ai să-i ceri niciodată nimic, că n-are să riște nici o investiție pe plan material și că o să poată să-ți arate sentimentele printr-o dedicație sumptuos construită, printr-o scrisoare ce îmbrăca forma unei confesiuni ce-ți era numai ție destinată și prin articole entuziaste despre cărțile tale pe care dacă nu se poate spune că nu le răsfoise, nici nu le citea în întregime.

Avea un dar actoricesc înăscut, consumat în viața de fiecare zi și, în cele mai bine de două decenii de prietenie, m-am întrebat dacă pentru el lumea din jur nu era o scenă unde se juca o piesă cu mulți actori, din care numai cei ce dețineau rolurile principale îl interesau cu adevărat, restul constituind o figură peste care privirile sale alunecau defărent. Avea darul să distingă acele profiluri care miine — cine știe! — se vor desprinde din cel neluăți în seamă și vor avea, dacă nu roluri esențiale, cel puțin utile. Pentru el, bineînțeles.

Știa să meargă cu un pas înaintea celorlalți, dar să se și retragă mai repede decît toți.

Toate acestea le făcea într-un mod destins, încîntîndu-și interlocutorii, fiindu-le agreabil din prima clipă, curtenitor, fiindu-i străină grosolănia și duritatea ce-l caracterizau pe ațiia din conștienți săi, inclusiv pe cei ce au avut față de el dacă nu o ostilitate fățișă, pentru că le

era teamă de ironia lui, o dușmănie constantă.

OVERVĂ neistovită, o imaginație ieșită din comun, un humor irezistibil se uneau cu aceea memorie care îi făcea pe mulți să nu creadă în spusele lui. Reproducea o realitate veche de cîteva decenii din care amănuntele și faptele esențiale se șterseseră din memoria tuturor martorilor. Și de aceea uneori nu era crezut. Și mai avea o cultură vastă, o cultură adevărată și o curiozitate intelectuală neistovită.

Farmecul său l-a ajutat să învingă situații dificile și, nu o dată, am văzut cum a subjugat o sală, dacă nu în întregime ostilă în primele clipe, cel puțin indiferentă. Dar nu prin ploconeli demagogice, nu prin spirite îndoielnice și de prost gust, ci prin inteligența cu care știa a se face că nu observă că săgeata e îndreptată împotriva lui și prin dezinvoltura cu care o îndrepta nu spre adversar, ci o făcea să ricoșeze pe un teren unde nu rănea pe nimeni și dădea satisfacție tuturor.

Așa l-am cunoscut pe Aurel Baranga pînă cînd o „boală rea”, cum îmi spunea într-o scrisoare, a început să-și arate semnele, cînd omul falnic începea să se incovoie sub povara suferinței. Așa l-am cunoscut de-a lungul unui sfert de veac în serile de premieră și după ele, așteptînd cu înfrigurare cronicile, construind ad-hoc pamflete la adresa criticilor puțin binevoitori, scuzîndu-se de telefonul pe care îl dădea aproape de miezul nopții, dar îl dădea pentru că știa că îi face „o mare bucurie” și aceasta era faptul că în seara respectivă spectacolul cu noua sa piesă a avut un succes ieșit din comun...

Iar cînd, într-o zi a lunii mai 1978, m-a condus către ușa garsonierei ce îl adăpostea la Paris unde venise să-și afle — zadarnic — izbăvirea, am avut în față un om bătrîn. Care numai peste o lună avea să împlinească 65 de ani. Atunci am adus în țară scrisoarea sa adresată colocviului de dramaturgie desfășurat la Cluj în luna mai 1978. Am citit-o în sala Teatrului Național din Cluj în fața a cîteva sute de oameni. Cînd, peste cîteva zile, am ajuns la București mi-a fost dat să aud cele mai absurde svonuri care circula pe seama scrisorii pe care eu o citisem. Renegarea totală a operei, renunțarea la cetățenia română și cîte alte aberații pe care, cum ar fi zis chiar el, spirite lamentate și lamentabile le puneau în circulație, într-o emulație a minciunii sfruntate și a relei credințe cum rar mi-a fost dat să aud. Ceea ce a spus Aurel Baranga atunci erau opiniile unui om de bun simț, spuse cu acel spirit de fină și tăioasă ironie care îi era atît de caracteristic. De aici s-a înflorit și s-a brodat fără contenire, cum se mai întimplase și altădată pe seama loialității lui

Aurel Baranga. Loialitate față de cultura română și de țara sa unde țărîna trupului său și-a aflat veșnică odihnă, ce nu a fost desmintită de nici un gest al său. Astfel, Aurel Baranga și opera sa au rămas în patrimoniul culturii noastre, pe care el a iubit-o în mod real și a imboșgătit-o într-una din direcțiile caracteristice ale manifestării ei.

De atunci, de la Paris, cînd l-am văzut pe omul ce începea să se prăbușească și să nu mai fie cel de altădată, cu lungi perioade de atroce suferință, s-a îndreptat către sfîrșitul ce a venit mult prea devreme. Și-a regizat și trecerea în ne-ființă, dovedind cît se îndoie de vorbele ce se spun de circumstanță, de frazele de conjunctură, de cei ce te plîng cînd sint siguri că nu mai ești, fără să te fi cunoscut și prețuit cu adevărat. A arătat și de data aceasta inteligență și luciditate. A dovedit că a fost un om cu adevărat demn și că nu accepta lacrimi de circumstanță și împietririi care ascund satisfacții.

Acum, la un deceniu de cînd a plecat dintre noi, cei ce n-au crezut în perenitatea operei lui și i-au prezis pulverizarea după ce autorul nu va mai fi fost în viață — trebuie să-și recunoască eroarea. Dramaturgia lui Aurel Baranga trăiește și astăzi cu aceeași spontană și cuceritoare forță comică, așa cum a trăit cînd el își privea emoționat, ascuns printr-o lojă, actorii, fiind, în primul rînd, atent la reacția sălii — sala care pentru el însemna totul, finalitatea piesei care dacă părea atît de spontană fusese atît de greu elaborată, pentru că Aurel Baranga, care avea un dar oratoric ieșit din comun, imprevizînd atît de spontan și care te cucerea prin verva sa neistovită, elabora totuși cu multă trudă și nu seria oricum. De aceea ritmul în care s-au succedat piesele sale nu a fost deloc ameștor, mai ales dacă le raportăm la puterea sa instantanee de a observa mediul ambiant și de a recrea verbal, cu spontaneitate, toate fațetele ridicolului, ale poltroneriei, ale fătărniciei. Cîte acte și tablouri viitoare piese nu am ascultat, debitate față noastră, pornind de la o întimplare povestită de noi.

Piesele sale rămîn ce au fost și la premieră, „condamnate la succes” pentru un timp pe care noi nu îl putem cuprinde. Ceea ce știm e că în acești zece ani i-am simțit de atîtea ori lipsa prietenului Aurel Baranga și, nu o dată, citîndu-l vorbele de duh risipite cu atîta dărnicie și dezinteres, el care se dovedise atît de parcimonios în toate, ne-am gîndit cu părere de rău că nu mai este printre noi, că nu mai putem beneficia de prezența lui, care rămîne una din amintirile frumoase ale vieții noastre.

Valeriu Răpeanu

Prepeleac

Un rai de ștregării

Ante-scriptum. *Poveștile se termină aici. Incorectibile, de nerăstălmăcit în generalitatea lor omească. Dar, cum se întimplă... Vin pe urmă micii orgolioși, micii chinuți, micii nesatisfăcuți și se răzbună, găsind în interpretarea poveștilor arme bolnave care să le aline sufletul bolnav: răstălmăciri primitive pornind cîteodată direct din „unghiul infamiei”. Căci au fost asemenea cazuri. În proletcultism de pildă.*

În 1965, literatura noastră, trezită de raza puternică a unei politice renăscătoare, se descătușă de această optică retrogradă. De aceea îl și iubim tot pe Creangă atîta, pentru că el este sănătatea morală, luciditatea, inteligența, groaza de urît și de fanatism, izvorul curat al spiritului românesc.

■ *Ha! mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată.*

Voios îndemn! Să-l urmăim... Cu fraza aceasta, ne aplecăm pătrunzînd surizători pe sub arcul sutei de ani înflorite în raiul de ștregării al *Aminților...*

FATA Inimosului părinte Ioan. Smărăndița, este prima elevă a școlii abia înființată în sat: o fetișcană „ageră la minte și așa de silitoare, de întrecă toți băieții și din carte, dar și din nebunii.”

O șgîtie de copilă. Astfel îi mai spune Creangă doar extravagantei fete a împăratului Roș. E și cel dintîi portret

literar pe care el îl schițează pe prima pagină a evocărilor.

Al doilea portret aparține mamei. Smaranda și ea, vestită pentru năzdrăvăniile sale, și care, în zilele cînd soarele da să lasă, după cîte o ploaie mai lungă, zicea:

Ieși, copile cu păr bălat, afară și ride la soare, doar s-o îndreptă vremea, și vremea se îndreptă după risul meu...

Fără nici o îndoială! Natura se supune harului pe care ingenioasa mamă îl transmite în joacă fiului...

Geniul de povestitor al lui Creangă de aici izvorăște, din neastîmpărul Smărăndiței și din magia Smarandei. E tipul de autor marcat de femeie — narativa nu-i și ea femeie?

Și care, plîpînd din fire, ținîndu-se de fusta mamei, va fi, și în dragoste, sfios, precaut, avînd în vedere modelul matern desăvîrșit. Nici un alt personaj, din galeria de figuri a copilăriei evocate, nu răspindește atîta prospețime, atîta viață, ca Smaranda și a doua ei ipostază, Smărăndița...

Și vine popa Ioan într-o zi la școală și-l întreabă pe dascăl cum se poartă școlarii și le aduce acesora un „dar”. scaunul de supliciu, pe care, după ce stă puțin pe gînduri, îl botează „Calul Balan”. Pe urmă vine și cu moș Fotea, coșocarul, cu un alt plocon, „un drăguț de biciușor de curele”, și-i pune și lui un nume, „Sfîntul Nicolai”. Și, cică, moș Fotea, dacă mai găsești niscaiva curele, poate faci cu vremea și unul așa, mai grosuț. Bietul dascăl, bădița Vasile, luat mai tîrziu cu arcanul la oaste, zimbea rătăcit, în timp ce șco-

larii, înfricoșați, căscau ochii unui ja alții. Nu era de glumă. Cui o greși la lecții, să i se însemne greșeala pe ceva, și de fiecare greșeală să i se aplice cîte un Sfînt-Nicolai...

Atunci copila părintelui, cum era sprintară și plină de incuri, a bufnit în ris. Păcatul ei, sărmana! (temperamentul).

Spartanul popă o invită să se așeze pe *Calul Balan*. Intervine moș Fotea, intervine și bădița Vasile, bun la suflet cum era, degeaba, Smărăndița primi pedapsa pe loc... și pe urmă ședea cu *minile la ochi și plîngea ca o mireasă, de sărea cămeșa pe dînsa.*

Ascultările acestea, procitanile, erau spaima elevilor. Îi vine rîndul și autorului, care avea oroare de învățătura vremii, el care va deveni cel mai bun învățător, în alt stil. Să-l asculte Nic-a lui Costache, că-l mai mare. Greseli peste greseli. Vreo douăzeci și nouă, brr! douăzeci nouă lovături de bici! Cum să le faci față? Cum s-o șteargă? Se uită-n părți, pindește ușa, să se deschidă o dată, și, noroc, se deschide, și zbughi-o! o ia la sănătoasa...

Urmează goana. Nimeni n-a mai gonit astfel niciodată. Poate Ahile..., Poate, iepurii...

Și cînd mă uit înapoi, doi hojmalăi se și luase după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; și trec pe lîngă casa noastră, și nu intru în casă, ci coligesc în stînga și intru în ograda unui meșter al nostru, și din ogradă, în ocol, și din ocol, în grădina cu păpușoi, care erau chiar atunci prășiți de-al doilea (spaima fugii relevează, dilată amănuntele, iar de-

taliul, oprind o secundă goana, o sporește!) și băieții după mine; și pînd să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum, am izbutit de m-am îngropat în tîrnă la rădăcina unui păpușoi... Și de la o vreme, nemaiauzind nici o foșnitură de păpușoi, nici o scurmătură de gîdnă, am înșnit o dată cu țărna-n cap, și tiva la mama acasă... Abia-ți regăsești respirația...

Si apare părintele Ioan. Cu duhul blîndeții. Păcat că nu mai vine bălatul la școală. Fără învățătură, nu se poate. Că el le vrea binele și că el pentru ei se zbate și că o singură fată are și el „s-o-i vedă eu pe cine mi-o-i alege de ginere.” Popa îl răsfată, Smărăndița îl fură din priviri, Bădița Vasile îl pune de aici înainte să-l asculte el pe alții, „și altă faină se macină acum la moară.” Toți îl recunosc pe Ales...

ACEASTĂ fetișcană frumos adormită în *Aminții* și care l-a inspirat pe Creangă, i-a purtat noroc, — norocul literar. Tot ea, cu limba ei ascuțită, îi zicea tovarășului ei de năzbîții, *Ion Torcălu*, de la a toarce, fiindcă torcea ca o fată, — după cum va toarce mai tîrziu firul poveștilor...

Poreclă preschimbă-n renume. Și în a cărei natură feminină stătea poate ascuns geniul mamei.

LA bătrînete. Smărăndița îl va vizita pe Creangă în bojdeuca din mahalaua Tîcăului.

O reîntîlnire ca în „Educația sentimentală”. Frédéric cu doamna Arnoux. Iubirile neîmplinite sunt cele mai trainice. Și poate și cele mai frumoase.

Creangă, foarte bucuros, o va trata cu sarmăluțe și plăcinte poale-n briu. Pe urmă îi va prezenta droala lui de pisici deprinse „a face fel de fel de drăci ca animalele de circ”, după cum notează o urmașă a Smărăndiței. E tot ce reține fosta fetișcană: un Creangă dresor de mițe.

Dar unei eterne copile iubite nici nu se cuvine să-i ceri mai mult.

Constantin Joiu

„Într-o dimineată de toamnă”

IMI vine destul de greu să mărturisesc o nedumerire, care, de cînd tot amin s-o fac publică, a devenit ditamai perplexitatea: și anume de ce un eseist excepțional, un istoric literar și editor competent, un foarte bun traducător, un, în definitiv, intelectual așa de lucid și de fin ca Alexandru George persistă în eroarea de a voi să izbutească în roman. Iată, **Într-o dimineată de toamnă** (Cartea Românească) este cel de al patrulea roman al său și nu numai că el nu e mai bun decît precedentele (**Caiet pentru...**, **Dimineata devreme** și **Seara tirziu**), dar amenință să treacă, în jos, de un prag al modicității care frizează derizoriul artistic. Evit de obicei să mă ocup în comentariul meu săptămînal de opere cărora nu le găsesc nici un merit sau de autori care mie, cel puțin, mi se par neomologabili critic. Pe de altă parte, Alexandru George are, așa zicînd, tot dreptul, ca orice scriitor care și-a probat (și încă temeinic) valoarea, să publice din cînd în cînd și cite o carte mai slabă, fără ca asta să panicheze critica, obligînd-o automat a-l pedepsi. Aș fi putut, deci, să nu comentez pur și simplu **Într-o dimineată de toamnă**, menajîndu-mi relația perfect cordială pe care o am, și nu de azi, de ieri, cu autorul, pe care-l prețuiesc foarte mult. Dar tentativa lui repetată și eșuată îmi ridică atîtea semne de întrebare, cu bătaie mai lungă decît s-ar crede, încît nu poate fi lăsată nesemnălată. Merg mai departe și recunosc că s-ar putea să mă înșel și romanul (romanele) cu pricina să nu fie cu adevărat slab(e). Am scris, de altfel, despre precedentele cu mari rezerve, dar nu negativ. Ceea ce mă determină acum să reiau discuția în privința valorii lor este, paradoxal, tocmai banalitatea desăvîrșită (dacă mi-e îngăduit să zic așa, în absolut nici o ironie) a celui de al patrulea. E o carte surprinzător de neinteresantă. Dacă autorul ar fi un debutant ori un scriitor fără inteligență artistică (o carență deloc rară), surpriza n-ar exista și atunci datele problemei ar fi altele. Dar cum să-ți închipui că un om care a comentat atît de subtil pe Camil Petrescu îl imită acum într-un roman complet lipsit de miez și de vigoare stilistică? Sau cum să împaci pe acel Alexandru George, care și-a dovedit vocația de prozator în scurtele lui proze din **Simple întâmplări cu sensul la urmă** ori chiar în eseurile din **Simple întâmplări în gînd și spațiu**, cu modestul autor al romanelor?

Cînd aminteam că eu pot să mă înșel în privința valorii romanului recent al lui Alexandru George, nu eram citișu de puțin nesincer. Un motiv de a nu fi sigur pe impresia mea de gust (care e aceea pe care am declarat-o de la început) constă în faptul că banalitatea subiectului și a personajelor din **Într-o dimineată de toamnă** este afirmată răspicat de însuși autorul, este o concepție literară. Oare să nu fiu eu în stare să deosebesc banalitatea asumată, conștientă, de cealaltă, care, numai ea, compromite? În primul capitol (și apoi, pe parcurs, de mai multe ori), autorul (sau personajul lui principal, care este Autorul) tratează tocmai ideea aceasta: „În definitiv, orice om poate fi un personaj dacă se află (pus) într-o relație semnifi-

Alexandru George, **Într-o dimineată de toamnă**, Cartea Românească, 1989.

ficativă cu altul, chiar dacă valoarea lui intrinsecă nu depășește seria, banalul, iar destinul lui în specie e la fel de comun. Autorul creează personajul, nu doar îl descoperă, și aceasta nu neapărat pentru că îl face să beneficieze de unele adaosuri ale fanteziei «creatoare», ci doar pentru că prin raportul său uman cu «alții» îl pune pe aceștia în situația de a deveni personaje». (p. 6) Reținînd și ideea personajelor grupate în jurul autorului — care ne trimite la subtitlul aproape pirandellian al romanului (**Cinci sau chiar șase personaje în jurul unui autor**) — să mai vedem și alte formulări: „...Adevărul unei cărți îl face pe autor, îl dezvăluie, îl determină adevărata identitate, îl scoate pînă la urmă chiar din cartea sa... Or, eu vreau să rămîn în ea, să mă confund cu ea, să mă limitez la suma de relații, deloc interesante, cu niște oameni care nu ies din comun, și față de care eu nu simt datoria de a-i revela cititorului pentru presupuselor lor drame» (p. 119). Aici este și ideea de a nu apela la fantezie, de a nu inventa nimic: autorul are aerul de a se mulțumi să transforme în personaje oameni cu care a venit în contact prin chiar acest simplu fapt al contactului și nu fiindcă ei ar fi interesați ori înțimplările lor senzaționale. Scriitorul ar fi, în acest caz, omul cu mai multe umbre (parabola ne e relatată de două ori în carte), care, fără a beneficia de un har anume în acest sens, ajunge să creadă că pînă și umbrele altora i se cuvin tot lui. Parabola „poetizează” oarecum un program literar înrudit atît cu acela al lui Cehov (la **Pescărușul** se fac referințe directe), care oferă modelul pentru o literatură a cotidianului, a „nimicului” unor existențe șterse etc., cit și cu acela al lui Camil Petrescu (autenticitate, anticalofilie etc.). Admirai de către Alexandru George sînt și Proust, Holban și alții ca ei, care nu se inspiră din „anchete” reportericești, menite a-l duce în plinul vieții externe, dar care izbutesc „să construiască în funcție de un centru subiectiv absolut tot universul românesc” (p. 58). E lesne de observat coerența concepției. Și cel mai elementar bun simț ne silește să recunoaștem că Alexandru George scrie exact acest roman pe care l-a teoretizat, cu alte cuvinte, că teoria nu reprezintă pentru el, ca pentru unii confrăți, doar un bovarism, ci o mină de sugestii exploatare riguroase. Și atunci?

ROMANUL se compune din două tipuri de capitole (care, pînă la un punct, alternează): capitolele cu soț sint, cum s-ar zice, teatrale, avînd indicații de loc și timp al acțiunii, și constînd apoi în dialoguri între personajele care intră și ies din scenă; cele fără soț sînt alcătuite din extrase dintr-un jurnal intim al Autorului, comentînd uneori evenimentele petrecute în capitolele din categoria cealaltă sau exprimînd puncte de vedere artistice (Autorul fiind scriitor). În fruntea fiecărui capitol, indiferent de tipul lui, sînt culese cu litere cursive cîteva rînduri (sub o pagină, de regulă) de considerații generale despre viață și artă, atribuibile Autorului, și care sînt reluate, în ordine exact inversă, în capitolul final intitulat **Rînduri sărite de cititor la lectură**. Mărturisesc că rostul reluării imi scapă. La acestea, se adaugă un **Epilog**, un **Post-scriptum** și un text care poartă chiar titlul romanului întreg, toate trei continuînd în fapt seria însemnărilor Autorului din caietul său personal, care formau obiectul capitolelor fără soț. Cum se vede, structura romanului nu este lăsată la voia întîmplării, deși n-aș putea spune că am înțeles de ce procedează Alexandru George cum procedează.

Trebuie să precizez că partea eseistică, speculativă din carte este cu mult mai interesantă decît aceea românească. Fără să fie număidecît la fel de strălucitor ca atunci cînd dizertează pe marginea operei altora, Alexandru George este, în acest roman, și cel dinții comentator al său. Aproape orice situație, gest, replică își primește explicația, judecata. Pe acestea nu ni le dă, în mod direct, autorul, ci purtătorul lui de cuvînt în interiorul ficțiunii, Autorul. Acesta e un scriitor trecut bine de prima tinerețe, care s-a retras la țară, într-o locuință modestă, ca să scrie (ca să rescrie, de fapt) în liniște. În jurul lui gravitează patru ori cinci personaje principale. Soția lui, Mara, medic de profesie, este o ființă delicată și devotată celebrului ei soț, pe care-l urmează, cu slujbă cu tot, în afara Capitalei. Fiica Mariei dintr-o altă căsătorie, Ileana, este o ingineriță, care s-a rupt afectiv de tatăl ei vitreg, judecîndu-l acum aspru pentru a se fi „retras” din tumultul vieții bucureștene și literare din egoism, lașitate etc. Cel puțin, așa crede ea. Irina este o actriță care a părăsit scena, stabilindu-se (absolut întîmplător) în același sat, și care, cînd era tină, a întreținut relații de prietenie amoroasă cu Autorul. În **Epilog** aflăm că ea s-a sinucis. Nu știm motivul. Ștefana, tină, actriță, fostă elevă a Irinei și actuală prietenă a Ileanei, l-a iubit pe Autor, care însă a considerat repede că relația lor este „absurdă”. Ștefana îl acuză acum că a fugit la țară ca să scape de ea, după ce a fost cauza (morală) a sinuciderii unui prieten al ei, ce voise cîndva fără succes a avea de la Autor confirmarea talentului său literar. Sinucisul, pe nume Vlad, ar putea fi al cincilea personaj, căci intră și el în scenă, prin intermediul unor scrisori către Ștefana, pe care fata le incredințează Autorului, ca să-l convingă de talentul, necunoscut înainte, al expedi-torului lor.

Mare lucru nu se încheagă din relația Autorului cu acest cvintet de personaje, nici epic, nici psihologic. Credincios programului său autenticist, Alexandru George nu dezvoltă raporturile, nu creează scene memorabile și refuză aproape orice analiză psihologică. Totul e mai degrabă schițat și lăsat în starea aceasta de eboșă perpetuă. Există, ici-colo, rapoorturi interesante, mai ales livrești. Irina este numele unei eroine din **Pescărușul** lui Cehov (îndrăgostită de medicul scriitor Trigorin și iubită de tinărul scriitor Treplev, care se impușcă — iată o posibilă schemă pentru romanul lui Alexandru George), dar și din **Ziua invierii** a lui Ibsen (unde Irene, folosită de un sculptor ca model și care se îndrăgostește de el, fără reciprocitate, revine alături de artist ca un fel de duh răzbușător, dorind să-l distrugă). Și, pe deasupra, numele este și al eroinei lui Holban din **O moarte care nu dovedește nimic** (nici moartea Irinei de aici nu dovedește ceva). Într-un fel, apoi, Ștefana

revine lîngă Autor ca Irene lîngă sculptorul Rubek, terorizîndu-l cu o vinovăție pe care el nu și-o recunoaște. Despre unele din aceste personaje aflăm cite ceva interesant referitor la trecutul lor: biografia Ileanei de pildă e mai „mișcată” decît a altora. Sînt apoi două sinucideri (Irina, Vlad) și mai multe eșecuri de toate felurile în roman. Așadar, sub crusta de banalitate există oarecare tensiune. Satul unde s-a refugiat Autorul este, ca și locul unde nu s-a întîmplat nimic al lui Sadoveanu, de o monotonie mai curînd aparentă. Avînd ca model pe Camil, Alexandru George se dovedește mai fidel lui Sadoveanu (cine ar fi crezut?), în reprezentarea acestei lumi agitate pe dinăuntru în po-fida banalității de care dă dovadă pe dinafară. Însă acestea sînt mai mult speculații critice. În realitate, romanul e nesubstanțial și pe alocuri chiar fals. Mai ales în felul de a vorbi al personajelor, vădit nefiresc (cine zice, ce om, oricît de „literar” s-ar exprima: „nu am venit”, „nu ai dreptate”, în loc de „n-am” sau „n-ai?”), artificial, „ca la carte”, trădează la autor incapacitatea de a surprinde limbajul uzual în obiectivitatea lui. N-am citit de mult conversații mai fără intuiția conlocutorilor decît acelea din acest roman. Între Mara și Ileana (capitolul al II-lea) are loc o astfel de conversație pe tema Autorului și a vieții lui, despre care cel mai slab lucru pe care-l pot spune este că denotă o uriașă și absolut nemotivată indelicatete a fiicei, necenzurată de mamă, căreia i se pare normal ca fiica să însinueze reluarea de către tată a legăturii lui cu Irina tocmai în clipa în care o cunoscuse pe ea, pe mamă. La rigoare, dacă s-ar motiva pornirea antipaternă a fetei, am înțelege poate limbajul discursului ținut de ea mamei cu prilejul vizitei la țară. Dar cum motivele sînt sublime, dar lipsesc cu desăvîrșire... În finalul aceluiași capitol, Ileana insinuează și că Ștefana s-a dus la Irina ca să întîlnească acolo pe Autor. „Brutalitatea” fetei pare, probabil, lui Alexandru George un mod de a zugrăvi tinăra generație de azi în raport cu noi, **matoreii**, vorba lui Paul Georgescu. Altceva ce pot crede despre o atît de inverosimilă comportare a unei tinere față de un tată generos cu mult peste medie (chiar dacă avînd „egoismul” creatorului)? Și n-am dat decît exemple dintr-un singur capitol. Psihologic, și altele merg la fel, adică în gol.

Mi-e cu neputință să-mi explic calitatea acestui roman, pe care pot cel mult s-o privesc în legătură cu încapăținarea lui Alexandru George de a nu se manifesta conform cu vocația lui incontestabilă (aceea de eseist, înțelegînd prin eseu o specie de proză artistică) și cău-tînd cu tot dinadinsul consacrarea într-un gen, romanul, pentru care eu, personal, nu cred să aibă vreo chemare. Încă o dată, poate că eu greșesc. Aș fi fericit să mi-o dovedească cineva.

Nicolae Mănolescu

Naratorul ca protagonist

ULTIMUL roman al lui Pan Solcan, (**Vameșul ploilor**, Editura Albatros, 1987) confruntă cititorul, de la primele rînduri, cu un demaraj rapid, „în forță”, cu un tempo vioi și cu o extraordinară bogăție a notației. Totuși, prin un roman „de acțiune” se anunță un astfel de start, ci o scriere de cu totul alt tip. Peste cîteva pagini, fluxul discursului își va fi atîns „viteza de croazieră” și, deși ritmul rămîne rapid, cititorului i se vor fi revelat tehnica și „miza” autorului, remarcabil de constante, apoi, pe parcursul celor mai bine de trei sute de pagini. Într-un fel — evident, exagerăm simplificator, deoarece am putea foarte bine vorbi și de reminiscențe joyceliene, și de „stream of consciousness”... — **Vameșul ploilor** ne duce cu gîndul la bunele romane sentimentale ale secolului al XVIII-lea, epistolare sau nu, confesive și frumos scrise, lipsite de fluctuații de ton, de modificarea perspectivei auctoriale sau de alternarea mai multor registre stilistice. Iar pe plan tematic, romanul ne amintește iar ceva din al XVIII-lea veac, titlul — atenție! titlul doar, și nu esența mesajului — unei lucrări dramatice, de data aceasta: **Lex jeux de l'amour et du hasard**. De fapt, întreaga carte — al cincilea roman publicat de autor în răs-timpul unui deceniu — apare ca un nesfîrșit monolog al Naratorului. Cam monotona, vocea lăuntrică a acestui narator (narator cit se poate de „implicat”,

fiind personajul central al romanului) deapănă, neobosită, firul gîndurilor și trăirilor celui căruia îi aparține. Descins în capitală pentru cîteva zile, minat de treburi urgente legate de apariția revistei literare de provincie la care lucrează, personajul nenumit — naratorul, desemnat doar prin apelativul pe care i-l atribuie, poetic-drăgăstos, unul din personajele feminine: „Vameșul ploilor” — are prilejul să întîlnească diverse cunoștințe mai vechi și să facă altele noi. Iureșul de întîlniri și conversații bi-și multilaterale în care se vede angrenat se soldează de fapt, cu o căutare de sine, cu o încercare de auto(re)definire moral-afectivă despre care putem bănu-i că nu a încetat nici o clipă, dar care atinge cota maximă de intensitate. Discursul naratorului aduce în prim plan, pe lîngă sumedenia de pătăni, reflexii și comentarii înregistrate în chiar timpul narării, rememorări cu semnificații excepționale pentru personaj și care lămu-resc în mare parte tilul păienjenisului de fapte și reacții psihologice. În fond, sînt prezentate o serie de combinații erotice („erotice” în sensul tradițional, nobil și cuvințios, acreditat la noi de istoria literară atunci cînd e vorba, de pildă, despre „poezia erotică a lui Eminescu”, și nu în cel restrîns și frust, încetățenit mai recent pe alte meridiane) în care sînt angrenate personajele mai importante: „Vameșul ploilor”, Florence, Cora Magheru, Cezara Negruzzi, Ivona,

„Vechiul prieten” alias Didi, soțul Corei, Simensky, Ludmila. Cu excepția naratorului, personajele sînt — precum cele ale romanelor sentimentale din secolul al XVIII-lea, dar și asemenea multor personaje ale prozei moderne, de pildă ale deja învechitului „Nou Roman” francez — ceea ce a fost numit (fără conotații pejorative) „personaje plate”, adică lipsite de profunzime sau de relief, mai degrabă „operatori” al intrigii — „intrigă”, în cazul de față, mai mult psihologică, interioară a naratorului — decît plămuiți menite să facă, balzacian, concurență stării civile.

Dar personajele cel mai importante sînt cele patru femei — Cora, Florence, Cezara, Ivona — care joacă rolul de revelatori ai unor ipostaze ale eului — unitar și multiform totodată — al naratorului, care este, în fond, un avatar modern al „învinsului” din scrierile prozatorilor moldoveni de acum aproape un secol.

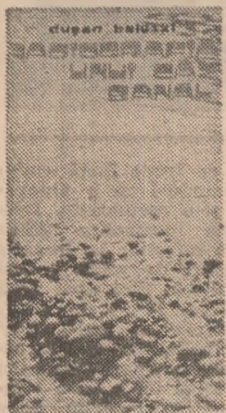
Toată trama faptică este prezentată prin optica acestuia (formula „I as a witness” sau, mai degrabă, cea a persoanei I ca protagonist), iar comentariile naratoriale, arborescente, fac ca, nu o dată, timpul real necesar lecturii să întrecă mult timpul în mod verosimil necesar pentru petrecerea evenimentelor: este cazul seratei din casa Corei, secvență sumptuos construită, esențială în economia naratiunii (acolo se deslușesc multe din izele conflictului) și acoperind, de aceea, un număr apreciabil de pagini.

Sub raport tematic și stilistic, romanul pare cumva desuet, respiră o atmosferă „retro”, un „retro” de sorginte mai recentă, în sensul că asemenea problematică și

asemenea tratare erau mai la ordinea zilei cu vreo două decenii în urmă. Demersul românesc al lui Pan Solcan e „defazat” față de noul cîmp de investigație al prozei noastre, mai complex și, în același timp, mai permeabil unor problematici mai contradictorii, mai „aspre”, și populat de un mediu uman mai diversificat (navetiști și căminele de nefamiliști tind să-l depășească în frecvență, ca subiect literar, pe intelectualii cu cariere strălucite, viețuind în vile somptuoase, etc.). Cu toate acestea, acest gen de roman își are legitimitatea lui, perfect acceptabilă în virtutea posibilității coexistenței unei multitudini de formule epice. Remarcabile, în cartea lui Pan Solcan, ni se par stăruința și finețea cu care sînt urmărite sinuozitățile traiectoriilor afective, capacitatea dovedită în precizarea nuanțelor. Scriitorul posedă, indubitabil, știința de a exprima într-un stil armonios structurat, lipsit de stridențe și de stingăci, într-o limbă de o fluentă deosebită și de o corectitudine ireproșabilă, zămzetul existenței lăuntrice, așa cum stăpînește resorturile reușitei pasajelor descriptive. Și, în primul rînd, se remarcă prin noblețea țelului, prin elevația „mizei”, prin fervoarea cu care autorul se dedică deslușirii devenirii sufletești a unui personaj preocupat de țeluri fundamentale: realizarea pe plan profesional, activ și uman.

Nicolae Bârna

Existența și procedeele

NICI editura timișoreană „Facla” nu (mai) are bunul obicei de a-și prezenta, prin scurte note bibliografice tipărite eventual pe ultima copertă a cărților, autorii pe care îi publică — și numai dumneaei știe care va fi fiind cauza aproape generalei renunțări la această civilizație deprindere editorială, de care profita în primul rând publicul larg. Să fie comoditatea („Merge și așa !”), să fie obscure vanități, să fie ispita indistinctului, să fie torporarea informațională, să fie groaza mistică de publicitate ?! Greu de aflat. Inșă regretabil. Citesc, iată, un volum de povestiri apărut la „Facla” în seria cam pompos denumită „proză scurtă contemporană”, intitulat **Radiografia unui caz banal**^{*)}. Cartea îmi place, o găsesc interesantă din mai multe puncte de vedere, câteva povestiri, cele din lumea muncitorilor mai ales, se impun prin forță, finețe și originalitate, altele, deși bine scrise și acestea, cu o mină foarte sigură, sînt oarecum impersonale, există și câteva parabole, ce să zic ?!, plicticoase, e apoi o umanitate a cărei diversitate onomastică (Traian,

*) Dušan Baiszki, **Radiografia unui caz banal**, Editura Facla.

IN cunoașterea complexă a vieții și operei scriitorilor, de o încontestabilă însemnătate și utilitate sînt propriile lor mărturisiri, comunicate prin variate modalități, circumscrise în sfera genului denumit „literatură subiectivă”, cum sînt jurnalele intime, memoriile, scrisorile emise și primite, interviurile, răspunsurile la diverse chestionare literare etc. Toate acestea oferă cititorului cit și cercetătorului literar posibilitatea să reconstituie în mod corect biografia scriitorilor, să pătrundă în tainele laboratorului lor de creație, să cunoască geneza operelor lor, concepția despre artă și viață, factorii determinativi ai scrierilor lor, modul propriu de lucru, atmosfera în care s-au afirmat și și-au desfășurat activitatea etc. Pe lângă aceste surse de informare documentară, istorico-literară, formele literaturii subiective au și o valoare estetică înrîmă, oferind o lectură interesantă și atractivă, adesea pasionantă.

Aceste atribute sînt caracteristice și noului volum^{*)} al lui Alexandru Raicu, **Descoperirea pasării Sîtela**. Despre enigmatică pasăre, ne informează autorul, se credea că a dispărut complet încă de acum un secol, dar ea a fost redescoperită într-o regiune din Algeria, impresionînd prin penajul ei de un viu cromatism. Titlul volumului sugerează astfel că rememorările și confesiunile din cuprinsul lui, referitoare la scriitori reprezentativi din perioada interbelică și cea contemporană, echivalează cu descoperirea unor lucruri necunoscute sau prea puțin știute pînă acum despre scriitorii respectivi. Într-a-

*) Alexandru Raicu — **Descoperirea pasării Sîtela**, Editura Eminescu.

Vasco, Simionică, Vlado, Radu, Mișă, Geta, Zora, Pascu, Frant, Mihalcea, Naga, Afilon etc.) aminteste de universul prozei lui Sorin Titel, alte cîteva povestiri, cu tentă fantastică, sînt parcă inrudite cu proza lui Ștefan Bănuțescu, dar și cu aceea a lui Miodrag Bulatović... Numele autorului, Dušan Baiszki, mi-e vag cunoscut, l-am întîlnit, pare-se, în revista „Orizont” : să fie oare un debutant ? să fie un om cu o experiență și o activitate literară mai îndelungate, de traducător, spre exemplu, ce-mi sînt, din prea firești motive (nu putem ști totul !), necunoscute ?

Din fericire, el a avut prevederea de a compensa lacuna instituțională printr-o inițiativă privată și a adăugat volumului pe care mi l-a trimis cîteva rînduri de prezentare, din care citez : „Mă numesc Dušan Baiszki, lucrez ca electrician la o întreprindere timișoreană, am treizeci și trei de ani, scriu atît în limba română, cît și în limba sîrbă. Traduc, de asemenea, din sîrbă în română și din română în sîrbă. Volumul pe care vi l-am trimis este primul meu volum individual”. Aflu, tot de aici, că Dušan Baiszki ar fi debutat în 1984, într-o culegere colectivă, tot la „Facla” și că urmează să-i apară o carte de versuri, aceasta însă la „Kriterion”, în limba sîrbă.

Chiar dacă biografia nu explică opera (să n-o explice oare chiar deloc ? absolut deloc ?!), fapt este că povestirile cele mai bune din volumul lui Dušan Baiszki sînt, în ordine, **Culoarul**, **Impactul** și **Astentarea**, toate trei desfășurîndu-se acțiunea în mediul muncitoresc și avînd probabil o anumită legătură cu experiența de viață a autorului. În cea dintîi, o tină femeie, Geta, este vag tulburată erotic de șeful atelierului („li place un pic”), dialoghează cu el în gînd, se bucură cînd primește o dispoziție, deși se simte intimidată de răccala lui. Citeodată „șeful” îi e chiar antipatic, i-ar spune, atunci, „cîteva vorbe mai așa, s-o țină minte”, dar preferă să tacă, fiindcă odată a pățit-o : „vorbise și o lună de zile fusese mutată disciplinar la sectorul toalete”. Geta e femeie de serviciu și principala ei îndatorire e să spele și să țină curat un lung culoar cu linoleum, urîndu-i pe cei care veneau în întreprindere și-l murdăreau nepăsători („Dar ce dracu, aici e muzeu sau grădină zoologică ?” — ar vrea

să strige). Stilul indirect liber, monologul interior și relatarea comportamentistă, excelent imbinată și dozată, fac din Geta un personaj remarcabil. Este ea atrasă de șeful atelierului, însă are probleme cu un Nelu care o invitase „pe Semenice pentru vreo trei zile” și „Nelu ăsta nu mai trebuia scăpat cum i-a scăpat pe ceilalți ca o fraieră”, cum s-a obținut atît de necesarele „trei zile libere” ?! Cele peste două sute de fete din atelier vor fi observat, desigur, că-i place „șeful” și bineînțeles că o birfesc, tocmai ele !, Maricica despre care „stie toată lumea” ce-i poate pielea, „Liliana, aia din banda unu, că zicea că e cea mai cinstită femeie din lume și ea se întîlnea cu unul și cu altul, fără să știe bărbatu-său nimic...”. Pierdută în gîndurile ei amestecate, cu „șefu”, cu Nelu, cu cele trei zile libere, cu fetele care probabil o vorbesc de rău, cu terorizantul culoar ce se murdărește întruna și pe care unii aruncă, parcă într-adins, ghemotoc de hirtie și cotoare de mere, Geta uită de sine și țîpă, scoasă din sărite, „Ce faci, dom’le, numai ce-am spălat ?!” la un necunoscut „care îndrăznise să calce pe dalele proaspăt spălate”. Necunoscutul pe care Geta îl amenință cu teul și cirpa udă e noul director al întreprinderii. Femeia e înspăimîntată, e sigură că va fi dată afară, se consolează rîcînd că va putea merge acum nestîngerită cu Nelu pe Semenice, se infurie și hotărăște să reclame, trece prin toate stările, în sfîrșit a doua zi, după o noapte de cosmar, e chemată la direcțiune. Povestirea se încheie, prin schimbarea unghiului, cu o reflecție amărîtă a fostei colege a Getei, o femeie aproape de pensie : „Chiar Geta... Acum că au trimis-o la cursul ăla de calificare și-o să lucreze la bandă... Tocmai ea să-mi arunce pe jos cotorul ăsta de măr, nu, nu...”.

Această ascuțită intuiție psihologică și în **Impact**, unde doi muncitori veniți la magazia de piese găsesc pe ușă un anunț de „Inventar”, sînt însă intrigati de un zgomot ciudat și privesc prin gaura cheii, descoperind că înăuntru... se juca șah, printre combatanți fiind chiar maestrul lor : ulterior, la o sedință, unul dintre cei doi muncitori va îndrăzni să vorbească despre ce se întîmplă la magazia de piese, eliberîndu-se de complicitatea tăcerii vinovate, însă nu cu bucurie, ci simtîndu-se „pentru prima dată vinovat

pentru faptul de a fi rostit un adevăr cu întîrziere. Nu fusese o impresie singulară, cum se exprimase cîeva, și nici iscată dintr-o ranchiună. Ceea ce spusese el în cadrul organizat afirma oricare în particular...”. Momentele de trezire a conștiinței, dar nu prin gesturi și atitudini spectaculoase, ci la nivelul psihologiei specifice personajelor (felul în care Geta se desparte de munca ei de pînă atunci are multiple semnificații), iată ce reprezintă latura cea mai puternică a povestirilor lui Dušan Baiszki. O regăsim și în alte cîteva proze (**Dulapul**, text al cărui final este însă ratat, **Secretul**, **Ploala**, **Radiografia unui caz banal**), dar, încă o dată, autorul este în mod evident la largul său în mediile muncitorești. Aproximativ o treime din cuprinsul volumului fiind însă mai mult exercițiu de rafinament și virtuozitate tehnică, fie-mi permis să citez această însemnare dintr-un jurnal de lecturi : „toate romanele și povestirile pe care le citesc în acest moment mă plictisesc, nu găsesc în ele materie literară, ci doar oameni dornici să se arate și care, neavînd ca subiect decît această dorință aparent irepresibilă de a se exhiba, înșiră fraze pentru a istorisi de-a valma amintiri, emoții, vise ori senzații — toate lucruri care nu au nici un fel de valoare în sine și care nu o dobîndesc, la rigoare, decît atîta cit literatura le obligă să se transforme. Monologuri interioare, amintiri din copilărie, descrieri de stări sufletești, călătorii la capătul nu se stie cărei nopți sau al cărei căutări de sine ori a altuia — în asta toată lumea sau aproape se simte egalul unor Joyce sau Proust, ca și cum procedul ar putea înlocui el singur răul sau inconvenientul existenței ei care l-a făcut necesar, într-un caz anumit. Pe scurt, se aplică procedul fără a se accepta suferința și munca și suferința cu care el a trebuit să se formeze”. Autoarea acestor rînduri, Marthe Robert, fiind unul dintre cei mai avizați exegeți contemporani ai operei lui Kafka, ea are, nu-i așa, o anumită îndreptățire să vorbească despre legătura dintre existență și procedee... !

Mircea Iorgulescu

Confesiuni literare

devăr, noua carte a lui Al. Raicu, asemănătoare, ca structură, cu cele precedente, **Luminile oglinzilor** și **Autografe**, se distinge în primul rînd printr-un apreciabil procent de inedit, interesînd în egală măsură pe cititorul obișnuit și pe cercetătorul literar, oferindu-le autentice surse istorico-literare, dar și plăcerea lecturii. Într-o îndelungată și activă prezentă în mișcarea noastră literară, în care a stabilit contacte intime sau foarte apropiate cu mulți scriitori, cu membrii familiilor lor sau cu prieteni și oameni din jurul lor care i-au cunoscut bine, Al. Raicu a acumulat numeroase și prețioase date privitoare la existența umană și activitatea creatoare a acestor scriitori, menite să le definească mai distinct și mai complet personalitatea. Un merit esențial al lui Al. Raicu este că nu comunică aceste date în mod stereotip, ci le filtrează și le sublimază prin propria sa viziune și sensibilitate de scriitor, expunîndu-le cu modulații stilistice expresive, cu o sobră vibrație afectivă. În noua sa carte, fără a stabili o anume ierarhie valorică, autorul se referă, succesiv, la Tudor Teodorescu-Branîște, Al. Sahia, Otilia Cazimir, Leon Negruzzi, Iulian Vesper, Octavian Goga, Hortensia Papadat-Bengescu, Mircea Ștefănescu și George Macovescu. El nu își propune să facă analize estetice și aprecieri critice, ci să reconstituie profilul uman și literar al acestor scriitori, imbinînd armonios propriile sale amintiri cu mărturișirile obținute de la scriitorii respectivi, de la membrii familiilor și de la cei care s-au aflat în imediata lor apropiere, pe calea discuțiilor intime și a interviurilor. Toate acestea se corelează cu o multitudine de date bibliografice extrase de Al. Raicu prin cercetări personale în arhive și biblioteci, îndeosebi în fondurile de corespondență inedită, asigurînd astfel amintirilor sale și confesiunilor celorlalți un tracic suport documentar, cu girul exactității. Unele amănunte sînt, aparent, de mai mică importanță, însă trebuie precizat că și acestea sînt reclamate cu necesitate de rigoarea istorico-literară. Se precizează, de pildă, că Tudor Teodorescu-Branîște a debutat nu în „Rampa”, ci în „Rampa nouă ilustrată”, sub pseudonimul Andrei Branîște,

adăugîndu-se : „Articolul la care se referea întotdeauna Branîște cînd vorbea despre debut, dar de care nu își mai amintea precis, a apărut nu în luna octombrie, ci în nr. din 15 septembrie 1915, sub titlul „Cărți și reviste” — O lacrimă pe-o geană, nuvele postume de Emil Gârleanu”. Fără a pătrunde, cu indiscreție, în viața intimă a scriitorului, Al. Raicu reproduce confesiunile Suzanei Teodorescu, soția lui Tudor Teodorescu-Branîște, referitoare la împrejurările în care s-au cunoscut, în 1918, în redacția ziarului „Lăbinda”, unde funcționa ca traducătoare din limbile franceză și germană, stenografă și, la nevoie, dactilografă. Reconstituind viața și activitatea lui Al. Sahia, autorul cărții reproduce un lot de emoționante scrisori inedite ale acestuia, descoperite în Biblioteca Academiei, adresate adolescentei Renée Kaufmann, considerînd că ele constituie „un mic roman de dragoste căruia pînă acum nu i s-a acordat importanță”.

Evident, datele, amintirile, confesiunile și documentele inedite cuprinse în cartea lui Al. Raicu nu pot fi menționate în totalitate și nici rezumate, avînd o mare densitate și varietate. Cititorul sau cercetătorul literar va avea satisfacția ineditului și plăcerea unei lecturi ce solicită mereu atenția. Putem însă sublinia că ele se constituie în contribuții revelatorii la cunoașterea complexă și aprofundată a vieții și operei scriitorilor respectivi. Din convorbirile avute cu Otilia Cazimir selectează datele esențiale privitoare la anii de școală, la debutul literar, la relațiile cu revistele și scriitorii proeminenți ai vremii sale, îndeosebi cu marele său prieten G. Topirceanu. Extrem de puțin cunoscută pînă acum este figura celui de al șaselea urmaș al lui Costache Negruzzi, — Leon Negruzzi, el însuși scriitor și pasionat propagator, prin traduceri, al literaturii române în Franța. La fel de puțin cunoscută a rămas pînă acum viața și activitatea creatoare a scriitorului bucovinean Iulian Vesper, căruia Al. Raicu îi conturează distinct personalitatea, în cadrul unui amănunțit interviu. De un deosebit interes sînt mărturișirile lui Simion Socaciu, omul care de la vîrsta de 15 ani s-a aflat nemîijlocit în

slujba și intimitatea lui Octavian Goga. La acestea se adaugă însemnările inedite dintr-un manuscris al lui Al. Hode, referitoare la împrejurările în care Octavian Goga a cumpărat „castelul” de la Ciucea, care aparține lui Ady Endre. Demne de relevat sînt, de asemenea, confesiunile Veturiei Goga, mai ales cele care prezintă modul propriu de lucru al poetului.

Cartea lui Al. Raicu contribuie la elucidarea multor aspecte controversate privind viața de familie a Hortensiei Papadat-Bengescu, consemnînd cu obiectivitate confesiunile și precizările făcute de copiii scriitoarei. De pildă, Zoe Lungu, cea mai vîrstnică dintre fiicele Hortensiei Papadat-Bengescu, declară : „Deși un om integru, tata era în fond un sentimental. Își iubea soția și copiii, respectîndu-și pe deplin căminul. Nu știu să fi avut vreun defect. Era sociabil, cînta la pian, urmărea cu bucurie tot ce e frumos în viață... Cînd s-a căsătorit, mama avea 19 ani. El a trecut la conducerea gospodăriei, iar ea la educația noastră, a copiilor.” Ambianța plăcută din familia Hortensiei Papadat-Bengescu a evocat-o și Elena Stamatadi, ultima fiică a scriitoarei : „Ca temperament, tata și mama erau, oarecum, la poli opuși. El, deschis, sociabil, deși întotdeauna sobru, curtenitor și politicos. Ea, mai retrasă, ascunsă înăuntrul ei, observînd permanent viața, gesturile, cuvintele, căutînd să intuiească resorturile intime, sufletești... Tata observase că mama nu-i place să lupte cu viața. Și căuta s-o cruțe de la cotidienele probleme ale gospodăriei... Cînd se întîmpla ca tata să întîrzie aici, la București, ea îl aștepta la fereastră parcă intrată într-un fel de panică, îngrijorată să nu i se fi întîmplat ceva. Și o vedeam cu ochii luminăți, bucuroasă, atunci cînd apărea pe ușă...”.

Alături de cărțile sale anterioare, **Luminile oglinzilor** și **Autografe**, noua carte a lui Al. Raicu readuce, în imagini vii, momente semnificative și profiluri reprezentative din viața noastră literară dintr-o perioadă de peste o jumătate de secol.

Teodor Vărgolici

Noblețea cronicarului literar

Pompiliu
Constantinescu
**FIGURI
LITERARE**

Editura Minerva

CINE încă crede că foiletonistica literară este o indeletnicire ușuratică și, prin chiar natura ei, străină de spiritul critic superior, să citească articolele lui Pompiliu Constantinescu pentru a se convinge că omul de idei și de talent se poate exprima și pe această cale. Eu, unul, profitând de editarea unui volum de **Figuri literare**, prefăcut de G. Dimisianu^{*)}, le-am recitat de curind, și am avut via satisfacție de a le regăsi neatînse de vreme. Au imaginație și se citește ca o bună proză de idei, așa cum se citește, în genere, critica autentică. Cronicile, căci cele mai multe dintre ele sînt cronici literare scrise sub impresia primei lecturi, arată o pasionalitate reținută, voință de adevăr și, așa zice, o extraordinară loialitate față de literatură. I-au fost recunoscute lui Pompiliu Constantinescu (n. la 19 mai 1901, m. la 10 mai 1946) multe din calitățile necesare criticului, între altele seriozitatea și onestitatea profesională, dar i-au fost refuzate alte însușiri, dintre acelea care fac din critica literară o operă superioară de creație. G. Călinescu nu-l recunoaște, se știe, puterea de invenție intelectuală și nici interesul pentru elementul istoric și fondulele clasice. Obiecția a prins și i se reproșează și azi lui Pompiliu Constantinescu inapținutudinea pentru metafizică și lipsa viziunii istorice. G. Dimisianu dovedește în mod temeinic că ultima obiecție este injustă, aducînd în discuție studiile și eseurile despre Eminescu, I. L. Caragiale,

*) Pompiliu Constantinescu, **Figuri literare**, Editura Minerva, 1989.

Promotia '60

În-stăpînirea tradiției

■ DES invocata refacere a legăturilor cu tradiția interbelică a poeziei românești, atribuită unanim poezilor saizecisti, nu s-a petrecut atât de brusc pe cât am fi tentați să credem bazîndu-ne pe realitatea explozivă a promoției și pe încăpătarea diversitate ce-l caracterizează intervalul de afirmare. Problema unei astfel de refaceri e în chip natural complicată de problema, numai aparent mai mîruntă, a stabilirii sensului tradiției cu care urmează să se (re)facă legătura, ceea ce pretinde un timp al alegerii, cu ezitățile și rectificările firești, apoi un timp al probării, cu conectările și abandonurile iarăși firești, și abia după aceea timpul refacerii propriu-zise la finele căruia sentimentul continuității să poată fi argumentat, validat, consacrat ca incontestabil. Poezia saizecistă a trecut prin toate aceste faze și, cum ceea ce contează e rezultatul, memoria noastră a reținut, la aproape trei decenii de la consumarea faptelor, mai cu seamă momentul final, de nu cumva, în cazul celor mai mulți cititori de azi, numai momentul final. Istoria literară e însă datoră cu o memorie mai bogată, din cel puțin două motive: pentru a da des invocatei expresii de la începutul acestui paragraf mai multă concretitate, și poate că ar trebui să spun concretete pur și simplu pentru că acum nu prea are, fiind folosită năi mult ca un slogan decît ca un adevăr istoric — pe de o parte, și pentru a nu lipsi ideea cuprinsă în respectiva expresie de motivație iar procesul „refacerii...” de procesualitate — pe de alta. Ce anume din tradiția interbelică a poeziei naționale, care direcții sau linii ale ei au fost refăcute de poezii promovate saizeci se știe azi încă din manuale. Ce se știe, poate, mai puțin e de ce a fost preferată o direcție alta decît aveau comun deasupra cerul modernității, sau care a fost „bursa” diverselor „fire” ale aceleiași tradiții pînă la reconstituirea „otogonului” continuității, ori cum s-a făcut că în compoziția acestuia (lucru vizibil cu ochiul liber) permanentă e doar schimbarea, direcțiile cunoscînd toate alternanțele deal-vale, lumină-eclipsă (spre deosebire de ce se întîmplă la nivelul in-

Maiorescu, pline, într-adevăr, de observații originale și cu o organizare critică remarcabilă. Pompiliu Constantinescu are o gândire unitară asupra literaturii și, spre sfîrșitul scurtei sale vieți (a murit la 45 de ani!), proiecta să scrie o carte despre Caragiale, alta despre Blaga, un studiu despre Caragiale și chiar unul despre Eminescu „fără filozofisme”. Din studiile deja existente se poate vedea că autorul **Figurilor literare** are o reprezentare „organicistă” asupra literaturii și că „fragmentarismul său iremediabil”, demonstrează G. Dimisianu, este mai degrabă o invenție a comentatorilor obsedați de sisteme și de sinteze himerice...

Îi dau dreptate, analiza lui mă convinge, dar trebuie să spun că mie continuă să-mi placă tocmai fragmentarul, foiletonistul, cronicarul literar Pompiliu Constantinescu. Nu zic că-mi displac celelalte, scrierile serioase, penetrante despre clasici, dar acuitatea și farmecul spiritului critic se văd, după mine, mai pregnant în notațiile rapide despre literatura care se face sub ochii cronicarului. Trec peste latura morală a problemei (proverbiala obiectivitate, curajul și lipsa lui de oportunist — apreciate de E. Lovinescu) pentru a arăta, pe cit imi îngăduie spațiul acestei cronici, că Pompiliu Constantinescu este un critic de idei și că are un „demers” care-l diferențiază în cadrul generației sale. Demersul începe prin fixarea, de la început, în inima operei de artă, în abordarea, fără alte pregătiri, a temei esențiale. E. Lovinescu numea acest procedeu „centripetism estetic”, îndepărtînd termenul mai vechi de impresionism critic.

Fapt sigur este că Pompiliu Constantinescu are un număr de concepte (unele trimite la Sainte-Beuve și Thibaudet, altele vin, în mod sigur, de la E. Lovinescu), dar se îndepărtează de ele cînd opera literară refuză să le primească. Se întîmplă cu el ceea ce s-a întîmplat și cu E. Lovinescu și ceea ce se întîmplă, în fond, cu orice critic literar de vocație și anume resemnarea în fața adevărului estetic. Conceptele, opțiunile, preferințele noastre cedează, trebuie să cedeze în fața realității estetice a operei. Pompiliu Constantinescu este, dintre criticii interbelici, poate cel mai convins de acest adevăr, oricum cel care-l respectă cel mai mult. Este, ideologic, pe altă poziție decît G. Ibrăileanu, dar, cînd apare **Adela**, scrie un articol comprehensibil și, mai tirziu, citează această fină narațiune în rîndul celor mai bune romane psihologice. Este, iarăși, ideologic, de partea sincronismului și

vrea, ca și Lovinescu, urbanizarea prozel și modernizarea mijloacelor ei. Cronicile despre **Ion și Răscoala** arată însă că întuiește valoarea prozei lui Rebreanu și, lăsînd de-o parte preferințele sale, analizează cu finețe operele și tipurile lor reprezentative.

Nu-i un critic encomiastic, nu-l nici, cu premeditare, un critic cursurgiu. Am recitat cronicile despre **Enigma Otiliei**, **Concert din muzică de Bach**, **O moarte care nu dovedește nimic**, **Ioana**, **Maitreyi**, **Sfîrșit de veac în București**, **Patul lui Procust**, **Drum ascuns**, **Rusoaica**, fragmentele despre Argezi și Caragiale sau acelea despre Lovinescu și mi-am verificat impresia mai veche pe care o aveam despre acest critic prob și acut: Pompiliu Constantinescu vede esențialul și face observații esențiale despre operă. Plac, azi, decizia cu care cronicarul se apropie de subiect, surprinde știința (mă rog, talentul) lui de a aduna elementele operei în jurul a trei-patru probleme capitale pe care le prezintă apoi metodic și liniștit, fără nici o preocupare de spectacol. Această liniște și cumpănire a spiritului critic a lăsat în epocă și i s-a adus și i se aduce încă reproșul absurd că n-ar fi suficient de original și că nu are personalitate. Dar personalitatea criticului iese din modul în care știe să justifice estetic opera literară și, evident, din calitatea expresiei critice. Iar originalitatea vine în critică din modul de a gândi și de a primi literatura. Pompiliu Constantinescu înțelege că frumusețea începe, în critică, de la un anumit grad de precizie în imaginația ideilor.

CU aceasta revin la demersul criticului acuzat de atîtea ori, în chip aberant, de placiditate, lipsă de simț polemic. Articolele lui au nerv, judecățile sînt fără echivoc și, în unele cazuri, sub aparența de obiectivitate rece se ascunde o anumită incisivitate controlată. G. Dimisianu a observat bine acest aspect: „Numai cînd citește el însuși cu ochi apatic poate rămîne la aparența placidității și răcelii, neînstare să perceapă ceea ce este, la Pompiliu Constantinescu, pulsație energetică a ideilor și pasionalitate comprimată prin efort lucid de cenzurare. Și tocmai comprimarea, tocmai zăgăzuirea aceasta autoimpusă împingă textelor criticului aspectul lor tensionat, de o caracteristică expresivitate a condensării. Placid, apoi, acest polemist, unul din cei mai mari pe care critica românească l-a avut? Să se mai citească

o dată taxele sale de confruntare cu Iorga, Ibrăileanu, N. Davidescu, articolele despre actualitatea lui Maloescu și a junimismului în împrejurările anilor '40, articolele despre Părvan, căci sînt mai multe, sau cel despre D. Caracostea la Fundațiile Regale (**Arta de a călea în străchini**), textele despre ortodoxismul literar, creștinismul folcloric, procesul criticii, ca și, bineînțeles, nenumăratele cronici, cu atîta variație de tonalități dar atît de ferme fie în aprobare fie în respingere, să se mai citească toate acestea de către cei cantonați la impresia placidității lui Pompiliu Constantinescu”.

Caracterizările sînt exacte și ele prefigurează și un portret al criticului. L-aș completa în chipul următor: Pompiliu Constantinescu are o înaltă fidelitate față de literatură și dovedește, prin tot ceea ce a scris, că nu-l critic acela care nu acceptă ideea că adevărul există și, chiar dacă nu-l putem atinge, obligația noastră este să-l căutăm. Nu-i un critic infailibil în judecățile de valoare pentru că, prin natura lucrurilor, infailibilitatea, recunoaște chiar Pompiliu Constantinescu într-un loc, nu intră în ecuația disciplinei noastre. Este, cum crede G. Călinescu, un spirit dogmatic, „obisnuit cu separațiile clare”? Recitîndu-i foiletoanele, constat că un anumit dogmatism există, dar mă gîndesc că nici un critic, oricît de impresionistic ar fi, nu scapă de el. Există chiar, fără paradox, și un dogmatism al gustului și încă unul foarte primejdios din cauza impreciziei și imprezibilității lui... Dogmatic, așadar, în limite acceptabile, Pompiliu Constantinescu nu pornește, totuși, în analiză de la „separații clare” și, oricum, nu judecă opera în funcție de ele. Crede în existența și identitatea genurilor literare, dar am remarcat faptul că, scriind de pildă despre un roman, el pune aproape invariabil în discuție condiția genului. Semn că „separația” nu este limpede și că **genurile** sînt totdeauna subiecte de interogație în critică. Fără să teoretizeze problema, Pompiliu Constantinescu își dă seama că apariția unei opere originale repune în discuție nu numai definiția genului, dar modifică și optica noastră asupra tradiției genului. Este prea cunoscută ideea lui Eliot despre această relație pentru a o mai cita aici. Elevul lui Lovinescu o întuiește și, după întîlnirea cu Argezi sau Barbu, el se întreabă din nou ce este poezia și în ce sens evoluează formele ei. Același lucru se petrece cînd este vorba de un roman ca **Patul lui Procust** sau **Maitreyi**, scrieri care ies (fiecare în felul ei) din serie și largesc spațiul romanului românesc. Spiritul critic este atent și receptiv, nu respinge experimentul, nu se grăbește să-l privească necondiționat. Stă în ariergarda avangardei (loc ideal pentru un critic), analizează calm și judecă la urmă, fără părtinire, făcînd să primeze criteriul estetic.

Criticul nu-l, relau ideea dinainte, infailibil în judecățile sale. Pompiliu Constantinescu greșete în mai multe rînduri și așa cita, din recenta antologie, cel puțin două curioase erori de apreciere. Una se referă la Sadoveanu (**Locul unde nu s-a întîmplat nimic**), alta la Tudor Vianu (studiu despre **Ion Barbu**). În primul caz, criticul vede într-un roman pe care îl citim și azi cu emoție, un clar ratcu literar, o operă de autopastîșare. Sur rînzătoare această lipsă de intuiție la un critic cu un gust așa de precis. Al doilea exemplu este tot atît de neașteptat. I se reproșează lui Tudor Vianu faptul că reproduce ceea ce au spus alți comentatori și că, deci, esul este fără originalitate. Polemica în jurul cărții lui Vianu este mai întinsă și este cunoscută, între altele, intervenția dură a lui Vladimir Streinu. Nu este locul de a hotări, azi, de partea cui stă adevărul. Fapt sigur este că interpretarea dată de Vianu rămîne, în limitele ei, valabile și studiul care a iritat atîta lume este și astăzi consultat. Cronicarul literar este prea sever în acest caz.

Pentru a înțelege mai bine stilul critic al lui Pompiliu Constantinescu (**demersul** pe care l-am tot anunțat, dar pe care n-am putut încă să-l determin), ar trebui poate comparat cu acela al unui critic din generația lui. Să zicem Perpessiciu. Acesta stă în tînda operei și brodează cu o fastuoasă grație în jurul ei. Frumusețea foiletonului depinde de frumusețea acestei învelșului contemplații și a limbajului ei erudit și liric. Pompiliu Constantinescu este din primul moment al cronicii fixat în alt post de observație. Rețin dintr-un fragment despre Argezi, din 1937: „Dar înainte de a ne fixa atenția înăuntrul universului său liric” (s.n.)... Este o mică abatere pe care și-o îngăduie, o fugă în literatura ce precede opera pentru a reveni, de altfel foarte repede, în inima ei. În acel înăuntrul de unde se vede mai limpede factorul de originalitate, elementul irepetabil...

În cronicarul acesta care iubeste enorm literatura și respectă efortul de creație, trăiește și se exprimă un mare critic. Simpatia noastră pentru Lovinescu sau G. Călinescu nu trebuie să ne împiedice să recunoaștem incontestabile calități ale foiletonistului. Acolo unde există mai mulți critici mari există și o mare literatură...

Laurențiu Ulici

Eugen Simion

IX

CONGRESUL moment hotărîtor

CONGRESUL al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a încredințat tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel mai prominent conducător politic din istoria poporului nostru, funcția de supremă răspundere în partid și în stat, s-a înscris, pentru totdeauna, ca un eveniment de covârșitoare însemnătate pentru destinele socialismului și comunismului pe pământul patriei noastre.

Semnificația istorică a celor 24 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului capătă în acest an o amplitudine deosebită determinată de deplina și entuziasta aprobare a Hotărîrii C.C. al P.C.R. privind realegerea, la cel de-al XIV-lea Congres, a tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al partidului, expresie vie a celor mai înalte sentimente de stimă și prețuire față de marele Erou al națiunii, creatorul de geniu al strategiei revoluționare a partidului, făuritorul României socialiste moderne, personalitate preeminentă a lumii contemporane.

Alegându-l acum 24 de ani pe tovarășul Nicolae Ceaușescu pentru a-l conduce destinele, poporul român a ales eroul epocii noastre care personifică idealurile și năzuințele națiunii române și se contopește întru totul cu istoria contemporană a țării, cu mărețiile ei realizări, cu viitorul României. Cu deosebită stimă și mândrie, toți cetățenii patriei noastre văd în personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu omul care, încadrându-se de aproape șase decenii în mișcarea muncitorească, revoluționară, în lupta clasei muncitoare împotriva exploatareii și asupririi, s-a identificat cu aspirațiile celor mulți, a luptat sub steagul glorios al partidului, pentru libertate și dreptate socială, pentru unitatea și independența națională a patriei și a poporului român, pentru ca oamenii muncii din țara noastră să devină stăpîni pe munca și destinul lor, pentru triumful cauzei socialismului și comunismului pe pământul României. Epoca nouă inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului — cea mai înfloritoare și mai rodnică din întreaga istorie a patriei — poporul nostru o numește cu legitimitate mândrie patriotică „EPOCA NICOLAE CEAUȘESCU”, după numele alesului său fiu, omul a cărui gândire cuceritoare și activitate clocotitoare au acționat și acționează ca o uriașă pirghie de progres, ca un statornic și neasemuit exemplu și îndemn în slujirea devotată a țării, la efort și pasiune pentru propășirea ei în libertate. În această EPOCA NOUĂ, înscrisă cu litere de aur în cartea gloriei românești, țara a progresat cel mai mult, a făcut pașii cei mai marcanți spre viitorul ei comunist, și-a sporit în ritmuri, altădată de neconceput, avuția națională, suportul însuși al libertății și independenței, s-a consolidat necontenit o magistrală cucerire — unitatea partidului, centru vital al națiunii noastre.

După Congresul al IX-lea, consolidind, în continuare, construcția socialistă, Partidul Comunist Român, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au reorientat întreaga activitate spre edificarea, la nivel superior, a societății socialiste, spre valorificarea susținută, novatoare, a puterii creatoare a poporului, spre afirmarea și mai amplă, liberă și demnă a României socialiste pe plan mondial. „Congresul al IX-lea, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, a descătușat energiile creatoare, a înlăturat o serie de șabloane și dogme și a pus în fața partidului nostru sarcina edificării socialismului cu poporul și pentru popor, pornind de la condițiile concrete din România, aplicând principiile materialist-dialectice, ale socialismului științific, adevărurile generale valabile la realitățile României. Și tocmai înlăturarea acestor dogme și șabloane a descătușat energiile poporului nostru și a făcut să avem marile realizări de astăzi, care au ridicat țara pe treptele superioare ale dezvoltării multilaterale în toate domeniile”.

Din perspectiva celor 24 de ani care au trecut de la cel de-al IX-lea Congres se evidențiază astăzi cu putere originalitatea și realismul soluțiilor adoptate de partidul nostru pentru dezvoltarea și modernizarea economiei, asigurarea eficienței întregii activități, perfecționarea cadrului democratic de participare activă a întregului popor la conducerea vieții socio-economice, formarea conștiinței patriotice-revoluționare a maselor, construirea socialismului cu poporul și pentru popor.

Anii care au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului au ilustrat, prin impresionantă mărturie, că tovarășul Nicolae Ceaușescu a redat națiunii române în acest

scurt răstimp vigoarea și intensă trăire creatoare, patosul revoluționar, patriotic, sentimentul demnității naționale, cetezanța și încrederea în viitorul strălucit, socialist și comunist al patriei. Grație eroiului între eroii neamului — Președintele Țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu — aspirațiile de libertate, independență și suveranitate națională ale poporului nostru, afirmate cu atîta putere de-a lungul vremurilor, și-au găsit încununarea deplină astăzi, în epoca noastră, epocă ce poartă pecetea unui spirit genial ce ne-a restituit întreaga noastră istorie, cu toate momentele ei de glorie, așa cum strămoșii noștri au făurit-o, cu trudă și sacrificii, cu eroism și fierbinte dragoste de țară.

Multimilenara istorie a patriei noastre stă mărturie că pentru poporul nostru pacea, libertatea, independența și suveranitatea au constituit rațiunea devenirii noastre istorice, starea normală a existenței noastre. Am fost întotdeauna împotriva războiului, am dorit pacea și buna conlucrare cu vecinii și cu toate popoarele lumii, dar am pus mina pe arme atunci cînd existența, independența și integritatea teritorială a patriei, drepturile noastre strămoșesti, ne-au fost încălcate în mod abuziv. Am devenit în anii noștri deplin stăpîni pe propria noastră istorie, stăpîni pe propriile destine individuale și naționale, sintem angrenați cu toate forțele într-un vast program de prefaceri innoitoare, care vor ridica România pe noi trepte de progres și civilizație. Tocmai de aceea s-a întipărit pe frontispiciul istoriei noastre multimilenare o virtute de relief, veritabilă chintesență a spiritualității poporului român, a telurilor sale prin vremuri — grija pentru ființa neamului și soarta pămîntului strămoșesc moștenit și lăsat legămint din tată în fiu. Românii și-au iubit cu patimă acest pămînt, l-au cunoscut palmă cu palmă, i-au fructificat rodnicile prin iscusința hărniciei lor, s-au contopit cu el, au năzuit să-l propășească și să-l păstreze de-sine-stătător. Felul de a fi al poporului nostru a însemnat voința necurmă de libertate națională și socială, demnitate și vitejie, care au zădărnicit încercările vrăjmașe de a-l abate cursul istoriei sale, al destinului său.

În cel mai înalt grad cunoscut de existență noastră națională se împlinește această virtute a istoriei românești prin acțiunea militantului revoluționar și patriot, a gînditorului de impresionantă profunzime și creație novatoare, a bărbatului de stat vajnic ctitor de istorie dreaptă și demnă — tovarășul Nicolae Ceaușescu —, în care glasul acestui pămînt se intruchipează în mod suprem. Crescut la înțelepciunea, vrerea și tăria neamului, împlinindu-și destinul de viață în rîndul dintii al luptei revoluționare innoitoare, tovarășul Nicolae Ceaușescu, fiul cel mai iubit al națiunii noastre socialiste, eminentă personalitate a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, a vieții politice și științifice internaționale, simbolizează cele mai nobile trăsături ale poporului român, exprimate în atitudinile evului nou al patriei, mîndria noastră de a fi pe deplin liberi și stăpîni în propriul edificiu național și de a ne făuri noi înșine viitorul luminos.

IN anii care au trecut de la Congresul al IX-lea, sub impulsul gîndirii novatoare promovate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a elaborat politica făuririi unei puternice industrii socialiste, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, dezvoltarea în mod susținut a celorlalte ramuri, dezvoltarea agriculturii socialiste. O atenție deosebită s-a acordat cercetării științifice, perfecționării învățămîntului, activității culturale și politico-educative.

În toată această epocă, partidul a așezat în mod statornic la baza întregii sale activități imperativul aplicării legilor obiective ale socialismului științific la realitățile și condițiile din România, apreciînd, în spiritul creator al teoriei revoluționare, că aceste principii nu se impun în mod mecanic, automat și uniform, ci se realizează în mod diferit de la o țară la alta, de la o etapă la alta, îmbogățindu-se și perfecționându-se prin experiența proprie a fiecărui partid. În lumina acestor orientări programatice, teoretice și practice, în cei 24 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea, partidul a elaborat teze și soluții noi privind dezvoltarea economică și socială a României, s-a preocupat de clarificarea științifică a etapelor dezvoltării economico-sociale a țării. Definirea obiectivelor edificării noii orînduirii,

La inaugurarea () tru

analiza dialecticii forțelor și relațiilor de producție, a relației dintre socialism și democrație, a formelor de exercitare a rolului conducător al partidului, relevarea funcției active a conștiinței socialiste, analiza raportului dintre general și particular, dintre național și internațional în dezvoltarea socială, a tendințelor fundamentale ale vieții internaționale, a căilor pentru asigurarea păcii și colaborării în lume și-au găsit reflectarea într-o succesiune de abordări innoitoare. Partidul Comunist Român pornește astfel de la concepția că principiile socialismului se perfecționează și se dezvoltă continuu, corespunzător cu noile cuceriri, cu înaintarea cunoașterii umane, că formele de construire a societății socialiste nu sînt date o dată pentru totdeauna, nu există un șablon, nu există modele unice, fiecare popor, fiecare partid trebuind să-și stabilească formele realizării socialismului corespunzător condițiilor economico-sociale concrete, corespunzător noii etape de dezvoltare a gîndirii revoluționare.

Așa cum s-a relevat în magistrala Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, din iunie a.c., poporul nostru a obținut realizări cu adevărat istorice în anii construcției socialiste, cu deosebire în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului. Astfel, în anii construcției socialiste, producția industrială a crescut, în comparație cu 1945, de 135 de ori, în aceeași perioadă producția de oțel sporind de circa 120 de ori, cea a industriei chimice de peste 1 300 de ori, iar cea din ramura construcției de mașini de peste 500 ori. Concomitent cu crearea și dezvoltarea noilor ramuri purtătoare de progres tehnic, s-au modernizat industria ușoară și alimentară, producția bunurilor de consum.

Pornind de la o profundă și amănunțită cunoaștere a realităților țării, tovarășul

Nicolae Ceaușescu a reconsiderat în r creatorul locului agriculturii în contextul dezvoltării generale a societății, punînd claritate în lumină rolul important pe care îl deține această ramură de bază în complexul economic național. Elaborat în r strălucit de către secretarul general al partidului, conceptul noii revoluții agricole cuprinde, într-o viziune științifică unită, de largă respirație și perspectivă, obiective menite să determine transformări revoluționare, de ordin calitativ, atît în meniul forțelor și al relațiilor de producție, cît și în modul de gîndire și acțiune al celor care lucrează în agricultură. Drept urmare, agricultura României socialiste asigură deja obținerea, în r constant, a unor recolte anuale de cereale de peste 30 milioane tone, înregistrîndu totodată, creșteri importante ale producției în toate celelalte sectoare ale sale.

IN lumina concepției novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu privind rolul progresului științifico-tehnic, al cunoașterii umane în general, în procesul edificării societății socialiste multilaterale dezvoltate, știința cunoscută o afirmare fără precedent în viața economico-socială a țării, manifestîndu-și mereu mai explicit rolul de portantă forță de producție. S-au dezvoltat puternic învățămîntul și cultura, s-a desfășurat o intensă activitate de ridicare a nivelului de cunoștințe ale oamenilor muncii, al întregului popor.

Sub impulsul ideilor și orientărilor profund novatoare cuprinse în opera retică a secretarului general al partidului tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-a trecut la perfecționarea organizării și condusului întregii activități economico-sociale, baza principiilor autoconducerii, autoîntinerii și autofinanțării. Au fost create funcționează organisme democratice muncitorești-revoluționare, ele constitu

AL IX-LEA — în istoria României

IX

la al de Creație și Cultură Socialistă „Cîntarea României” din București.

cadru instituționalizat de participare generală a oamenilor muncii la conducerea societății.

Este meritul incontestabil al tovarășului Nicolae Ceaușescu de a fi fundamentat realist și convingător necesitatea obiectivă a unei înalte rate a acumulării, ca opțiune politică și socială majoră, de mare responsabilitate pentru destinele viitoare ale națiunii noastre. Așa a fost posibil ca averea națională acumulată să ajungă la 5 100 miliarde lei, iar fondurile fixe productive la circa 2 500 miliarde lei. Semnificativ este și faptul că venitul național a crescut față de anul 1945 de peste 36 de ori, iar fondul de retribuție generală de circa 75 de ori. Pe această bază, după Congresul al IX-lea al partidului, s-a realizat un vast program de investiții, concretizat în punerea în funcțiune a 2 000 de întreprinderi, amplasate în centrele vechi și în cele peste 180 de noi platforme industriale. S-au construit numeroase obiective ce vor dăinui peste timp ca adevărate embleme ale epocii pe care o trăim: Canalul Dunăre — Marea Neagră, Canalul Poarta Albă — Midia — Năvodari, Transfăgărășanul, noul Centru politic-administrativ-cultural, Metroul, modernizarea Dimboviței, amenajarea pentru navigație a riului Argeș, precum și alte lucrări importante, edificii care au transformat întreaga înfățișare a patriei noastre, contribuind la ridicarea nivelului de civilizație al locuitorilor ei. De aceea, așa cum aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „Oricine vizitează România, orice om de bună credință, indiferent de concepțiile sale politice sau filozofice, poate să constate marile transformări petrecute în patria noastră, în viața poporului român, puternica dezvoltare economico-socială din anii socialismului și, în mod deosebit, din anii de după Congresul al IX-lea al partidului”.

MÎNDRI de grandioasele izbînzii care au transformat radical înfățișarea țării noastre, acum, cînd evocăm gloriosul drum parcurs de națiunea noastră în cei 24 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea, aducem cel mai înalt omagiu și prinosul de stimă și adîncă recunoștință conducătorului înțelept și vizionar, desemnat de istorie să poarte destinele poporului român spre culmile socialismului și comunismului, militanțului neîmficat pentru edificarea celei mai drepte și mai umane orînduiri pe pămîntul patriei, care, într-o scurtă perioadă, a reușit, cu poporul și pentru popor, să aducă strălucire și demnitate țării, măreție și glorie partidului — personalitate de frunte a mișcării comuniste și muncitorești internaționale, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

La înscrierea decisivă a economiei românești pe calea înaltei calități și eficienței, o contribuție de cea mai mare însemnătate aduc știința, cercetarea științifică și tehnologică, desfășurate în strînsă legătură cu producția. În acest domeniu, ce se bucură de coordonarea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, savant de largă recunoaștere internațională, s-au înregistrat în ultimele două decenii progrese importante, cunoscute prin performanțe de nivel mondial în numeroase sectoare de activitate.

Pornind de la concepția profund umanistă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, potrivit căreia tot ceea ce se realizează în România trebuie să servească omului, ridicării continue a nivelului său de trai material și spiritual, partidul acționează ferm pentru soluționarea optimă a tuturor problemelor menite să asigure bunăstarea poporului, împlinirea multilaterală a personalității umane. Față de anul 1965, fondul de retribuție a crescut de aproape

6 ori; s-a mărit de peste 3 ori retribuția medie; s-a acționat sistematic pentru asigurarea unor condiții de muncă și de viață superioare pentru toți cetățenii. Astăzi, peste 80 la sută din populație locuiește în case noi. Toate localitățile patriei și-au modificat înfățișarea, conservîndu-și cu grijă fondul istoric valoros, s-au îmbogățit cu noi edificii și dotări, cunosc un adevărat proces de renaștere generală.

Poporul român aniversează 45 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă și întîmpină Congresul al XIV-lea al partidului cu o excepțională realizare, fără precedent în întreaga istorie națională — rambursarea completă, la sfîrșitul lunii martie a acestui an, a datoriei externe a țării. Totodată, ca o dovadă elocventă a forței, capacității și vitalității economiei românești, a orînduirii socialiste, a politicii profund științifice a Partidului Comunist Român, Marea Adunare Națională și-a exprimat deplina aprobare față de propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, devenită lege, ca în viitor să nu se mai apeleze la credite străine, astfel încît întreaga dezvoltare a țării să se realizeze prin mijloace proprii și printr-o largă colaborare internațională. „Adoptînd hotărîrea de a plăti în acest deceniu întreaga datorie externă — arăta secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — am pornit de la faptul că numai prin lichidarea acesteia vom putea să asigurăm deplina independență economică și politică, să înfăptuim neabătut Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și să creăm condițiile înaintării ferme a României spre comunism”.

Rambursarea datoriei externe în mai puțin de un deceniu, în condiții internaționale dintre cele mai complexe și grave, a cerut eforturi mari, realizîndu-se paralel cu asigurarea dezvoltării economico-sociale a patriei și ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al poporului. În anii 1981—1989 s-au alocat pentru dezvoltare peste 2 000 miliarde lei, producția industrială a crescut cu peste 50 la sută, iar cea agricolă va fi în acest an de aproape 1,5 ori mai mare. Fondul total de retribuție a sporit cu cca. 60 la sută, s-au realizat vaste lucrări industriale, agricole și de interes național, care au schimbat radical chipul patriei.

IN realitatea amplă, dinamică și prosperă a României contemporane, o mare însemnătate au tezele cu privire la necesitatea obiectivă a creșterii tot mai puternice a rolului conducător al partidului în toate sectoarele de activitate. Îndeeși după Congresul al IX-lea, partidul nostru a cunoscut o dezvoltare și o maturizare continuă, atît sub raport organizatoric, numeric, cit și în ceea ce privește capacitatea teoretică, ideologică, formele și metodele conducerii politice, aplicarea creatoare a principiilor și legităților generale la condițiile și realitățile României, îndeplinindu-și cu înaltă răspundere rolul de conducător politic al întregii națiuni, devenind centrul vital, conștiința cea mai înaintată a poporului. „Tot ce am realizat pînă acum — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — este strîns legat de conducerea politică de către partid a tuturor sectoarelor de activitate. Perfecționarea conducerii socialismului, democratizarea activității economico-sociale presupun nu slăbirea, ci întărirea rolului politic conducător al partidului, o strînsă unitate între partid și popor — aceasta reprezintă o necesitate obiectivă, garanția supremă a mersului ferm înainte spre socialism și comunism al României”.

Astfel, unul din adevărurile fundamentale ale teoriei socialismului științific — conducerea de către partid a operei de făurire a noii societăți — își probează din plin viabilitatea în practica și experiența construcției socialiste din România. Conducînd opera complexă de edificare a noii orînduiri, partidul revoluționar trebuie să-și exercite acest rol conducător în toate domeniile construcției socialiste. A limita rolul conducător al partidului, într-un fel sau altul, la anumite sfere, domenii ale vieții, ar însemna — așa cum apreciază tovarășul Nicolae Ceaușescu — a goli teza rolului conducător al partidului de conținutul său politic, a deschide porțile unor interpretări eronate, complet greșite și dăunătoare, în ultimă instanță

lichidatoriste, care ar duce pînă la urmă — și nu pot să nu ducă — la slăbirea partidului, punînd în pericol însăși construirea socialismului.

SUB conducerea partidului, în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea, au avut loc profunde mutații și în planul conștiinței sociale, al formării omului nou, constructor conștient și entuziast al noii orînduiri. Pornind de la cerința principială a asigurării concordanței dintre viața materială și spirituală a societății, de la necesitatea depășirii rămînerii în urmă a nivelului ideologic, politic și educativ față de cel al dezvoltării forțelor de producție, al societății în ansamblu, se acționează ferm pentru transpunerea neabătută în viață a Programului ideologic — parte integrantă a Programului partidului. În acest context, se asigură dezbaterea largă a problemelor teoretice și politice actuale ale dezvoltării economice și sociale, ale progresului științei, culturii și cunoașterii umane, ale dezvoltării generale a omenirii, pe baza concepției revoluționare despre lume și viață, a materialismului dialectic și istoric, a principiilor socialismului științific, acționîndu-se pentru transformarea activității ideologico-educative într-o adevărată forță motrice a înaintării patriei pe noi trepte de progres și civilizație.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a fundamentat în profunzime și cu maximă claritate ideea majoră, cu semnificații programatice pentru dezvoltarea creației noastre literar-artistice, privind păstrarea specificului național al culturii noastre, făurite de-a lungul secolelor prin înțelepciunea și talentul creator colectiv al poporului, ca o cerință fundamentală, exprimînd tocmai legătura strînsă cu istoria și prezentul patriei, și care este în măsură să asigure operei de artă durabilitatea în timp, capacitatea de educare și formare spirituală.

LA împlinirea a 24 de ani de la Congresul al IX-lea al partidului și la a 45-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, poporul român se prezintă cu victorii istorice în toate domeniile de activitate. Dintr-o țară agrară slab dezvoltată, România s-a transformat într-un stat industrial-agrar cu o industrie puternică, modernă, cu o agricultură socialistă în plin progres, cu un nivel de viață materială și spirituală în continuă creștere. România și-a făurit în anii „EPOCHI NICOLAE CEAUȘESCU” un prestigiu fără precedent în lume, întemeiat pe amplitudinea înfăptuirilor socialiste, pe principialitatea pozițiilor sale în apărarea drepturilor celor mai scumpe ale popoarelor, pe rodnicia acțiunilor sale îndreptate spre soluționarea constructivă a problemelor contemporaneității și edificarea unei lumi mai bune și mai drepte, a păcii, înțelegerii și concilierii dintre toate popoarele și națiunile lumii.

Ambianța de puternică dăruire revoluționară și patriotică cu care fiii acestei țări întîmpină cel de-al XIV-lea Congres al partidului este, de aceea, structural și entuziast dominată de exprimarea vie cu care Plenara C.C. al P.C.R. din 27—28 iunie a.c., într-un vibrant consens — al voinței nestrămutate a comunistilor, a întregului partid și popor — a propus realegera de către Congres, în funcția supremă de secretar general al Partidului Comunist Român, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, cel mai iubit fiu al națiunii noastre, conducător încercat al partidului și poporului român, personalitate proeminentă a lumii contemporane. Această istorică opțiune reprezintă omagiul întregului popor adus tovarășului Nicolae Ceaușescu, expresia încrederii și adevăratei înălțări a politicii interne și internaționale a partidului și statului nostru. La înfăptuirea exemplară a hotărîrilor de însemnătate cardinală ce vor fi adoptate de Congresul al XIV-lea, la mersul neabătut al României pe drumul libertății și progresului, al socialismului și comunismului. Este, în această opțiune istorică, certitudinea mersului înainte al poporului român în epoca contemporană potrivit cu vocația și dorința sa, la cele mai înalte traiectorii ale istoriei noastre naționale.

Mircea Mușat

Dan MUCENIC

NEÎMBLÎNZIȚII

CORINA închide cartea din care nu și-a ridicat ochii de la intrarea pe autostradă.

— Cinci și zece — mă anunță cu o voce de spicheriță.

— Pină-ncep meciurile, la șase, ajungem.

— Oprește o clipă!

Se-ntoarce rizind ca un copil, gata să mărturisească o șotie.

— Ții minte?

— Da.

Îmi întinde punga cu cireșe, înclinându-și spre mine cerceii din boabe roșii. Așa m-a întâmpinat la prima noastră întâlnire, în fața cinematografului „Patria”, acum opt ani.

— Crezi că au să vină toți?

— Sigur.

— Toți-toți?

— Toți. Iar Meșteru' o să recapituleze, ca în zilele cînd completa foaia de pontaj: Badea Paul! Unde ești, Moșule? Aici — am să răspund eu. Binu Grigută! Zii prezent, Blindule, că nu dai bani pe vorbe! Dumbravă Mircea! Nu te vedeam, Castore! Mantu Nae! Arată-te, Surule! Moise Nelu, zis Cutărită! Pan-tea Călin! Așa, Meserie, mina sus! Păun Zaharia! Iar ești plouat, măi Curcă? Petreanu Liviu-Doxă! Sincu Gică-Mărțișor! Stoian Valeriu! Mai aproape, Ghidule! Ursu Mitică! Pe unde e Putere? Vișoiu Dorel! Întîrzie Milionaru'! Las' că vede el... Așa ne striga: nume și poreclă. Parcă spunea o poezie.

— Cum o mai arăta Meșteru'?

— Gata cu Meșteru'! De-acum e Pensionaru'.

— Nu-i zice-asa, că-l necăjești...

E neschimbat Meșteru'. Ne-ntîmpină la poartă, ne sărută, apoi face pe îngrijoratul:

— Nu cumva mi-ai adus și voi baston și pălărie de paie?

Băieții sint așezați la masa din curte.

— Unsprezece! — strigă în cor.

Mă așez între Ghidu' și Meserie.

— Emoționat, Meșteru' — zic.

— Să-l fi văzut azi, cînd au intrat cei din conducere în stalia electrică. Îi tremura barba și nu știa ce să facă mai înfil — să dea mina cu fiecare, să ia florile, să mulțumească. Să-și ia rămas bun... Parcă era un premiant care se fistictește cînd e chemat pe scenă — să-și primească diploma.

— Da, mă, da' și azi ne-a muștruluit de dimineață, l-a luat în primire pe Castoru', a sărit la Mărțișor... Neimblînzit, bătrînu'...

— Mantule! — se auzi glasul Meșterului. Școală-n picioare! De mine, Suru' asta vă e meșter. Să-și dați ascultare, iar tu, Nae, să fii drept cu el, da' și pretențios. Meseria se-nvață o viață-ntreagă. Nici eu, că am patrușcinci de ani de muncă, nu le știu pe toate. Corectitudine, sirguință și sinceritate! Astea leagă un colectiv. Iertăciunea și alintul sint pentru prunci. Noi, voi adică, sinteți bărbai! Așa să vă purtați unul cu altul, ca de la bărbat la bărbat. Necazurile mărunt rămîn în grătarul de la usa stației. Electricianul e înima întreprinderii. Da' astea vi le-am tot spus... Sinteți meseriași de prima mină, aveți categorii mari, vechime, experiență. Dar disciplina trebuie să rămînă ca pe vremea cînd erați ucenici, e clar?

— Clar, Meștere!

— Așa... Acu', dacă vreți să m-ascuțați pentru ultima oară ca meșter, luați biletele astea, pe care le-am scris fiecăruia și țineți-le la voi. Cînd și cînd, citiți-le. Să știți mereu ce-aveți de făcut. Surule — decît să vorbesti ca să te-ascuți, mai bine taci și ascultă-i pe alții! Nu rideți! Ne cunoaștem prea bine ca să ne mai ascundem cusururile. Binu — blîndetea-i una, lășitatea, alta! Badea — înțelepciunea n-o afli în părul cărunt, ci sub frunte! Milionaru' — drămuiește-ți timpul de muncă așa cum îți drămuiești banii! Păun — capul neplecat, dacă e deștept, nu se teme de sabie! Castoru' — nu confunda orudența cu fura de răspundere! Meserie — lenea roade caractele oricărei miini de aur! Ghidu' — inițiativa nu scuză greseli! Mărțișor — numai tenacitatea vindecă timiditatea! Putere — nu-i totul să îndoi o bară de oțel, trebuie să știi ce vrei să faci din ea! Cutărită — poți fi ironic cu alții numai atunci cînd suportă și fii ironic mai întii cu tine. Gata... De-acum că v-am spus ce aveam pe suflet, chit că o să bombăniți că lar am fost aspru, de-acum

nu mai sint pentru voi Meșteru'. Sint pensionarul Radu Radu. Nea Radu, moș Radu, cum vreți să-mi ziceți. Și tot de-acu', sinteți oricînd bineveniți la mine, la un pahar de vorbă, dacă nu vi s-o părea prea lung drumul pînă aici, la țară, sau dacă nu v-o fi frică de-o vorbă mai lute. Că la treabă, fiți convinși că n-am să vă pun. Cit m-or mai ține puterile... — Doisprezece! — exclamă, din toate puterile, cei din fața mea, privind spre poartă.

Meșteru' se ridică și rămîne neclintit. Pălește.

TELEFONUL suna de zor, dar nu-mi venea să mă scol de pe canapea. Era vară, o căldură cumplită, iar eu citeam, țin bine mînt, „Nopti albe”, rătăceam prin primăvara Petersburgului, mă visam îndrăgostit, așa că, auzind țîrîitul strident, am fost gata să sar și să strig în aparat: „Nastenka! Nastenka, tu ești?”. În cele din urmă, enervat, am ridicat receptorul. Era Mărțișor. „Moșule, dormi? E necaz mare, Paule! Avarie la celula de șase kilovolti! Stă o secție întreagă. Sui-te pe motoretă și anunță-l pe Meșter! Repede!” În citeva minute ieșeam din bloc. Gonind spre satul de la marginea Bucureștilor, unde stătea Meșteru', încercam să înțeleg ce se petrecuse. Doar fusesem în schimbul unu. Precis că s-a spart rulmentul care acționează clichetul de blocaj al intrerupătorului. Asta înseamnă scoaterea celui din sistemul de bare, înlocuirea rulmentului, reglajul la micron... Meșteru' își uda grădina. Ne-am aruncat în Fiatul lui și-am pornit-o spre Oraș. „Hai să-l luăm pe Doxă cu noi”. „De unde, Meștere, că doar alaltăieri l-ai invoiat...”. „Știu eu unde-l găsim. Că doar e de-al nostru, nu se pierde-n ceață. Lasă vorbă și e oricînd gata la apel”. „De unde-l luăm?” „Merg la niște cursuri, la un liceu. Se pregătește să dea la facultate. De-asta mi-a cerut trei zile, că se-apropie examenul. Și, ambițios cum e, nici nu se gîndește să nu intre. Asta ajunge inginer mare!” Chiar cînd am coborît din mașină, în fața scolii, am văzut-o leșind pe Corina. Meșteru' a oprit-o. „Liviu Petreanu e pe-aici?” „Nu”. „Cum nu? Doar aici mi-a spus că vine, nu se face pregătire pentru facultate la liceul ăsta?” „Ba da, dar el n-a venit!”. „Nici ieri?” „Nu. Nici ieri, nici alaltăieri, nici azi. Și mie mi-a spus că vrea să vină...” Meșteru' era negru. Înfuriat cum nu-l mai văzusem. „Mincina asta nu poate fi lertată! Da' stai, o fi acasă băiatu', s-o pregătit în liniște acolo...” Am apucat-o spre Ferentari. Ne-am oprit în fața unei case mici. Poarta era încuiată. Meșteru' a izbucnit. „Escroc! Abuzează de bunătatea mea. De înțelegerea noastră! Trebuie pedepsit aspru, fără milă! Asta e mai mult decît minciună, e... e trădare! Asta e!”

Avaria am remediat-o în două ceasuri. Meșteru' era ostent. M-a dus acasă și l-am poftit la o cafea. A intrat, dar parcă n-avea răbdare să stea locului. Își frîngea mîinile încuiat. „Ne răfuim noi miine, că miine trebuie să apară. Uite că m-am lăsat înșelat! Nu l-aș fi crezut în stare...” A luat două guri de cafea și a plecat.

De dimineață, Liviu a apărut nebărbierit și tras la față. Meșteru' s-a făcut că nu-l observă, a strigat, după obișnuință, „catalogul”, după care s-a apucat să ne spună o întîmplare de pe cînd lucra la Reșița. „Niște maramureșeni pornesc într-o seară cu trenul. Veneau spre sud, în căutare de lucru. Asta era prin '49-'50. Aveau ceva pîlîncă la ei, au băut să se mai încălzească, era iarnă și frig în compartiment, pînă cînd s-au despărțit, unul dintre ei apucînd-o spre Reșița. Ajuns în gară, dormea dus. Trenul a fost băgat pe o linie de manevră și ai de-l măturau l-au găsit pe moroșan sforăind. N-a fost chip să-l trezească. L-au dat jos din compartiment și l-au așezat pe o bancă. Frig afară de crăpau pietrele. Era și-nspre ziuă, cînd gerul se-ntărește. Niște muncitori de la Combinat trec pe-acolo și-l zăresc. Cred, la-nceput, că-i mort. Apoi, văzîndu-l că suflă, se gîndesc să-l ia cu ei, să-l ducă la căldură, undeva, să nu degere afară. Și-l duc. Într-o hală mare de-a lor, la oțelărie. După un timp, omul se trezește. Se uită pe furiș în jur și ce vede? — niște cazane urlașe din care ieșeau limbi

de foc și niște zdrahoni negri de funingine umblind pe la cazane cu furcoale uriașe în mîini. Măi, să fie!, își zice maramureșeanul, crezînd că visează. Închide ochii la loc și-i redeschide. Asta e — își zice —, am ajuns în iad. Așa-mi trebuie dacă beau mai mult decît trebuie. Am murit și uite unde-am nimerit. După o vreme, tot trăgînd cu ochiul, îi vede pe draci punîndu-se la masă. Și, cum i se făcuse foame, se ridică și merge spre ei. Acolo — mirare mare! Zice moroșanul: domnilor draci, da' și p-aci tot numa' slană se mîncîncă? Așa și cu Liviu Petreanu al nostru — vine jigărit ca vai de lume, după trei zile de petrecere, și e gata să ne spună: bine, oameni buni, da' și pe-aci tot de muncă o să dau? Meșteru' se-aprinde la față și continuă pe alt ton, tăios: „Tovarăși, măi băieți, omul ăsta nu mai merită să stea printre noi”. Mirare generală, doar cu toții știam că Doxă era, pînă-n acea clipă, cel mai prețuit de Meșter. „E un mincinos. Un om fără caracter. Un trădător”. „Stai nițel, Meștere — intervine Blindu' — ce-a făcut de-l lei așa?” „Ce-a făcut? Să spună el? Unde-ai stat, Petreanule, în zilele cînd te-am invoiat pentru a învăța? Spune, să audă cu toții! Unde? La școală? Acasă? Unde? Liviu tăcea. „Dacă l-ai invoiat, l-ai invoiat și gata — intervine Ghidu'. De ce-i scoți ochii acum? Treaba lui ce face în zilele cînd e liber!” „Nu-i treaba lui deloc. Ieri a fost nevoie să vie încoace. De unde să-l iau, dacă domnu' merge în crailic și se-ntoarce la lucru ca un cotoi jigărit! Unde-ai fost, Petreanule? Spune deschis!” „Am avut... am avut probleme personale...” „În care noi n-avem dreptul să ne-amestecăm, așa-i? Bine. Uite ce, eu propun să supunem cazul tău adunării de partid. Poate că în acest cadru al să găsești de cuviință să dai toate explicațiile”. „Meștere, nu te ambala!” „Eu am propus, Castore, voi decideți”. S-a hotărît ca Liviu să fie lăsat în pace pînă cînd va găsi puterea să spună tot ce s-a-ntîmplat. Și au mai trecut citeva zile. Doxă abia mai ridică privirea din pămînt și schimba o vorbă-două cu noi. Cu Meșteru' — nici gînd. Pînă cînd, tot într-o dimineață, Meșteru' a deschis iarăși discuția. „Văd că Petreanu nu ne consideră demni de atenția sa. În calitate mea de conducător al acestui loc de muncă, îi pun în vedere ca, după terminarea examenului la care s-a înscris, indiferent de rezultat, să-și caute alt loc de muncă. Printre noi nu mai are ce căuta”. Zadarnic am protestat cu toții. Meșteru' era de neclintit. Liviu a luat examenul, a venit cu hîrtie de transfer, și, de-atunci, n-am mai auzit nimic despre el. Am aflat de la Corina doar faptul că plecase din Capitală.

MESTERE, prieteni, vi-l prezint pe inginerul Liviu Petreanu de la Combinatul de utilaj greu din Iași — zise Ghidu', sărîndu-i în întîmpinare. Eu i-am scris anunțîndu-l evenimentul. Și, ca o Doxă ce este, s-a prezentat cu punctualitate.

— Să trăiești ani mulți, Meștere — zise Liviu apropiîndu-se de nea Radu.

— Mulțum și de urare și de vizită. Stai jos. Mă așteptam să apari mai de mult...

— Treburi, Meștere, răspundere, disciplină de fier, așa cum ți-a plăcut duminică...

— Zi-ne despre tine, că n-avem nici o știre de opt ani, de cînd ai plecat.

— Inger metalurg, înșurat, tatăl unei Ioane de doi ani și al unui băiat pe care-l aștept să apară luna viitoare. În rest, cum mă știți...

— Tot așa? Zici una și faci alta?

— Nu ți-a trecut nici acum?

— Nici n-o să-mi treacă.

— Neimblînzit, ca-ntotdeauna...

— Lasă, Castore, placa asta! Ei da, sint neimblînzit, așa cum sinteți și voi. Nu vă mirați, nu faceți pe naivii, așa sinteți. Sau v-a domesticit vîrsta? Vă trage căldura saltelei de puf? Pe mine — nu. Și pentru că Liviu s-a hotărît să vină printre noi, asta înseamnă că are să ne spună ceva. Ceva ce n-a avut curajul să mărturisească acum opt ani.

— Meștere, sintem la petrecere, nu la sedință de producție. Am venit să te sărbătorim, n-am venit la judecată.

— Să știți de la mine, Milionarele, un om adevărat nu se liniștește o viață a-

tunci cînd în urma lui rămîn lucruri tulburi, nedeslușite. Așa-i, Liviu!?

— Așa o fi...

— Nu răspunde în doi peri! Iar dacă n-ai de gînd nici acum să dai seamă pentru zilele pe care ni le-ai furat, în curtea asta n-ai ce căuta!

Am simțit nevoia să intervin.

— Nu pot să uit faptul că am trăit ani buni printre voi, că Meșteru' mi-a fost mai mult decît un părinte, dar nu cred că avem dreptul să procedăm astfel...

— Auzi, Moșule, că am și uitat să te întreb, tu pe unde mai muncești și ce mai faci?

— Sint maistru și lucrez la Porțile de Fier II.

— Și așa se gîndește pe la voi pe-acolo?

— Dar aici nu sintem la locul de muncă.

— Ba da. Munca noastră e să facem lumină în viață, să trecem unii pe lingă alții cu fruntea sus. Vreau să mă pot uita la Liviu ca la un tovarăș de muncă, nu ca la un dezertor!

— Bine, Meștere. Fie... Vrei să ști unde mi-am petrecut cele trei zile, nu?

— Vreau să știu de ce m-ai mințit și de ce n-ai putut fi găsit atunci cînd noi toți aveam nevoie de tine pentru că aveam încredere în tine. Supune-te, măcar acum, judecării celor printre care ai trăit o vreme. Căci noi am trăim — și pînă să vii tu, și după ce tu ai plecat — numai în cîinste.

— Cu o săptămînă înainte de a-ți cere învoire, tata a primit o scrisoare. Mama, de care se despărțise pe cînd eram copil, îi scria că se simte rău. Se cunoscuseră și se luaseră pe cînd el lucra la Bicaz. Mama era învățătoare într-un sat. După o vreme, din pricină pe care nici acum nu le cunosc prea bine, au apărut neînțelegerile. Tata a plecat pe un alt șantier. Eu am rămas la mama. După ce am făcut armata, am venit la tata, la București, și am devenit tovarășul vostru. Ei bine, tata a hotărît să se întoarcă la Bicaz. I-a telefonat mamei și i-a spus de hotărîrea lui. Ea s-a bucurat. Dar tata nu avea curaj să meargă singur acolo. Am decis să-l însoțesc. Asta e tot.

— Și de ce n-ai spus asta de la început? De ce n-ai cerut învoire pentru a-ți rezolva această problemă de familie? Cine s-ar fi opus? De ce a trebuit să minți?

— Prea multe întrebări dintr-o dată. Familia era marea mea rană. Și nu e plăcut să ți-o arăți în fața oricui...

— Dar noi, cei între care munceai, alături de care asudai, eram oricine? N-aveam dreptul să știm? Ca să nu mai spun că te-am fi putut și ajuta. Știu eu, la bagaje, la una, la alta...

— Așa am hotărît eu. Poate n-a fost tocmai corect...

— N-a fost corect deloc — sare Putere. De unde ifosele astea? Eram noi chiar așa incapabili să te-nțelegem? Nu ne credeați destul de sensibili? E jignitor ceea ce spui!

— De ce să fie jignitor? Îi tăie vorba Curcă. Era cu totul altceva dacă nu s-ar fi invoiat, dacă ar fi plecat și ne-ar fi pus în fața unui fapt împlinit, aelînd apoi la înțelegerea noastră. Dar el a fost corect.

— Corect?! (Meșteru' se înecă de indignare.) Corect?! E corect să spui — mă duc la liceul cutare, la preșărire, stau și învăț de rup cartea, în loc să zici deschis — merg să-l duc pe tata la Bicaz? Așa vezi tu corectitudinea?

— Meștere, zău, hai să incheiem debaterile. Se mai înscrie cineva la cuvînt? Bine, am închis lista — intervine Cutărită. Am aflat ce nu știam, ce mai vrei?

— Bine, de aflat, am aflat, dar de iertat tot nu trebuie să-l lertăm...

Dintr-o dată, se face liniște. Se-aud fluturii izbîndu-se de becul de deasupra mesei. Mă simt ca în fața unei mari încercări. Cum se va isprăvi totul? Glasul Corinei:

— Meștere, dar pentru Liviu n-ai pregătit bilețul?

— Ba da, însă nu merită să l-l dau.

Vocea Corinei devine poruncitoare:

— Dă-i-l, nea Radule!

Toate privirile se-ndreptară spre Meșter.

— Dă-i-l! — insistă Corina.

— I-l dau. Iată-l: răsplata iubirii stă în puterea de-a crede pînă la capăt în cel care te iubește. M-am cam repetat... Cred că e cel mai nereușit dintre bilete...

SATUL se învește în aburul dimineții. Privesc în oglinda retrovizoare grupul de bărbai din fața porții. În mijlocul lui — nea Radu, agîtîndu-și mina în care ține pălăria.

— L-ai iubit pe Liviu, nu-l așa?

— Avea dreptate Meșteru', sinteți niște neimblînzii, niște adolescenți pentru care anii înseamnă ore.

Agățîndu-și cireșe de urechi, Corina mă sărută ușor pe obraz. În spate, mașina lui Liviu Petreanu-Doxă clipește prietenos din faruri.

CASA

SANDU a rămas în urma tuturor lingă bloc, să împartă oamenii- lor locurile pe schelă. Tencuiala cu terasit trebuie începută pe toată fațada odată și terminată de toți în același timp. Nu se admit întreruperi și nici mortare din alt amestec pentru că innăditurile se cunosc. Eventualele întreruperi se mai admit numai la colțurile clădirii. E o tencuială pretențioasă, ca și praful de piatră. Nu e mare filosofie, dar atât cât este trebuie știută și respectată.

A doua zi puseră tot amestecul în varniță și preparară mortarul adăugându-i apă. Cind toți oamenii erau pe schelă, Sandu le repartiză suprafața de lucru pe cap de om și le dădu ultimele instrucțiuni, aceluiași de totdeauna.

— Udați grundul cu apă.
Treizeci de cancioage aruncară apă pe perete, făcându-l mai vinăt, pentru ca grundul uscat să nu absoarbă apa din terasit.

— Acum umpleți-vă cancioagele cu mortar. Înainte de a lua cu canciogul din găleată mai amestecați cu mistria. Să nu luați cu mistria direct din găleată, să luați din canciog, dar tot așa, înainte să aruncați pe perete să amestecați mortarul în canciog.

Apoi către salahorul de la varniță:
— Tăie să nu-ți stea mîna deloc, să mesteci mortarul tot timpul cu grebla. Ca în prăjeala cu ceapă de pe foc.

Acest amestec al materialului, în vederea realizării și menținerii unei omogenități, începe de la prepararea materialului uscat și se termină pe schelă, în canciog. Mai iute se amestecă uscat în seara dinaintea tencuirii, apoi dimineața în varniță, cu apă dozată cu grijă, după care mortarul este transferat în târzi pe schelă și unde se omogenizează în continuare, pentru că partea mai grea tinde să cadă la fund, iar la suprafață să rămîna laptele de ciment. În fine, după ce mortarul este luat cu canciogul și înainte de a fi luat pe mistrie și zvirlit pe perete se mai face o amestecare, în canciog, așa cum ai amesteca ceaiul cu lingurița.

Sandu dădu comanda de începere a lucrului:

— Toți odată cu o grosime nici mai mare, nici mai mică decît a degetului mic... Aruncați din aceeași parte: puțin dinspre stînga spre dreapta! Acum începeți!

Treizeci de oameni ținînd în mînă cîte un canciog, iar în cealaltă mistria, luînd din canciog și aruncînd pe perete cu mișcări scurte și dese, porniră deodată ca o mașină cu multe ciocănele, lovînd un perete întins. Sandu, de jos, își dă seama care merge mai repede și care mai încet, după cum se apleacă fiecare spre țargă să-și umple canciogul. El nu vrea nici repede și nici încet, el dorește același ritm și o grosime a tencuiei constantă. Între schelă și perete e o distanță de circa treizeci de centimetri. Din cînd în cînd Niță se uită prin acest spațiu ca să vadă cum se acoperă suprafețele celor de pe platformele de jos sau de deasupra lui.

— Vilcule, vezi că e cam subțire tencuiul...

Scripeții urcă și coboară gălețile cu mortar fără întrerupere, iar ajutoarele sint tot într-o fugă, ducîndu-le pline pînă la scripeți și, de asemenea, pe schelă pentru alimentarea cu mortar a tîrșilor.

Atunci cînd Niță strigă „gata”, rînd pe rînd se auză și ceilalți:

— Gata și eu!
— Gata!
— Gata și la mine!

În decurs de un minut se auzi acest gata de treizeci de ori. În varniță mai rămase cam o găleată de mortar. Coborîră toți de pe schelă și se asezară să se odihnească, uitîndu-se toți la fațadă și observînd cum se zvîntă tencuiala. Se urcă apoi pe schelă Sandu și din loc în loc începu să întepie mortarul de pe fațadă cu un cui. Cînd urma cuiului rămase vizibilă chemă echipa să se urce pe platforme.

— A tras destul. (Asta înseamnă că mortarul a început să se întărească). Apucați-vă de drișcuit. Vilcule, tu să drișcuiesti mai la suprafață, că ai dat stratul cam subțire, iar tu, Sile, să drișcuiesti mai adînc, mai ales cînd începi să te apropii de el, de Vilcu.

Drișca pentru terasit are în ea bătute cuie și după drișcuială pereții lasă o

suprafață rugoasă. Dacă grosimea nu e constantă, tencuiala apare cu valuri, eventualele corecții se fac cu această ocazie.

Cînd ghindarii începură drișculala, răzătura de pe fațadă se porni să cadă, făcînd un zgomot ca de ploaie căzută pe tablă. Hîrș, hîrș... și iar se auzi de treizeci de ori „gata”.

Apoi altă varniță din același amestec pentru fațada posterioară și încă una pentru cele două fațade frontale. Aproape de seară toată clădirea fu „încheiată” la exterior și citiva lucrători se apucară să îndepărteze cu bidinele uscate, așa cum ar face cu o perie, praful rezultat în urma drișcuiei. Cînd veni inginerul Arsenescu, Nuțu îi spuse că miine dă praful de piatră la blocul următor, iar poimîine terasitul. Rugă să cheme dulgherii să dea schele jos, pentru că, apropiindu-se seara, aceștia cam ezită să se apuce de demontarea schelei.

— Lăsăm pe miine.

Dar Nuțu insistă: vrea să vadă cum arată lucrul făcut de el.

— Hai să dezbrăcăm mireasa, să vedem cum arată!

Dulgherii n-avură încotro și se apucară de treabă. De data aceasta se traseră toți treizeci lingă Nuțu și inginerul Arsenescu, pentru a privi dulgherii.

— Mai atent măi băieți — spuse Sandu — că loviți tencuiala, și e proaspătă...

Pe măsură ce cad schelele se dezvelește o fațadă colorată în vernil, parcă ar fi un paralelipiped, imens de amestit. Toți sint cu privirile pe fațadă.

— Uite-o! — zise Nuțu, ca pentru el.
— E frumoasă! — adăugă Arsenescu.

Toți tencuitorii își admiră opera, rezultat al unei munci la unison, o admiră, dar nici unul nu mai caută porțiunea lucrată de el, se uită să cuprîndă în privire toată fațada. Suprafața fiecăruia e contopită într-un tot fascinant. Reperele pe care le-ar fi oferit schelele au dispărut. E momentul cînd fiecare devine „noi”. E momentul cînd Sandu Nuțu nu mai zorește pe nici unul cu

TRAPEZ

CCLXXXIV

1149. Cînd micile rătăcirii în care se pierdea de obicei au fost încununute de o mare rătăcire, a declarat că, în sfîrșit, s-a găsit pe sine însuși.

1150. Pentru un surd — un surd absolut — nimic n-ar putea fi mai de neînțeles și în același timp ridicol ca o sală de concert în care bărbați și femei cad în extaz în fața altor bărbați și femei care, cu cele mai inexplicabile gesturi, minuiesc tot felul de instrumente lipsite de sens și caraghioase.

1151. Odată cu maidanele a dispărut inscripția, atît de obișnuită pe vremuri: „Murdăria oprită”. Tocmai cînd ar fi trebuit extinsă la întreaga planetă.

1152. Se îmbrăca după o modă atît de veche, încît în curînd fu luată drept cea mai îndrăzneată noutate.

1153. Să aleg zece cărți fundamentale care să fie traduse în limbile extraterestrilor nu mi-ar fi greu. Dar m-aș afla în încurcătură dacă ar trebui să aleg zece anecdote care să ne reprezinte în univers.

1154. Cel mai muiat posmag tot te face să urli dacă nimerește într-un dinte cariat.

1155. Multe s-au ieftinit în decursul acestui secol, dar nimic n-a devenit atît de ieftin ca viața omenească.

1156. Dacă aș fi fost mareșal, m-aș fi simțit jignit de uniformele portarilor.

Geo Bogza

„hai!” și cînd cei ce au lucrat pe schelă sorb cu priviri fascinate, propria operă. După ce-și consumă clipele de mulțumire, Nuțu caută să verifice verticalitatea muchiilor, planicitatea suprafețelor, imbinarea ancadramentelor...

A doua zi vor munci la altă fațadă, ca să încerce seara aceeași emoție. La fel fac pictorul sau sculptorul cînd își revivesc operele.

La plecare, Arsenescu mai bifă cu pixul un rînd de pe lista lui de lucrări ce trebuie terminate.

★

APOI Streja, inginerul-șef, ieși din birou și se duse să vadă și el lucrările. Dar a te duce ca inginer-șef la niste lucrări pe care nu le-ai făcut tu, i se pare lui Osvald Streja un fel de impostură. Se îndreptă totuși spre blocuri, unde speră să-l găsească pe Nuțu. Se cade să-i spună o vorbă de bine și de mulțumire. În drum trecu apa spre Bicaz și se opri lingă fabrica de piine. Mirosul de piine caldă îl făcu să se oprească pe loc.

ADRIAN PODOLEANU : Flori

Pentru piine și pentru brutari, Streja are sentimente aparte. Lui i-a rămas înțipărită în minte imaginea mamei sale, o bucovineancă sănătoasă și vrednică, imaginea mamei sale frămîntînd piinea. Îi plăcea s-o privească cum se lasă cu miinile în cocă, cum își dă cu făină peste miini și pe marginile postăvil, ca să nu se lîpească coca nici de miini și nici de copale. Apoi ridica în miini și îi zimbea bulgărelui de aluat, era ca un burduf plin de apă, se răsfrîngea pe miini. După ce o mai întorcea pe o parte și pe alta în miini, coca era din nou așezată în copale și luată la frămîntat. Atîta se lupta cu aluatul pînă ce de pe frunte îi picurau boabe de sudoare.

— Maică, îți picură sudoarea peste piine!

— Lasă să-mi picurească. Ea dă dulceața piinii! Piinea fără sudoare n-are gust, dragul mamei!

Vorbele mamei l-au călăuzit în viață: a trebuit să-și ude piinea cu sudoare, și nu-i pare rău. A avut satisfacții de nedescris.

N-o poate uita cum, după ce termina de frămîntat, întindea coca în tăvi, îi mîngia fața de deasupra, strîngea trei degete și o închina, lăsînd în cocă patru urme adînci. Îi dădea apoi „față” cu o pană de gîscă muiață în amestec de ou, iar cînd o scotea din cuptor, lua piinea în mîini, o privea zîmbîndu-i, o săruta, apoi frîngea bucăți mari din piinea aburîndă și împărțea copiilor și primului văzut pe drum sau prin vecini.

Față de brutari a avut întotdeauna dragoste și prețuire, e adevărat că nemărturisite, dar întotdeauna la gradul cel mai înalt. A face oamenilor piine, a le întreține viața i se pare cea mai umană dintre toate meseriile din lume.

Piinea caldă și mirosul ei parcă-l fac pe om mai bun, mai om. Cu acest gînd și cu mirosul piinii în simțuri, Streja plecă spre blocuri, ca să-l întîlnească pe Sandu Nuțu și să vadă în amănunt cum arată fațadele lui. Îl găsi cu ușurință. Nu prea aveau ce face, ca de obicei în ziua recepției. Stau la dispoziția lui Arsenescu pentru eventuale remedieri urgente pe care le-ar cere comisia de recepție.

— Măi Sandule, eu aș minca niște piine caldă cu brînză. Cum am putea face rost?...

— Imediat, tovarășe inginer! Ce nu se poate aici?! De două ori le-am reparat cuptorul ăstora de la fabrica de piine...

Sandu trimise trei oameni cu misiuni „speciale”: din care unul după piine caldă, altul după brînză, iar cînd toți trei reveniră se văzu că unul plecase după vin. Și astfel inginerul-șef luă o gustare între „ghindarii” lui Nuțu.

„Ana-Lia” de Dina Cocea

la București și Brașov

Două femei singure

PIESELE Dinei Cocea i-au atras pe actori și regizori prin autenticitatea stărilor conflictuale înfățișate dar și prin posibilitățile interpretative pe care partiturile respective le oferă. Știința de a scrie teatru este evidentă, iar tentația unei evoluții scenice incitante, mare — pentru actori. Astfel se explică cele câteva variante scenice pe care dramaturgia Dinei Cocea le-a cunoscut până acum. Am văzut, în ultimele săptămâni, două spectacole cu **Ana-Lia**, piesă în care impactul între convingerile a două femei mature ajunse într-un moment critic al existenței lor generează conflictul piesei. Dacă în varianta brașoveană, montată de regizoarea Carmen Veștemeanu, cu Maya Indrieș și Melania Niculescu, accentul este pus pe latura patetică a textului, în spectacolul studenților de la Studioul Institutului bucurestean piesa devine pretext pentru o improvizată actoricească cuceritoare.

Versiunea realizată pe scena Teatrului dramatic din Brașov se susține prin evoluțiile celor două actrițe și mai puțin prin inovația regizorală. Nevoia de adevăr ordonează succesiunea momentelor conflictuale, dar în spectacol tensiunea este susținută doar de combustia interpretelor, între care nu se stabilește și o relație de comunicare. Maya Indrieș are o mai bună cenzură a propriilor mijloace, Ana fiind în propunerea ei o femeie echilibrată, a cărei viață cunoaște tensiunea unor momente de singurătate alternând cu cele de optimistă incredere, dar trăiește scenic într-o unitate stilistică vizibilă. Existind discreții și inefabil în jocul actriței, care îmbogățește trăirile personajului său prin autenticitatea propriei atitudinii efective. Mai linear interpretată de Melania Niculescu. Lia anare ca o femeie nevrotică, lipsită de relief scenic. Strigătele ei, revolta ei sînt ilustrative, zgomotoase și neconvingătoare. Impactul între cele două universuri psihologice nu se realizează. Spațiul scenografic limitat de transparența perdelelor albe, în sine interesant conceput, nu este folosit funcțional, dezordonând acțiunea piesei. Perdelele se închid și se deschid în cu totul alte clipe decît le-ar fi cerut ideile textului. Coloana sonoră supără prin total nepotrivita alăturare a fragmentelor muzicale selecționate.

Varianta studenților anului V, arta actorului, clasa lector univ. Adriana Popovici, este bine decupată scenic. Ana și Lia în formula tinerelor actrițe Marea Anghel-Jugănar și Tatiana Constantin au psihologii bine definite, evoluții clare în logica spectacolului și relații scenice aparente. Plecînd de la un text ca pretext al dezbaterii scenice, realizatorii nuanțează și îmbogățesc situațiile mărin tensiunea conflictuală. Astfel, în momentul în care Ana își cercetează sora, învinuind-o de divorțul lui Tudor, Lia ocolește răspunsul imediat, preluînd clipa de chin și remușcare într-un dans nebunesc, pînă la epulzare, pentru ca apoi să-și rostească încrîncenat cuvintele, să mărturisească brutal, s-o rănească pe cealaltă. Tatiana Constantin — Ana este cea care conduce jocul, de la ea pornind efluvii generatoare de energii și potențare a stărilor, Marea Anghel-Jugănar rămînînd totuși o prezență de plan doi. Adriana Popovici a lărat cu fiecare interpretă în chip relevant, pe detalii și momente, spectacolul avînd în ansamblu, coerentă, ritm și relief scenic. Coloana sonoră e compusă dintr-o selecție de șlagăre interpretate de Edith Piaf. Bine alcătuită, se și aude exact cînd trebuie, pregătînd sau augmîntînd stări. Cadrul scenografic semnat de Diana Cupșa reprezintă interiorul unui apartament funcțional cu un ușor accent de prețiozitate. Spectacolul are modernitate în concepție, iar finalul schimbat reverberază în plan ideatic, dînd o deschidere imprevizibilă gîndului dramaturgic.

Liana Cojocaru

Dintr-un itinerar teatral...

D RAMATURGIA eminesciană constituie încă un subiect de interes al exegezei literare. Stabilirea și editarea încercărilor teatrale ale lui Eminescu favorizează contactul cu un mod de a structura conflictul dramatic în care se regăsesc tentative originale, dar și influențe ale convențiilor teatrului din epocă.

Inspirată de poezia Emmi a lui Alecsandri, piesa **Amor pierdut — Viață pierdută** a fost scrisă de Eminescu în anii 1868—1869 și certifică tendința de delimitare — printr-un acut sentiment al diferenței — față de prestigiul și imaginea din epocă ale lui Alecsandri, omul de lume aureolat de o poezie pe care foarte tîrziu Eminescu o resimte parțială. Piesa e rapida destrămarea a unui vis: în copilărie, Emmi, adolescentă acum, a fost impresionată de afecțiunea poetului Vasile Alecsandrescu pe care îl așteaptă, peste ani, cînd, bolnavă, la Wies-Baden, unde se află cu părinții, crede că un vis al copilăriei poate deveni o realitate a iubirii. Nici nu vede că Alecu Criste, un tînar compozitor, suspînă de dragul ei, îl cîntă și se află meru în preajma ei. Știe și își dorește ca poetul, acum de 35 de ani, să vină, să o întîlnească. E singurul ei refugiu — sentimental — într-o lume în care e abandonată. Poate își presimte sfîrșitul — superb motiv al romanticilor poeți europeni —, dar i-ar părea rău să nu-l mai vadă pe acela care o ocrotise odinioară.

Dramă a unei așteptări spulberate, **Amor pierdut — Viață pierdută** e concisa concluzie a unui destin ce nu s-a împlinit. Eminescu era conștient — și o scrie — că drama e nedesăvîrșită („Ne-complectă — lipsește poezia care e firul conducător. Dialogul necomplet — Caracterele încă rău marcate”). Totuși, e singura încercare teatrală, chiar dacă sub forma unei piese într-un act, dusă la bun sfîrșit.

În ciuda nefinisirii ei, sub raportul celor observate chiar de către poet, personajele conving iar dialogul are pasaje de umor și dramă distilate surprinzător.

Spectacolul **Amor pierdut — Viață pierdută** al Teatrului Național din Cluj-Napoca, realizat de actorul Dorel Vișan, este intenționat ca un omagiu adus poetului în anul comemorării centenarului dispariției sale. Punerea în scenă sugerează atmosfera unui interior de epocă scenografiat de T. Th. Ciupe, mobilat, în partea din față a locului de joc, cu piese dispartate, cu un pian la care cîntă Alecu Criste. Cu cît privirea merge spre planul din spate al scenei aceasta urcă pînă în fundal, ca pe o alee la capătul căreia o „ogîndă” va materializa efectul sfîrșitului adolescentei.

Aceasta e interpretată de Ileana Negru, actriță talentată care translează cu dezin-voltură starea dramatică spre ceea ce urmează să fie un tragic sfîrșit. Peste tot, în jocul ei, speranța că îl va întîlni pe poet și că visul de iubire ar salva-o, persistă credibil. Poetul, prin apariția lui Marius Bodochi, se înscrie într-o convenție interpretativă a rolului — poet romantic, amuzat sau îngîndurat de vorbele fetei. Jocul de lumini și umbre, ca și unele zone de clar-obscur ale scenei potențează o atmosferă ușor desuetă dar nesupărătoare. Alecu, prin jocul lui Radu Amzulescu, mi s-a părut o figură stranie, nelocul ei în perimetrul dramei. Dacă realizatorul spectacolului a contat numai pe o apariție tenebroasă, și grozavă, că ci Alecu e în negru, cu părul prins la spate într-o scurtă dar viguroasă coadă, apoi țelul e atins. Altfel, însă, tînăra Emmi nu cred c-ar fi avut de ce

Paul Basarab și Maria Seleş în **Arhimede** de Dumitru Solomon la Teatrul Național din Cluj-Napoca

să fie atrasă de el. Un portret de gen bine făcut e Niță, omul de casă, cu vorbă moldovenească și reacții duhlii, în interpretarea lui Ion Marian.

TEATRUL de Stat din Oradea (secția română) a prezentat premiera **Valsul de la miezul nopții** în regia Nicolettei Toia. Dramă construită solid, ca și **Mă propun director**, ea nu e lipsită de „lovituri de teatru” și de suspense psihologice.

Dacă opțiunea teatrului pentru piesa lui Viorel Căcovcanu mi se pare onorantă, nu același lucru pot spune despre condiția punerii în scenă a textului, despre spectacol. Care este exploziv, cu o mișcare în scenă suficient de nepusă la punct. Tratarca regizorală a dialogului e monotona prin repartitia sa, ades văzută, în stînga și în dreapta scenei unde sînt figurate exteriorele casei Axente — loc al acțiunii. Interiorul acesteia, însă, are de ce te lăsa perplex! Dacă în intenția realizatoarei decorurilor, Emilia Jivanov, artistă foarte talentată, a fost parodia la adresa unui soi de parvenitism manifest la salariați bine plasați, această intenție e tradusă scenic destul de modest, o cutie enormă „aurită” la parterul căreia zac cîteva piese de mobilier. Costumele personajelor, aparținînd Mariei Hațeganu, nu au vreo unitate de stil; la petrecerea unde se scot la iveală nedreptăți comise în trecut, „lumea bună” e îmbrăcată, în

amestec, cu haine de zl, de seară etc. Circulația personajelor, astfel costumate, între un fotoliu negru capitonat și o canapă „stil”, în reflexele aurii ale decorului, dă senzația neplăcută a încropelii. Păcat, piesa nu merita, după părerea mea, un astfel de tratament.

NU mai văzusem de mult un spectacol regizat de Tompa Gabór cînd, la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, premiera absolută **Ploaia iubirii** de Sigmund István mi-a confirmat că regizorul aparține categoriei de creatori pentru care actul teatral este consecința unui studiu profund, dar și a unei forțe de a face vizibile tensiunile dramatice. **Ploaia iubirii** reprezintă dramatizarea romanului cu același titlu de unde au fost selectate și adaptate secvențele principale ale dramei. În consecință, spectacolul capătă forma unui „scenariu” existent în care epicul devine primordial. Întîmplările care marchează destinul Krisztinei, căsătorită cu Domokos, întîlnirea cu Iván în care speră să regăsească o iubire mereu contrazisă de avatarurile cotidiene, toate conduc spre ideea unei mitologii a iubirii concretizată de metafora zborului la care eroina visează, dar și pentru care se luptă.

O concepție scenică modernă asupra spațiului de joc (realizat de T. Th. Ciupe) care permite coexistența mai multor locuri de joc sugerînd aîut interiorul casei lui Domokos sau spitalul, cît și exteriore (strada, bilciul), permite accesul într-o lume în care afirmarea și triumful unui concept moral valabil se vîd obstrucționate de căile întortocheate ale unei etici deformate.

Pentru Tompa Gabór surmontarea dificultății presupusă de adaptarea oricărei proze pentru scenă a devenit și o soluție a concepției regizorale care nu s-a mulțumit cu o simplă transcriere în imagini scenice a materialului epic. Tompa Gabór a imaginat o structură care va deveni extrem de tensionată în spectacol, a unei lumi în căutarea țărmlui salvator. Deriva acesteia — pare să semnifice destinul Krisztinei — poate fi oprită atunci cînd omenescul reîntre în drepturile sale, cînd blazarea și orice deformări (prin alcool sau credință religioasă grefată pe debilități psihice) sînt spulberate de afirmarea unui sentiment autentic. Lumea conturată de exercițiul deformării naturii umane apare ca o lume bolnavă, periculoasă și aberantă, dar — și spectacolul o demonstrează, în ciuda unor exagerări (de pildă, la nașterea copilului Krisztinei, printr-o proiecție regizorală, martori sînt pacienții spitalului) — ea poate fi înfruntată chiar cînd pare că sorții de izbîndă sînt puțini.

Ploaia iubirii e un spectacol realizat cu un colectiv larg de actori și figuratie. M-au impresionat evoluțiile extrem de interesante ale lui Szilágyi Enikő (de la Teatrul Național din Tîrgu Mureș), în rolul Krisztinei — o evoluție de finețe psihologică și investigație artistică —, Csiky András (în rolul Domokos, rol destul de linar căruia actorul i-a conferit însă o tensiune aparte), László Gerő, în rolul Medicului. Evoluțiile lor și ale altora — indiferent de mărimea partiturii scenice — sînt orchestrate cu virtuozitate, unele scene de ansamblu fiind de mare efect scenic. Teatralitatea viziunii regizorale, chiar în condițiile unei dramatizări scrise în maniera înșiruirii secvențelor, este pe deplin sesizabilă.

Marian Popescu

„Caiet” 78, 79

■ ULTIMELE două numere, 78 și 79, ale **Caietului** Teatrului Național din București (redactor: B. Elvin, secretar de redacție: Liviu Dorneanu) oferă o imagine semnificativă despre cultura teatrală, surprinsă în datele ei esențiale: spectacolul, actorul, dramaturgul și publicul.

Caietul reflectă în bună măsură activitatea curentă a teatrului fără a omite însă aspecte din istoria Naționalului. Apar, astfel, articole despre poziția specifică a actorului semnate de Dinu Kivu (**Omul cu o mie de fețe**, în nr. 78), pagini de memorialistică privind celebrele „Marii” ale teatrului (Ventura, Voiculescu, Zimniceanu, Anca, Deculescu, Sadova, Filotti), scrise de Ovidiu Constantinescu (cu detalii din epocă sugestive), un portret al Valeriei Gagealov, scris sintetic și sensibil de Ion Zamfirescu — toate în nr. 78. O formulă mai vioaie (rubrica „Alegeți un spectacol”), în nr. 79, reunește articole semnate de Ion Băieșu, Ileana Berlogea,

Mircea Martin, Nicolae Dragoș, George Bălăiță, Mircea Iorgulescu, Nicolae Manolescu, George Macovescu și Răzvan Theodorescu, unde apar impresiile lor, foarte interesante, despre unele spectacole ale Naționalului, un portret al Cezarei Dafinescu „realizat” de Mihai Berechet, un interviu cu Marin Moraru, scris colocvial, cu participare, de către Cristina Dumitrescu, o punere a problemei („Actorii Naționalului se impresionează cînd joacă?”), de către Tudor Caranfil, sub un titlu cam neinspirat, interesantă, însă, pentru ceea ce dezvăluie actori bine cunoscuți precum Mircea Albulescu, George Cozorici, Silvia Popovici, Carmen Stănescu, Constantin Dinulescu sau, prin recurs la arhivă, Nottara, Vasile Tonceanu, Maria Ciucurescu, Aristizza Romanescu.

Interesul **Caietului** și activitatea sa de douăzeci de ani — frumoasă aniversare! — o reflectă cu prisosință, prin calitatea critică și estetică pe care o probează și alte rubrici precum „Cartea de teatru” sau „Monologuri paralele”, unde aflăm reunite multe din numele de referință ale criticii, istoriei și esteticii literare de la noi, are meritul de a stîrni, deci, interesul și de a obține participarea unor critici importanți care comentează interesant, cu

observații de finețe, cărți de și despre teatru, originale sau traduceri. Pot fi întîlniți în aceste pagini Mircea Iorgulescu, Florin Manolescu, Ov. S. Crohmălniceanu sau Dan C. Mihăilescu. **Caietul** oferă prilejul de aplicație și altor critici sau scriitori precum Dumitru Solomon și Vasile Dem-Zamfirescu (despre Camil Petrescu), Bedros Horasangian (despre Camus), Marian Popescu (despre Mihail Sorbul), Ion Bogdan Lefter (despre preocupările pluridisciplinare ale lui Solomon Marcus) sau Victor Scoradeț (despre teatrul german — foarte informat și analitic), Tania Radu (despre Mihail Sebastian), Alice Georgescu (despre Tudor Popescu) ș.a.

Ambele numere propun traduceri de literatură critică precum și știri sau prezentarea unor festivaluri teatrale străine (B. Elvin, cu o scriitură fluentă, critică, despre teatru în „Săptămînilor festive berlineze”). Dacă menționăm numărul mare de fotografii ilustrînd teatrul românesc de ieri și de azi, dar și evenimentele europene recente, avem imaginea unor preocupări constante pe care **Caietul** Teatrului Național le reflectă cu profesionalism și competență.

M. P.

Examene neobișnuite

UN film inteligent și simpatic, o parodie a basmului tradițional, un basm modern pentru toate vîrstele, în haine de comedie burlescă — este recenta noastră premieră **Secretul armei... secrete**, de Alexandru Tatos (scenariul și regia).

Lumea poveștii care „a fost odată” se amestecă ingenios cu lumea unei fantezii „de actualitate”, elemente din mitologia basmului se îmbină cu elemente din mitologia „civilizației moderne”, perucile și castelele fac casă bună cu aparatele de fotografiat și cu monitoarele t.v., zmeul nu e străin de muzica, de gesticulația și de costumele rock-pop etc., etc... Rezultă un univers construit cu o abundență de semne teatrale, de trimiteri culturale, de anacronisme, de texte și de subtexte amuzante, un univers pus în mișcare de regizor cu vizibilă poftă și cu o nestăpînită voluptate a ironiei. Ironia — omniprezentă și omniscentă — a privirii regizorale, conduce filmul, pe calea comicului buf și a sarjei carnavalesce, spre o satiră a stupidității (universale), spre o satiră a falsului (absurdului, anormalului) substituit normalității.

Un film de autor, filmul unuia regizor de o verificată seriozitate, care, de astă dată, „se joacă” în perimetrul genului ușor, dar o face tot la modul serios, adică fără să simplifice sau să expedieze nimic, ci încercînd să obțină și să dea cit mai mult.

Ritmul e galopant (montaj: Mircea Ciocilte), tensiunea umoristică e menținută la o altitudine constantă (cu excepția secvenței din final, care are un ton mai degrabă concesiv decît convingător). Secvențe de bravură regizorală și imagistică (imaginație: Vivi Drăgan Vasile): secvența ninsorilor, pe malul mării, peste oastea răpusă de oboseală, și secvența „fantomelor revanșarde”. Ceva din atmosfera filmului, tinerețea și bucuria jocului amintesc de un spectacol cu „Sinziana și Pepelea”, în regia lui Tocilescu, din anii '70, de pe scena „Cassandrei”.

Ca într-o commedia dell'arte cinematografică, Tatos și-a construit filmul pornind de la un scenariu care oferă o suită de situații umoristice, un lanț de nucleu dramaturgice și, în jurul lor — mari spații vrance, spații de joc, destinate actorilor, libertății lor de mișcare.

Secretul armei... secrete se sprijină, prin urmare, cu predilecție, tocmai pe energia actorilor, pe capacitatea lor de a improviza și de a schimba, mereu, măștile.

O distribuție de primă mînă. Un actor cu suflul lui Victor Rebengiuc creează un împărat autoritar și iremediabil instalat în nebunia lui periculoasă: obsesia unui război continuu, combinată cu fixul de a inventa și exploata „arma secretă” (care, se va vedea în focul luptei, în loc să tragă înainte, trage... înapoi!). Marele Sfetnic capătă un haz masiv (v. „Dolofanele?”) în interpretarea lui Dem. Rădulescu — vigilenta inchișitorială într-o coajă de piine caldă. „Zmeul cel mai zmeu” al filmului, cu doi colți demonstabili și cu mai multe suflute în pieptu-i de zmeu, i se datorează lui Mircea Dia-

Împăratul și Sfetnicul (Victor Rebengiuc și Dem. Rădulescu) în **Secretul armei... secrete**.

conu, care-și assemblează personajul, cu o cuceritoare frenezie comică, din zeci de fețe și fațete caleidoscopice. Verișoara Zmeului, Spaima, e înzestrată de Carmen Galin cu un temperament năbădăios, cu o feminitate diabolică. Horațiu Mălăele și Mitică Popescu joacă în cuplu, trei serii de personaje, adevărate exerciții de virtuozitate umoristică: doi crali agresivi, dezlnați și cheflii; apoi două nostime subrețe — una dură, alta mironosă; și, apoi, parodie la parodie, Zmeul și verișoara zmeului: Mitică Popescu — panica rece a unui zmeu fără voie; și Horațiu Mălăele, surclasîndu-l pe Boy George...

Pozitivii (ironizați și ei, cu finețe, de autor, ca o replică la maniheismul basmului clasic), Frumoasa și Voinicul sint, într-adevăr, frumoși și voinici, sint și corecți, doar că, așa cum se întimplă de obicei, au mult mai puțină forță și elasticitate în expresie decît „răii”. În fine, Zina lacului — Emilia Dobrin Besolu are hazul ei, ridicolul ei dulce-tandru și rostește replicile cu cel mai mare succes la publicul de la „Luceafărul”: „Dacă nu ai relații...” (cînd îi dă Voinicului primul fluier, ca s-o cheme în ajutor la nevoie), și „Nu posed cantități nelimitate” (cînd îi dă voinicului al doilea fluier). În ceea ce ne privește, în top-ul replicilor preferate, pe primul loc s-ar plasa, poate, replica împăratului, după ședința de peșit eșuată a Frumoasei: „La următorul concurs, vom suprima proba de recitare!”

APROPO de „proba de recitare” (dar nu numai), nu putem să nu semnalăm aici o premieră a săptămînii trecute, care merită cu prisosință să fie văzută: **Un examen neobișnuit**, de cunoscutul cîntec bulgar Rangel Vilceanov. Interpreți: 26 de studenți de la Institutul de

teatru din Sofia. Subiectul: un examen de admitere la actorie. Unitate de loc și timp. Diversitate de „acțiuni”, executate de candidați la cererea unei comisii nevăzute, ascunse în întunericul sălii de examen. Printr-o rețea de notații psihologice și sociale, Vilceanov amplifică, treptat, dimensiunile examenului, desăvîrșite un portret de grup cu rezonanțe parabolice, într-o captivantă ritmică a metamorfozei vizuale (amintind, o clipă, de Balul lui Școala). Sub presiunea — necesară? — a cruzimii comisiei, grupul se dezvăluie neașteptat, acceptă, refuză, acceptă din nou starea de totală dependență, intră cu înconștientă sau disperare în jocul manipulării, al solidarizării și desolidarizării. În cancană agresivității gregare (amintind o clipă, de Împăratul mustelor, de Peter Brook, după Golding), relevă fata hidoasă a „competiției” (amintind, o clipă, **Si cîii se împuscă...**). Cruzimea provocatoare și cinică a comisiei inhibă, sacrifică anihilează, dar tot ea dinamitează, scoate la iveală energii ascunse, resursele și rezervele candidaților. În „lupta pentru existență” a talentului, a posibilului talent. Nu întîmplător, regizorul pune punct demonstrației realiste cu un tablou tragic, metaforic, cu un „cor al sclavilor” jertfit unuia munte golas, o viziune plastică tulburătoare, proiectînd sensul poveștii de pînă atunci pe un ecran magic, în care nu mai există nici o graniță între umilînță și grandorie, între artă și viață, între clipă și eternitate.

Simplificînd la maximum nuanțele puse în ecuație de Vilceanov, rămînem cu gustul acelei observații a unui umorist din alt secol decît al nostru și decît al examenului neobișnuit: actorul este ființa care trăiește ca să placă și trebuie să placă pentru a trăi.

Eugenia Vodă

A fost un Actor

■ CÎT l-am lubit în anii aceia, cînd printre atîtea filme nedorite a apărut **Hamlet**-ul său curat și sublim, vorbind o limbă rară, articulîndu-și fiecare cadru și fiecare silabă într-o caligrafie impecabilă! Minerul sabiei sale, pe care-l ridică spre cer, ca un jurămint pentru arta adevărată, nu-l uit și nu-l voi uita nicînd. Am văzut acel film seară de seară, l-am învățat pe de rost, iar Laurence Olivier a devenit una din icoanele tinereții mele. El însuși mai era atunci (deși îl consideram cu toții un clasic) încă destul de tînăr. De-a lungul anilor, am mers cu nestrămutată încredere spre tot ce regiza ori juca și, dacă n-am mai reușit să-l văd de-a îndu-și capodopera, nici nu m-a dezamărit vreodată. A strălucit în drame romantice (**La răscruce de vînturi**, **Rebecca**), în comedii (**Discipolul diavolului**), chiar în satire (**Cabotinul**). Astăzi, cînd naranteza dintre nașterea și moartea lui s-a închis, știu că avea 82 de ani dintr-un număr de 64 dăruite artei, că a realizat în această viață de om 120 roluri pe scenă, 30 de filme, 15 filme de televiziune. Dintia perfectă, elegantă tinutei, magnetismul privirii, virtuozitatea compozițiilor toate aceste calități, care au încercut să nară în filmul și teatrul mai nou decît și ambarasante, își căseru în jocul lui sir Laurence eminent. El nu tindeu cont de mode, și nici chiar de modernitate, ci deveneau desăvîrșite prin intensitatea lor iradiantă.

Eminența lui, însă, a culminat și este legată pentru totdeauna de Shakespeare, căruia l-a fost talmăcul ideal. Învățînd lecția shakespeareană, înainte de a fi autor sau interpret, om de teatru sau de film, Laurence Olivier a fost un intelectual și un gînditor. Nu va fi niciodată trecut printre inovatori, ci printre fundamentalistii luminați. Trilogia din anii '40-'50 (**Henric al V-lea**, **Hamlet**, **Richard al III-lea**) l-a creditat cu un imens prestigiu, cu un nimb elisabethan. Ceea ce apărea atunci pe ecran era o specie nouă, care nu mai era nici literatură, nici ecranizare, dar nici film, nici teatru, nici teatru filmat, nici film-spectacol, ci un mod de a gîndi totul prin imagine, de a-l retrăi pe Shakespeare imprumutîndu-i lumea de simțire, zestrea culturală, comportamentul idealic contemporan. Pap'ul că în intruchiparea figurilor istorice avîntul aluziilor pornește de la de pildă foarte subtila citare a nînzelor lui Uccello (în evocarea unei bătălii din **Henric**) și ajunge la gesturi cotidiene foarte ale prezentului, spune totul despre disonanțabilitatea acestui mare creator și mare artist pe care mulți n-au ezitat să-l declare drept cel mai însemnat al secolului al XX-lea. Cred, însă, că mai mult decît superlativul i se potrivește mînușcă, sugerînd umilitatea. A fost un Actor și nu un actor, oarecare, ci, lucru foarte important al oricărui secol, al tuturor secolelor.

Romulus Rusan

Radio, t. v.

■ Nu trebuie să alegi un anume itinerar, e suficient să traversezi străzi liniștite de cartier sau largi bulevarde centrale pentru ca, în aceste săptămîni de iulie, atmosfera emoționantă și emoționantă din preajma unor mari clădiri să te cuprindă din toate părțile. Ultimele știri cu privire la examenele ce tocmai au început sau sint pe sfîrșite se comunică cu voce scăzută, ochii tuturor cătă cu înfrigurare spre porțile dincolo de care domnește o impenetrabilă tăcere, în speranța de a zări cu o clipă mai devreme (secunde sint, acum, mai importante decît orele) pe cel așteptat cu atîta nerăbdare. Sute de mii de tineri sint angajați în probe decisive pentru un întreg viitor ce li se deschide în față și, în timp ce înăuntru, în amfiteatre, laboratoare, săli de clasă, aceste anecdotice vedete ale unui spectacol ce se desfășoară la scară națională rămîn pentru cîteva ore doar cu hirtia și subiectele de examen, afară, suporteri de toate vîrste-

Spectacolul tinereții

le alcătuiesc o gardă simbolică, afectuoasă, încrezătoare. Ultima ediție din **Trecem pe recepție** înregistra, sub presiunea unor astfel de evenimente, scăderea simțitoare a numărului de scrisori primite în ultimele zile și adresa, din partea redacției, tuturor corespondenților și ascultătorilor, colegiale urări de succes.

■ Metafora începutului de drum a stat și în centrul ultimei premiere transmise pe micul ecran, piesa **Dragostea din adîncuri** de Liviu Timbus (regia artistică Olimpia Arghir, dintre interpreți Marioara Sterian, Emil Hossu, Gelu Nițu, Ana Ciontea). Tema, mult explorată de teatrul t.v., este actualizată de această dată cu prospețime, în linia sublinierii valorii criteriului etic ca factor modelator de conștiințe și destine.

■ Tot mai des integrată în sumarul emisiunii **La sfîrșit de săptămîna**, Filmoteca de aur este o rubrică unanim apreciată și așteptată. După modelul radiofonic, ea poate dobîndi statutul

de transmisiune independentă, favorizînd rememorarea iar pentru tinerii spectatori cunoașterea unor pelicule importante realizate în deceniile din urmă. Structurate în cicluri (în funcție de temă, realizatori, interpreți etc.) ele ar cunoaște actualitatea pe care o merită.

■ În pragul vacanței, Școala și viața ca și Sint suflul în suflul neamului meu pregătesc, desigur, serii de emisiuni radiofonice adecvate orarului de vară al ascultătorilor săi. Aceași situație și în cazul celorlalte cicluri pentru copii și tineret, nu în ultimul rînd teatrul radiofonic serial, programele de lecturi literare sau cele de evocare a unor mari personalități din istoria științei, artei și culturii.

■ Miîne seară, Clio și Euterpe anunță **Interferențe culturale**: Mihai Eminescu și cîntecul românesc.

■ În această săptămîna, Momentul poetic prezintă **Antologia**: 45 de ani de poezie românească.

Ioana Mălin

Telecinema

■ V-ați uitat vreodată la Stan și Bran trași în desene animate? Nu? Prea bine. Sînteți mai săraci cu o inepție. Pentru a nu ne pierde în pamflet — cum ni-l cere imperios, minia — să luăm, ca în geometrie, o dreptă, adică una din capodoperele lor, aceea dată de curînd la un „album duminical” și pe care nimic și nimeni n-o pot strimba: Stan, de pildă, vrea să învețe saxofonul, cu un profesor; acela emite cîteva sunete sfîșietoare, cum numai „saxul” le posedă; Stan ascultă, se lasă răzbit de frumusețe ca, din senin, să înceapă a da lacrimi. Stan plînge, fără nici o explicație, în fața inaccesibilului, „a sintezei dintre hîcint și biscuiți”, cum ar zice Sandburg cînd apare poezia. Stan plînge ca un poet disperat că nu el a inventat trandafirul. Scena are fior de sublim. În opoziție cu ea, nici un desen animat inspirat de ei nu conține sunet de saxofon și hohot la auzul lui. Mai mult: în filmul autentic, Stan ia saxofonul și încearcă să lege două-trei note, să cînte; Bran, cu o vinătaie proaspătă la ochi, trece prin fața camerei, aude grozăvia, începe pe bună

Laurel și Hardy în animați

dreptate să urle, și cere cu pumn greu să i se deschidă ușa. Scena e de o logică strînsă. În opoziție cu ea, în nici un desen animat nu se fac asemenea legături diafane între o vinătaie personală și o melodie masacrată. Bran cel uman va sparge ușa și Stan, prea uman, se va ascunde într-un dulap; peste doi timpi și trei misări, Bran ajunge să cadă pe fereastră însă (desenele lor animate nu cunosc acest „însă” al marilor viteze) nu face „buf”, ci rămîne agătat de un fir al telefonului din casă, pereții urmînd să pîrie în zbaterea celui suspendat. Gagul ține de enigmatica naturale a catastrofei la bipezi. În opoziție cu ea, desenele animate n-au nici o naturalețe și toate catastrofele sint boroaboate plicticoase, iluzionate că vor fi înțelese de copii. Stan se gindește, deci, cum să-l salveze pe Bran. În nici unul din aceste „dessins animés” de Laurel et Hardy, cele două chipuri perfect inanimate nu cunosc omeneasca secundă de gîndire stanbraniștă din care, aici, coboară o saltea pusă grațios și grijuliu pe bancheta mașinii parcate în

stradă, pentru ca Bran să se prăbușească pe moale! Pe drumul dintre hîcint și biscuit, saltea asta e o idee de o simplitate feerică și bubuitoare, în opoziție cu ea, nici un desen — reducînd totul la o mecanică plată — nu știe ce-i grația în priticirea prăbușirii, suflul violent în inadecvarea la obiect. Încît Stan va nimeri cu mașina direct într-un magazin, iar Bran va cădea năpraznic pe caldarîm; liniștiți dinspre partea muzicii și nenorocirii, ei găsesc timpul necesar pentru o ultimă clipă de valoarea trandafirului: urcînd furios în mașină, Bran îi dă în cap, lui Stan, cu o cărămidă; va trece o eternitate de trei secunde pînă cînd Stan va sesiza că a fost lovit și-l doare! Desene animate cu ei doi nu cunosc această divină lentoare cu care general-umanul lor se omune marilor viteze distrugătoare. Desene animate le necese rău fizionomia, suflul, suflul și dimensiunea. Woody pare o voltairiană față de ei. Pentru binele public, copii, ca și adulții, trebuie feriți de asemenea blasfemii lipsite de duh!

Radu Cosașu

În dulcele stil...

PENTRU expoziția sa de la „Muzeul de Artă al R.S.R.”, echivalând cu un eveniment în biografia artistului ajuns la vârsta de 60 de ani, dar și la patru decenii de la debutul oficial, **Adrian Podoleanu** a convocat un număr impresionant de lucrări, într-o compunere densă și relevantă. Subliniem acest detaliu, sau element, de natură exterioară problemelor de pictură propriu-zisă, pentru că el ne furnizează datele necesare judecăților de valoare și definirii personalității artistului prin însumarea temelor și formulelor expresive utilizate. Prima concluzie ar fi aceea a unei picturi cu un pronunțat accent afectiv, de implicare și priză emoțională, peste care, în afara atributelor ce ar caracteriza atmosfera ieșeană ca un fel de „dulce stil clasic”, plutește umbra unui romantism elegiac. Adrian Podoleanu se dovedește un fertil continuator al tradițiilor acestui spațiu de cultură, nu doar pictural, aducând o anumită rostire de tip introvert, cu delicii de amănunt și atmosferă, de umor hitru și credință în buna meserie, opusă cu oarecare superioritate polemică tuturor tendințelor, sau tentațiilor, inovatoare. Atitudine care, privită cu un ochi obiectiv, își are părțile ei pozitive, în măsura în care tradiția mai poate furniza modele virtuale, dar și unele vulnerabile, atunci când umbrele tutelare plutesc parcă la o prea joasă și primejdioasă înălțime. Asta, în general.

În cazul lui Adrian Podoleanu avem de-a face cu un excelent colorist, care se simte bine, ca un senior pe o feudă rodnică și ascultătoare, printre gamele calde, de ocuri modulate, galben solar, brunuri magice și roșuri profund incandescente. La fel de bine, ca o chestiune de cosubstanțialitate, se simte în teritoriul peisajului, partea cea mai densă iconică și picturală, chiar dacă unele naturi statice poartă ecorile aceleiași temperaturi sufletești, iar portretele, amestec de virtuozitate, degajare și analiză tipologică, sugerează prezența subiacentă a spiritului de observație malițios moldav. Impresie ce poate proveni și din tratarea pre-expresionistă, în sensul opririi dezarticulării la punctul unei ușoare șarje, a figurii umane, dar și din humorul hitru, etalat cât trebuie, ce se așterne peste fizionomiile altminteri simandicoase și în orice caz amicale. Este o specialitate a școlii portretistice în dulce grai moldovenesc — să ne uităm spre Octav Anghelău, dar și mai mult spre Dan Hatmanu — ce se apropie mai curînd de cordialitatea narațiunilor fabuloase sado-veniene, pe filieră Creangă sau Hogaș,

ADRIAN PODOLEANU : Case

decit de solemnitatea „de aparat” a variantelor vanitoase. Cum tot dintr-un „geniu al locului” se desprinde și capacitatea de a trata peisajul ca un personaj, nu numai ca o stare de spirit, mai ales atunci cînd există reperul construit, casa ca purtătoare de personalitate și de sentimente. Aici se dovedește din plin capacitatea artistului de a construi liber, acrat, cu gesturi tranșante și tușe rapide, cu un desen care subliniază preponderența maselor în dialogul cu spațiul. Peisajul îi permite lui Adrian Podoleanu executarea unor variațiuni de atitudine și mai ales de colorit, între jocul cubist al formelor geometrice, cu un accent cromatic de esență fovă, și energia deformantă a expresionismului, de obicei tratat în game solide sub raportul tonului fundamental. Diversitatea vizibilă este efectul aceleiași participări afective directe, imaginea construindu-se sub imperiul impactului vizual global — am fi, deci, în fața unei poziții tipice impresioniste — și al puseului emoțional de moment. Sinceritatea rămîne o chestiune de esență, ca un dat ordinator în planul sensibilității, în timp ce profesionalitatea artistului se citește în organizarea logică, elaborată fără excese și frigidități conceptuale, a sintaxei și morfologiilor. Naturile statice cu obiecte (în de o direcție a „obiectului mărunț”, în sensul dialogului cordial cu piesele unei economii domestice rurale — ulcele, fructele, cepe, cite un ibric sau filigean cu iz balcanic — în care intervin, uncori,

orgolioase repere livrești, cărți și pensule emblematice. Tratarea este viguroasă, decisă, căutînd raporturi cromatice expresive, într-un permanent contrapunct închis-deschis, lucru vizibil și în peisaje sau portrete. Acoperind o arie care începe cu anul 1972 (datarea din catalog) și se termină în pragul expoziției, lucrările permit evocarea unui traseu și mai puțin cristalizarea unui stil, în sensul său limitativ și normativ, pentru că artistul nu aparține clasei repetitivilor. Dar piese ca *Delta*, *Case la Bucium*, *Pe dealul Repedei*, *Păpuris și case*, *Stuf, cer*, *apă* ne dau o perspectivă posibilă de reală autonomie picturală, foarte „de mină” acestui colorist de subtilități și modulări profunde. Deci expoziția ne oferă, pe lângă certitudinea unei personalități autentice, și disponibilități, sau latențe, care conțin deschiderea și devenirea.

„Podul”

FĂRĂ nici o intenție asociativă și recuperatoare în raport cu celebrul „Die Brücke” — „Podul” mișcării germane de avangardă de la începutul secolului — această galerie de un ton aparte, cîndva foarte activă mai ales prin acțiunea gravurilor, își propune să revină în circuitul reperelor semnificative ale artei noastre contemporane. Relansarea se face prin convocarea desenatorilor, graficienilor să spunem, din cele mai diferite

generații, cu cele mai diferite poziții, sau atitudini, conceptuale și formative, într-un compendiu al posibilităților propunerii și certitudinii, fără discriminări. Ceea ce, dacă ar deveni un program pe termen lung și consecvent, ar putea relansa un domeniu care, în urmă cu un deceniu-două, reprezenta partea cea mai mobilă, mai prospectivă și mai liberă față de inhibiții sau mentalități stilistice. Probabil că o acțiune permanentă, cu o implicare fertilă a tuturor creatorilor din acest domeniu, dar neapărat și cu interesarea publicului, oarecum în afara acestui circuit retras din topografia galeriilor, ar putea avea, alături de manifestări cum sînt cele ale grupului de 10—12 artiști ce etalează anual ipostazele la zi ale graficii, un rol imens în acreditarea genului ca un factor viabil, activ. Expoziția de acum, foarte atent gîndită sub raportul panoramării, cu o vizibilă preocupare pentru „spectacol”, sau scenografie, are genericul destul de lax și evaziv: **Lucrări pe hirtie**, ceea ce în definitiv subliniază doar un aspect exterior, de material, dar nu și de tehnologie sau program ideatic. În acest fel ne reîntîlnim cu lucrările unor consacrați ai graficii, oricare ar fi specia, procedeele, tensiunea, dintre care mulți reprezintă nu doar valori în sine ci și repere pentru o anumită direcție sau formulă, dar și cu desene sau studii ale pictorilor, în definitiv și ele pe hirtie și foarte în spiritul programului. Există totuși ceva care diferențiază cele două tipuri de acțiune plastică — pictura și grafica autonomă — și aceasta se simte la nivelul iconic, la modul de a opera cu aceleași mijloace, dar din perspective conceptuale diferite. Interesant și simptomatic ar fi etalonul obținut prin punerea în paralel a rezultatelor obținute de un pictor și un grafician într-o situație imagistică dată — și în expoziție se întîlnește astfel de oferte speculative, dar semnificative — pentru a sublinia și mai pregnant diferențele de esență și limbaj în virtutea cărora vorbim astăzi despre grafică nu numai despre tehnicile de imprimare, ca despre un cîmp de acțiune distinct, suficient sîcși. Punct de plecare ar fi chiar modul în care consecvenții practicieni ai graficii transferă fenomenele existenței concrete și ale imaginărilor pur într-un sistem de semne cu un cod propriu, de la structura spațială pînă la scriitura, de la sentimentul sintezei pînă la particularitatea mesajului cromatic. Dar toate acestea rămîn elementele unei discuții ample, teoretică dar pe suportul imaginilor oferite, acum interesîndu-ne importanța acestei expoziții, calitatea ei certă și semnificația reîntîlnirii talentelor într-o acțiune de perspectivă.

Virgil Mocanu

Muzica

„Eminescu... după Eminescu”

AM văzut de curînd, la Dresda, un film artistic despre Beethoven produs de studiourile din R. D. Germană. Nu este singurul care se poate face despre tîlcul muzicii, dar te impresionează pentru că, pornind de la cîteva principii de viață, de creație, de morală, care l-au ghidat pe muzician, urmărește să-l reconstituie așa cum a fost, arătîndu-ne că sublimul se adăpostește într-un înveliș nu tocmai atrăgător, cu care era greu, dacă nu imposibil, de conviețuit, că artistul nu urmărea să se facă plăcut ci să se păstreze oricînd autentic, puternic, el însuși. Vine o vreme cînd, despre oamenii mari, sîntem însetați să aflăm adevărul; cînd, după ce ne-am convins că pe umerii lor se reazemă greutatea omenirii, vrem să-l cunoaștem îndeaproape, fără înfrumusețări, fără idealizări.

De aceea, spectacolul „Eminescu... după Eminescu” creat și interpretat de Ion Caramitru și Dan Grigore este atât de entuziasmant. Pentru că, pornind de la faptul de viață real, de la viața eminescienă pururi autentică, dezvăluie cu o deplină naturalitate dimensiunile uriașe ale celui de la a cărui moarte s-au împlinit o sută de ani. Fără să cînte în mod exagerat versul, încercînd el însuși de atîta muzică încît cu greu o mai suportă pe una supra-adăugată. Fără să stabilească un climat de seriozitate și solemnitate factice, ci încercînd, cu o imensă, netărmurită dragoste pentru geniul suprem al culturii românești, să pornească dinlăuntrul lui pentru a-l rechema în fața noastră, pentru a ne face să trăim pentru cîteva ceasuri în prezența lui, ajutîndu-ne să-l înțelegem mai deplin. Trăim o vreme în care asistăm la nenumărate manifestări dedicate memoriei lui Eminescu, dar aceasta, cîtează să o afirm, are un loc care îi este rezervat doar el.

Eminescu... după Eminescu se înfățișează ca un spectacol, în tot sensul cuvîntului: cu scenariu, construcție riguroasă, punct culminant. Numai că în el

nimic nu ni se pare artificial și... alăturea cu drumul, ceea ce se dovedește nespuse de greu cînd te referi la personaje ce au existat cu adevărat. De altfel, din această pricină marea majoritate a operelor de artă dedicate iluștrilor creațiilor sună fals, par „făcute”. Spectacolul la care ne referim — nu! Fără îndoială, el nu reprezintă singura cale de a ne apropia de Eminescu. Putem să-l citim doar operele, sau să le ascultăm înfățișate de diferiți actori, cu condiția ca el să nu dorească să se pună pe ei însșiși în fața ei pe poet, simțirea și gîndirea lui. Nu este dăunător să le iubim sonoritatea specifică și nu ni se pare neapărat necesar să fim anti-romantici și demitizatori. Dimpotrivă, sunetul de clopot, de gong măreț, ce ne apare adesea, pe drept cuvînt, legat de rezonanța eminesciană, poate fi regăsit cu deplină temei și folos.

În cazul la care ne referim, se urmărește însă altceva. Spectacolul are luciditate, febrilitate, inteligență ascuțită. Ni-l revelă pe Eminescu începînd cu viața în familie pentru a ajunge la grandiozitatea viziunilor cosmice, la patriotismul lui constituțional, la adîncimea filosofică atot-cuprinzătoare, la poziția în fața vieții și a morții (cu care se confruntă și se împacă), la spiritul lui neliniștit și combativ cu toate și cu toți, la înțelegerea intimă și cutremurătoare de măreție a dragostei, a iubirii, îndeosebi la chinul lui de a exista printre ceilalți care, fatalmente, îi erau inferiori și nu-l puteau înțelege decît fragmentar, în cel mai bun caz.

Crearea spectacolului a necesitat o muncă uriașă și — convorbirea dintre cei doi protagoniști, reproducută în programul de sală, ne face să o întrezărim — presupune o pasiune de o viață întreagă, apropierea în etape succesive și în bună măsură complementare, de ființa și creația lui Eminescu. Ion Caramitru — mare actor, alcea cel puțin cit în *Hamlet* — și-a scos textele din manuscrisele și ca-

letele eminesciene, din acel *Fragmentarium* publicat de Magdalena D. Vatamaniuc, a folosit *Scrisoarea I* și *Scrisoarea II*, *Privesc orașul furnicar*, *Vis*, *Atît de dulce*, *Melancolie*, diverse poezii de dragoste și altele de inspirație populară. Se ajunge, în cele din urmă, și la cumplita pagină ce redau tulburarea finală a minții, dar fără să coboare temperatura genialității. Le urmărim pe toate cu sufletul la gură, continuu cutremurați și captivați de puterea exprimării unei unități uimitoare, reunind fragmente doar aparent dispartate. Concluzia — la care ajungem inevitabil — este nu numai a unicității spiritului eminescian, dar a binecuvîntării pe care a constituit-o pentru poporul român concentrarea într-o singură ființă a unor asemenea însușiri și patimi care să proiecteze la proporții planetare tot ce are el mai scump și mai nobil, ce îi este propriu și specific.

A comenta contribuția muzicii la constituirea spectacolului ar însemna o diviziune nereală, pentru că rareori am asistat la o mai deplină contopire a cuvîntului și tonului, în folosul imaginii. Dan Grigore ni s-a revelat aci în postura poate cea mai caracteristică, aceea de dramaturg al sunetului pianului. Ceea ce

spunea (mă tem de termenul a declama) Ion Caramitru își afla adesea nu numai un fond, ci o continuare, preluare, alterare, în vocea instrumentului. Am ascultat pagini de Bach, Beethoven, Chopin, Brahms, Debussy, ca și altele evocînd epoca respectivă din muzica românească, versul popular și chiar traisumul nemăsurat al depășirii mai departe a vieții de toată clipa fără controlul cugetului și conștiinței (probabil improvizate de artist). Am întîlnit foarte rar, ca să nu spun niciodată, o asemenea întrepătrundere și osmoză perfectă între elementul teatral și cel muzical, Pianul lui Dan Grigore, stăpînit și minuit cu mare artă, era un alter-ego perfect al prezenței actorului Ion Caramitru. Cei doi sînt colaboratori și prieteni: numai dintr-o conlucrare în care nici unul din factori nu caută să-l domine pe celălalt ci ambii sînt supuși unui tel de exemplară puritate ideatică poate rezulta o asemenea plinătate artistică revelatoare.

Am urmărit cel de al doilea din cele trei spectacole *Eminescu... după Eminescu* găzduite la 29 iunie, 7 și 12 iulie de către Ateneul Român. În sală se afla și Cella Delavrancea, către care s-au îndreptat adesea privirile și atenția asistenței. O personalitate care a trăit în preajma unor mai-mari ai spiritualității românești. Dedicarea unui asemenea nobil efort creator ființei plîpînde și arzătoare a mai mult decît centenarei artiste și scriitoare mi s-a părut pe deplin potrivită.

Alfred Hoffman

*Eminescu a prins și cuprins
Eternitatea în cuvinte...*
Cella

O însemnare a Cellei Delavrancea cu prilejul Anului Eminescu

Premiul Herder – 1989

■ LA 23 mai a.c. a avut loc, într-un cadru festiv, la Academia de Științe din Viena, decernarea Premiilor Gottfried von Herder pentru anul 1989, laureata din partea României fiind poeta Maria Banuș. Festivitatea s-a desfășurat în prezența Președintelui Republicii Federative Austria, Kurt Waldheim, a numeroși înalți demnitari austrieci și membri ai corpului diplomatic, oameni de cultură, literatură și artă, invitați.

Din partea ambasadei țării noastre au fost prezenți mai mulți înalți funcționari în frunte cu ambasadorul Trandafir Cocărlă.

Cuvîntarea de salut, adresată adunării festive de către rectorul Universității Viena, profesor doctor Wilhelm Holczabek, a scos în evidență spiritul de profund umanism, de năzuință spre cunoaștere reciprocă și înfrățire între popoare, preconizat de către marele învățat și scriitor Herder.

Ampla, riguroasă documentația laudativă, discurs omagial de prezentare și caracterizare a operei și vieții celor șapte laureați — din cele șapte țări est-și sud-est europene — a fost ținută de prof. univ. Peter Wunderli, de la Universitatea din Düsseldorf, R.F.G., membru al Comisiei de decernare a Premiului Gottfried von Herder.

Maria Banuș, în numele laureatilor și bursierilor din acest an, a rostit o alocuțiune de răspuns și de mulțumire, pe care o reproducem mai jos.

EO mare cinste pentru mine să exprim adinca noastră mulțumire, în numele laureatilor și bursierilor Premiului Gottfried von Herder din acest an, comitetului european pentru decernarea Premiului, precum și Magnificenței Voastre, domnule rector al Universității din Viena, pentru înminarea Premiilor.

Vă mulțumesc și Dumneavoastră, doamnelor și domnilor, — înaltă adunare festivă — pentru prezența Dumneavoastră care ne onorează.

Ne aflăm adunați aici sub steaua luminoasă a unui din cei mai de seamă scriitori și filosofi ai istoriei, Johann Gottfried von Herder.

Viziunea lui, al cărei nucleu ardent este descoperirea și cunoașterea valorilor artistice ale fiecărui popor, în specificul lor original și în dezvoltarea lor istorică, au fructificat nu numai creativitatea literar-artistică a mișcării romantice.

Ea continuă să fie un stimul neprețuit în gîndirea și sensibilitatea contemporană.

Din cîte ilustre exemple s-ar putea da cu privire la înțelegerea profundă a concepției herderiene, mă voi opri doar la genialul poet român Mihai Eminescu.

Avînd o cunoaștere profundă și nemijlocită a filosofiei și poeziei germane, el a beneficiat din plin de filosofia herderiană a culturii, a integrat-o propriei sale gîndiri și sensibilități poetice și a ridicat-o pe cele mai înalte culmi ale poeziei.

Spunînd aceasta mă refer îndeosebi la integrarea în plămada operei poetice eminesciene a frumuseților extraordinare ale folclorului românesc. Eminescu le-a dat acestora valori artistice și filosofice noi ce poartă pecetea genialității lui.

În concordanță cu concepția lui Herder, Eminescu numea cunoașterea re-

Viena. Castelul Schönbrunn

ciprocă a culturii popoarelor și pătrunderea propriului popor în orbita universalității „floarea de aur ce bucură lumea întreagă”.

Să-mi fie permis, în această solemnă adunare, să subliniez caracterul extrem de actual, importanța pentru noi, cei de azi, a concepției istorice herderiene.

Ea capătă pentru omenire, care se apropie de capătul acestui secol dramatic, o semnificație deosebită.

Noțiuni ca umanism și specific național, care, printr-o vicioasă interpretare și o practică monstruoasă au fost devalorizate, par să renască, în ultima vreme, în puritatea lor inițială.

Nu mai printr-un efort colectiv al popoarelor, de cunoaștere și înțelegere reciprocă — așa cum o cerea cu pasiune Herder — omenirea va depăși fatalul egoism național și va putea evita un cataclism universal.

Nu ne mai aflăm astăzi numai în

fața unor nobile și juste concepte cultural-istorice, ci în fața unui imperativ categoric vital.

Mai mult ca oricînd, pe cele două talgere ale balanței istorice stau, pe de o parte, spaima de moarte a umanității, pe de alta, nădejdea vieții.

Cred că pentru noi, cei ce slujim cultura și arta, cea mai înaltă îndatorire este să ajutăm ca ponderea încrederii și înfrățirii între popoare să devină tot mai mare.

Cred, deasemeni, că dacă, astăzi, Gottfried von Herder s-ar afla prezent printre noi, acest lucru ni l-ar solicita, cu precădere.

Să încercăm a fi vrednici de înalta distincție — Premiul Gottfried von Herder — ce ne-a fost acordată.

Maria Banuș

Discurs nerostit

DESI n-am fost martor la festivitatea decernării premiilor Herder, în capitala Austriei, imaginez — insuflit de prezența Mariei Banuș între laureații anului acesta — în tregul ceremonial, cu ritualul academic de rigoare. Așa cum se cunoaște, nu numai din literatură, Viena este, în egală măsură, mare amatoare de fast și păstrare a prescripțiilor tradiționale. Însă oricît țin la reguli, tînde să abolească morgană sclerozată, sarjată pe vremuri de bătușul Karl Kraus. Mi s-a întîmplat s-o vizitez într-un mai oarecare, tocmai cînd se deschideau vestitele „săptămîni festive” (Wiener Fest Wochen) și să nimeresc la inaugurarea programată în somptuoasa sală a Rathaus-ului. De la tribuna presei, de sus, parterul strălucea sărbătorește, simandicoase vestoane negre și pantaloni reiați schimbau saluturi oficiale, se înclinau în dreptul doamnelor (omagiu decolteelor, bijuteriilor ?), pînă ce un frison discret s-a generalizat reflex, odată cu apariția Președintelui statului. Atmosfera solemnă se voia și voioasă, în același timp. Primarul, împodobit cu colanul distinctiv al înaltei sale funcții, a salutat asistentă, după toate canoanele protocolului, păstrînd tot timpul pe chip un zîmbet bonom făcut parcă să se propage, printre rînduri, în sală. Nu concura, firește, euforia de la Gevandhaus cu ocazia concertului de Anul Nou, familiară tuturor prin transmisiile televiziunii, dar plutea în aer o stenică bună dispoziție, descătușată de cîntecul prea apăsător al rangurilor, scutită de aroganță și emfază, într-un stil ce urmărea să pună accent, mai curînd, pe comunitatea și comunicativitatea spirituală. Somn de fericit augur pentru suita manifestărilor prestigioase programate în continuare : concerte, expoziții, spectacole de teatru, de operă și balet.

ADRIAN PODOLEANU : Natură statică

simpozioane, recitaluri cu o participare internațională răsunătoare. S-ar părea că nu întîmplător, autoritățile vieneze au ales un asemenea moment al anului, de maximă concentrare cultural-artistică, pentru celebrarea distincțiilor Herder. Atunci, orașul în ansamblul său îmbracă ținută de gală. Pe aici și în parcurile de pe Ring, dincolo de Schöbrun, răsar multicolore panouri florale. Panourile publicitare sînt invadate de afișele programelor, care mai de care mai ispititoare, de dimineață pînă seara. Sînt pîndite ultimele disponibilități de bilete și luate cu asalt de „fanii” diverselor vedete. La înțelegerea expozițiilor de anvergură se formează cozi cu mult înaintea deschiderii. (În anul la care mă refer, senzația o reprezenta expoziția dedicată împlinirii a 300 de ani de la asediul Vienei de către turci — și trebuia să-ți aștepți rîndul 4—5 ore pentru a trece prin fața panoramelor ce reconstruiau bătălia și pentru a intra în cortul sultanului legendar). Am văzut destule altădată ca să pot deduce, acum, cadrul în care s-a înminat autoarei *Orologiului cu figuri* binemeritul premiu. Recunosc curiozitatea vieneză în decizia de a i se încredința să ia cuvîntul în numele laureaților, după ce fiecare și i se făcuse, în discursul omagial, o caracterizare succintă. Mă simt îndemnat să întregesc, retroactiv, profilul ad-hoc schitat poeziei noastre și să adaug cîteva considerații, în spiritul împrejurării, ca și cum mi s-ar fi oferit posibilitatea să vorbesc onoratei adunări.

Pentru ființarea poeziei românești, spațiul spiritual vienez reprezintă, în timp, o norocoasă joncțiune, dacă ne gîndim cît a contribuit la formarea lui Eminescu, a lui Blaga. S-ar zice că nu întîmplător, de la o vreme, unii dintre exponenții reprezentativi ai acestei poezii află, aici, loc de consacrare prin atribuirea laurilor Herder. Ei se cheamă Tudor Arghezi, Al. A. Philippide, Eugen Jebeleanu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana și rezonanța sporiță a operei lor, pe plan european, consolidează însuși prestigiul premiului. Laureata de astăzi se înfățișează cu o zestre impunătoare de volume și cu o serie de selecții antologice răspîndite în limbi de circulație universală, cea mai recentă editată chiar sub egida UNESCO. Dintre toți laureații de pînă acum, Maria Banuș este mai aproape de sorgintea argheziană, nu numai fiindcă a primit botezul poeziei la „Bilete de papagal”, revistă liliputană scoasă de Arghezi în pragul anilor '30. Pînă tîrziu, în versurile ei, insistentă hîrjoană senzorială, dispoziția ludică a cuvîntelor în disperarea lor de a-și păstra neîntinarea în fața mizeriilor existențiale, suavitatea și sarcasmul, împerecheate cu îndrăzneală cruzime, vor aminti pe maestrul *Cuvintelor potrivite*, într-un ton de creație continuitate :

„Haide încă un pic / între nimic și nimic, // Hai cu iubirile / să oblojim rana, uimirile, // Să umplem cu șomioage / geamul — e noapte și trage, // Blînda mea luminare : / zîmbet, privire, suflare — // Haide, încă un pic, / între nimic și nimic”. Este și rugă și blestem, și credință și-ndoială, și ofrîndă și denuș pe măsura implacabilei alunecări dinspre incandescenta simțurilor către cristalizarea contemplativă, benefică epurare și nostalgică demolire, creștere a transparenței și reducere a arderilor fără istov. Din acest proces, poezia nu iese diminuată, ci doar poeta mai conștientă de sine, capabilă să se distanțeze de ispita metaforelor pentru a conferi versurilor ei o maximă stilizare, expresivă în nuditătea austeră, fără a mai apela la sonoritatea rimei, nici la muzicalitatea ritmurilor măsurate.

Ajunsa pe promotoriul maturității, Maria Banuș se uită îndărăt, nicidecum dezolată, și exclamă extaziată : „Ce lacomă eram”. Desigur, toată lumea înțelege că se referă la perioada corespunzătoare volumului de debut, *Tara fetelor* (1936), considerat o culme a exuberanțelor adolescentine. Parte din gesticulația de atunci pornea din impulsuri tulburi, traducea visurile inavuabile și ar putea tenta la o explicație în linia speculațiilor lui Freud, mai ales că părintele psihanalizei a constituit obiectul unei atenții speciale în primăvara aceasta la Viena. Dar, felul cum poeta și-a explorat filonul său specific de inspirație împiedică reducția abuzivă la nivelul obsesiilor. E drept, există la ea seducția scufundării în magma lunecoasă a lăuntricului imperceptibil („A fișit ceva. A fluturat nimic, / Nepipăit s-a scuturat prin oase, / din scama visurilor tale mătăsoase... // Nimic. De-atunci îmi gîlgii însă, lung, prin vine, / tu, străvezu ca somnul muschiiului din apă / unde vin turmele sleite de se-adapă”). Există, totodată, la antipod, nevoia îmbrățișării lumii înconjurătoare, cu toate simțurile treze, apte a înregistra „fluvii de miresme, de sunete”, a observa jocul luminii și al umbrelor pe chipuri, pe obiecte, corespunzătoare revelațiilor și anxietăților cotidiene, cu o voință de a ține minte totul, care se confundă, la urma urmelor, cu însuși rostul poeziei. În acest caz, cheia freudiană rămîne inoperantă. Mai sugestive pot fi similitudinile cu o anumită direcție plastică. Fiind vorba de Viena, păstrează nealterată impresia avută cînd am urcat în palatul Belvedere, în perimetrul unde Klimt se învecinează cu Schiele, cu Noide sau Kubin, cuprinderea de-odată, cu ochiul super-excitat, a fastului decorativ și grotescului halucinant, a triumfului tandru și spasmului gata de tipăt, a împăcării și răzvrătirii. Examinînd pinzele, laolaltă și separat, privirile mi-au alunecat pe fereastră și mi-au fost îndelung acaparate de panorama orașului, întinsă la picioare, marcată de cîteva repere fa-

miliare : cupolele Parlamentului, turnul Domului Sf. Ștefan, poate, spre extremitatea orizontului, roata din Prater. Cam de pe asemenea poziții porcede și Maria Banuș în repetatele ei evocări ale Bucureștilor (cu puncte orientative precise : în Antim, în Lipsani, pe lîngă turnul Bărăției sau în sarabanda de odinioară a Moșilor), folosind o paletă a contrastelor afective, în care nuanțele atașante („lumina de ambră și căisă”, „ploaie grea de aur”, „trepte de rug”) își dau mîna cu liniile îngroșate distanț. Doza de melancolie retro apare vegheată, să nu dea pe deasupra, de un crîncen reflex ironic, întreținut de spaime atavice. Încă de la început, avansarea presimțirilor de codană făcea joc incertitudinilor mai grave, temeri de resortul istoriei, în consens cu amenințările ce pîneau omenirea în anii cînd peste toată Europa, inclusiv Austria, își întindea brațele hidra fascistă. De aici, acuitatea și autenticitatea alarmei lăuntrice din poezia „Pogrom” — și, în consecință, descătușarea „bucuriei” în momentul îndepărtării spectrului funest. Deconectată, poeta a plutit cîva timp în ape edulcorate sau fals agitate de valuri retorice, inaderente naturii sale. A fost un timp al „demonului în paranteză” exilat în platină, sufocat de cenușii uniformizant. Volumul *Tocmai ieșeam din arendă* (1967) conține reproșuri amare pentru asemenea rătăcirii și a le înmulți înseamnă a discredita un efort dureros de regăsire a tonalităților proprii, folosite în registre de amplitudinii din ce în ce mai incisive, de la desenul liric, diafan, ca primă încercare, în ciclul *Diamantul* (1965), de fapt, de la concentrarea spre izvorul sunetelor primordial, garantînd eliberarea de orice mască *Portretul din Fayum* (1969), pînă la undele de vibrație metafizică din *Oricine și ceva* (1972) și *Noiembrie inocentul* (1981). Fără a pierde nimic din candoarea de altădată, sensibilitatea poetei primește deschis provocarea fantomelor trimise de Hades, Unde-i infernul ? Unde-i paradisul ? Zadarnice întrebări sub un „astru palid”, impus de vîrstă și, în definitiv, mai important decît răspunsul este predispoziția reîntoarcerii la starea de grație, cînd — în ciuda asternutului „rece și gol” — aria lui Cherubino, fluierată sub fereastră, te mai ridică în sferele miracolului dintii, sau cînd stiutul tablou cu cai albaștri (darvar expresionism !) te mai îndeamnă la sacrul joc al vinătoarei de cuvinte, magic încărcate de culorile vitalității.

Mă opresc. N-aș dori să se creadă că aleg din recuzita Mariei Banuș tocmai elementele de efect sigur (divinul Mozart) asupra publicului vienez, ca și cum aș intenționa să mi-l asociez în elogiu să să-i întăresc convingerea că merita să aplaude din tot sufletul pe proaspăta laureată a premiului Herder, cum a și făcut-o, bănuiesc, desi n-am fost martor la festivitatea decernării.

Geo Șerban

Un roman uitat

DATORITĂ unei salutare inițiative a Operei Române din București în colaborare cu Editura Muzicală, cititorii români au satisfacția de a cunoaște un alt roman*) al scriitorului clasic spaniol Leopoldo Alas y Ureña Clarin, apreciat de publicul din țara noastră pentru romanul *Pasiunea Anei Ozores*, a cărui a doua ediție în limba română, publicată acum cîțiva ani, s-a bucurat de același succes ca prima, de acum aproape două decenii.

Destinul operei lui Clarin este destul de ciudat. În timpul vieții scrierile sale au fost obiectul multor polemici și vreme îndelungată după dispariția scriitorului, istoriile literare și studiile critice nu i-au acordat locul cuvenit. S-ar putea spune că a fost cel mai uitat creator din generația sa, care a dat cîteva nume celebre ca Galdós, Pardo Bazán, Blasco Ibañez și alții. Explicația acestei atitudini ar fi, după unii, „dispersarea” lui Clarin între critica literară, publicistică și proză, după alții, intransigența scriitorului față de societate și realitatea vremii sale și, în sfîrșit, după alții, volumul mic al scrierilor sale în proză. Dar chiar și dacă ar fi scris numai *Pasiunea Anei Ozores* (titlul original *La Regenta*), lui Clarin trebuie să i se rezerve (și în ultimele decenii „greșeala” a fost reparată) un loc de prim rang în literatura spaniolă, locul unui „mare scriitor”, cum îl definea Juan Ramón Jiménez.

Leopoldo Alas y Ureña Clarin s-a născut în 1852 la Zamora, într-o înstărită familie de origine asturiană. Își urmează studiile la Colegiul iezuit din León și apoi la Instituto de Oviedo, oraș unde, de altfel, își va petrece toată viața. Literatura îl fascinează încă din copilărie și la doisprezece ani scrie prima sa piesă „serioasă”, o dramă intitulată *El cerco de Zamora* (Amediul Zamorei). După ce obține titlul de doctor în drept în 1877, în 1883 ocupă catedra de economie politică și statistică de la Universitatea din Oviedo, post pe care îl va deține pînă aproape de sfîrșitul vieții, în 1901. Aceste circumstanțe vor fi determinante pentru întreaga sa viață. Spirit liber-cugetător, dornic de cunoaștere (Clarin îi citește pe Bergson și Nietzsche cînd în Spania de-abia se auzise de existența lor), își duce existența într-un oraș de provincie muribund, dominat de turnul catedralei și de bigotism, atît de sugestiv zugrăvit în *Pasiunea Anei Ozores*. Abstracție făcînd de încercările din conștiință, Clarin își începe activitatea literară ca ziarist și critic — amănunt ce nu trebuie pierdut din vedere în analiza prozei sale. Clarin a continuat să-și scrie celebrele „paliques” (flecăreli) de-a lungul întregii sale vieți și, cu puțin timp înainte de a muri, continua să fie prezent cu regularitate în paginile ziarului „Madrid Cómico” — la fel de tăios, neînduplecat, dar obiectiv. Se poate spune fără teama de a greși că întreaga sa viață Clarin a fost un ziarist, fin observator al realității inconjurătoare, ironic pînă la causticitate uneori, dar totodată hitru, mucalit, cu un zîmbet de condescendență pe buze în fața micilor păcate ale semenilor. În calitate de critic literar, Clarin și-a desfășurat munca adînc ancorat în contemporaneitate, comentînd producțiile literare ale vremii. Torrente Ballester (*Panorama de la literatura española contemporánea*, Madrid, 1965) îl consideră „prototipul criticului literar ca ființă morală”. Creația sa de publicist și critic literar a fost grupată în următoarele titluri, apărute între 1881—1898 : *La literatura en 1881* (în colaborare cu Armando Palacio Valdés), *Sermón perdido*, *Nueva Campana*, *Ensayos y revistas*, *Paliques*, *Solos de Clarin* (5 volume).

*) Leopoldo Alas y Ureña Clarin — *Fiul flautistului*, Editura Muzicală.

În literatura propriu-zisă, Clarin debutează în 1884 cu romanul *Pasiunea Anei Ozores*, două volume de observație și analiză minuțioasă, o adevărată radiografie socială a orașului Oviedo, cenușia fostă capitală regală, făcută cu vădită ironie și comprehensiune, cu neîndoielnice calități artistice. Au urmat apoi, între 1884—1892, romanele *Su único hijo* (în versiunea românească *Fiul flautistului*), *Las dos cajas* și *Sperandeo*, acesta din urmă fiind conceput ca prima parte a unei trilogii, neterminată din pricina morții premature a scriitorului. Ultimele sale romane, ca și nuvelele *Doña Berta* și *Cuervo* sînt mai puțin realizate decît primul, după părerea unanimă a criticii. În perioada 1886—1900, Clarin a mai publicat volumele de povestiri *Pipa*, *El señor y lo demás* son cuentos, *Cuentos morales* și *El gallo de Sócrates*.

Critica literară l-a etichetat adesea pe Clarin drept unul dintre reprezentanții naturalismului spaniol și în legătură cu acest aspect credem că este necesară o precizare. În literatura spaniolă nu se poate vorbi despre naturalism în adevăratul înțeles al cuvîntului, despre acel naturalism teoretizat de Zola în prefața la *Thérèse Raquin* din 1867 sau în *Le roman expérimental* (1880). În Spania, teoreticianul naturalismului este Emilia Pardo Bazán, care în lucrarea *La cuestión palpitante* trasează coordonatele acestui curent, așa cum avea să fie înțeles în Spania. În concepția lui Pardo Bazán, naturalismul trebuie să își aibă izvoarele în realismul autohton. Aspectul pozitiv al naturalismului este intenția de a zugrăvi viața reală. Această trăsătură va influența cel mai mult asupra romanelor spaniole din a doua jumătate a sec. al XIX-lea. În schimb, teoria fiziologică a eredității, a „cazurilor patologice”, aspectele licențioase ale naturalismului sînt respinse de Pardo Bazán. Acesta este naturalismul pe care Clarin îl saluta în prefața la lucrarea Emiliei Pardo Bazán și, de altfel, singurul naturalism practicat în Spania. Naturalismul lui Clarin este, de fapt, o revalorificare a celor mai nobile tradiții ale realismului spaniol, de la desenul viguros al caracterelor pînă la pitoreștiile scene costumbriste.

Romanul *Fiul flautistului* a fost aproape complet uitat de critica literară timp de multă vreme, deși nu este cu nimic mai prejos decît alte opere literare din vremea sa. Poate că această uitare s-a datorat umbrei pe care celălalt roman al scriitorului, cel al Anei Ozores, a proiectat-o asupra restului operei sale. Acțiunea se desfășoară într-un oraș de provincie la fel de cenușiu și de burghez ca *Vetusta*, unde se desfășura drama Anei, iar protagonistul, Bonifacio Reyes, îndrăgostitul de muzică, flautistul diletant, poate fi interpretat ca o izbutită amalgamare a două personaje din romanul anterior : Victor Quintanar și Ana. La fel ca aceștia, Bonifacio este un om ale cărui aspirații depășesc cu mult posibilitățile sale reale. Ceea ce îl salvează, în parte, este dragostea pentru muzică, stoicismul și capacitatea lui imensă de a iubi. Cînd legătura lui extraconjugală cu divină soprană Serafina Gorgheggi, pornită dinspre el cu cele mai pure sentimente amestecate cu o nemărginită admirație, se sfîrșește, Bonifacio este subjugat de o altă dragoste, de astă dată ridicată la rang de categorie universală, asemenea dragostei pentru artă, dragostea paternă. Dar nici acest sentiment nu îl poate ajuta să-și depășească propria condiție. Pentru că Reyes, ca și soția sa, Emma Valcárcel, ca și celelalte personaje din jurul lor, trăiește într-o lume a ipocriziei, unde singurul lucru care contează sînt aparențele. Societatea i-a modelat astfel și și-a pus pecetea adînc asupra lor, mutilîndu-i sufletește.

Se împlinește aproape un secol de cînd Clarin a scris *Fiul flautistului*. Cititorul de azi va găsi poate, pe alocuri, că romanul este desuet — acea desuetudine a mustăților în furculiță și a crinolinelor —, dar îl va citi cu plăcere, căci va întîlni în paginile sale caractere profund umane, dominate de pasiuni și sentimente puternice, care evoluează pe fundalul unei pitorești fresce sociale de sfîrșit de veac, zugrăvite cu un ascuțit simț al observației, umor fin și ironie.

Semnatarul versiunii în limba română a acestui roman este Esdra Alhasid, căruia îi datorăm numeroase traduceri din literatura de limbă spaniolă și a cărui activitate susținută de traducător este recunoscută și apreciată atît la noi cit și în lumea hispanică.

Dan Munteanu

Mari poeți polonezi

Adam MICKIEWICZ

(1798 — 1855)

S-au vărsat lacrimile

S-au vărsat lacrimile mele curate, nenumărate,
Peste-a copilăriei mele grădină — divină,
Peste tinerețea mea avîntată, necugetată,
Peste bărbăteasca vîrstă-a plăcerii, căderii :
S-au vărsat lacrimile mele curate, nenumărate...

Kazimierz Przerwa-TETMAJER

(1865 — 1940)

Preludiu XXXV

Mai vorbește-mi încă... Aceste cuvinte
le-am dorit de tînr... Le-am dorit fierbinte
cald fior trezește vraja lor adîncă —
mai vorbește-mi încă...

Mai vorbește-mi încă... Lumea nu se-arată,
ale tale vorbe leagănă și-mbată,
vorba ta, o floare alintînd o stîncă —
mai vorbește-mi încă...

Julian TUWIM

(1894 — 1953)

Noapte întunecată

Omule-mpovărat,
Așează-te-ndată.
Să tăcem, să privim
În noaptea-ntunecată.

Dă jos din spinare
Cufărul de stejar
Să te-odihnești.
În noaptea-ntunecată vom modela
Ochi omenești.

A vorbi nu-i ușor. Grea ți-e povara.
A vorbi e-n zadar. Două pietre
În noaptea-ntunecată.

Konstanty Ildefons GALCZYNSKI

(1905 — 1953)

Vizita

Te rog, te rog, simte-te ca acasă
Uită-te cu atenție la toate ;
Acesta e un ceainic — o piesă caraghioasă
Chiar să fluiere poate.

Cine toarce ? Să-ți spun la ureche :
Motanul Solomon, el toarce-așa.
Iar doamna aceea îngîndurată, cu flori —
Este soția mea.

Czesław MIŁOSZ

(n. 1911)

Dar

O zi atît de fericită.
Ceața se ridicase devreme, lucram în grădină.
Păsări colibri se ridicau deasupra florii de caprifoi.
Nu era pe pămînt lucru pe care să-l fi vrut.
Nu știam pe nimeni demn de invidiat.
Uitasem toate relele întîmpinate.
Nu mă rușinam să cred că am fost cine sînt.
Nici o durere nu simțeam în corp.
Îndreptîndu-mă, am văzut marea albastră și pinzele.

Tadeusz NOWAK

(n. 1930)

Psalm despre șoim

Îa-ne memoria scoate-ne ochii chiar
nările și limba freacă-le cu sare
Se duce-ncet prin noi tîrziul car
și tare dor absentele picioare.

În minte casa Masa lingă pat
Pe masă-așteaptă abia-nceputa piine
Băiatul s-a întors s-a descălțat
Cu acul din călcii își scoate-un mărăcine

Băiatul s-a întors din codri din ape
din piatra în fluviu aruncată cîndva
Să nu-i așezați palma peste pleoape
Voi spinii noștri alfa și omega

El se va ridica Deja aleargă
Plutește-n jur miros de flori strivite
Un ciine e cu el și bolta largă
șoimul memoriei noastre obosite

În românește de
Valeriu Butulescu

Cercetări în marca Brandenburg

■ Günter de Bruyn (n. 1926 la Berlin), unul din reprezentanții de seamă ai prozel actuale din R.D.G., este un moralist modern în înțelesul cel mai bun al cuvintului. Intelligent, acid, fin ironist, preocupat indeosebi de aspectele morale ale lumii în care trăiește, aduce în prim-planul operei sale (romane: Măgarul lui Buridan, 1968, Decernarea premiilor, 1972, Viața lui Jean Friedrich Richter, 1975, Tristan și Isolda, 1975, povestiri: Nunta în Weltzow, 1968, Prima clipă de libertate, 1970, Fulger din senin, 1975, Cercetări în marca Brandenburg, 1978 ș.a.) relațiile interumane, diagnosticând exact simptomele contradicțiilor latente ale organismului social, cu predilecție din sfera artei și literaturii. Nuvela Cer-

cetări în marca Brandenburg, din care publicăm capitolele 12 și 15, ne oferă prilejul de a privi pe gaura cheii într-un laborator ciudat, unde se pregătește o pagină de istorie literară. Este vorba de reconsiderarea unui poet și istoric local uitat: Max von Schwedenow. În mod paradoxal, cercetările întreprinse de umilul învățător Pötsch și de expertul în materie prof. dr. Menzel au ca rezultat, în ultimă instanță, două imagini diametral opuse ale aceluiași scriitor. Articulat pe capitole scurte, marcind succint treptele adâncirii conflictului dintre cercetătorul solitar, timid și penibil în relațiile sociale, mistuit de setea de a scoate la lumină adevărul, și celălalt, profesorul, spiritul practic, avid după succese de conjunctură, nuvela debutează cu un „Prolog la teatru”, amintind cu nedisimulată ironie de „Prologul în cer” din Faustul lui Goethe. La teatru nu se joacă o dramă, se ține o conferință, prima din ciclul „Poezii uitate — Poezii redescoperite”. Când spectacolul ia sfârșit, ținta succesului general nu este conferențiarul, cel cu ochii adânciți în obrazul îngust, secătuit de frământări (pe acesta nu-l observă nimeni, acolo în picioare, între rampă și primul rând de fotolii), ci celălalt domn, care și-a petrecut seara pe scenă, ascultând cu atenție, rostind doar câteva cuvinte pline de spirit și al cărui chip nu este îngust și slab, ci rotund și prosper... La emisiunile de știri culturale de la radio și televizor, de săptămâna viitoare, nu va apărea decât acesta, cunoscutul prof. dr. Menzel, cel care răspunde la întrebările adresate de public în cadrul serialului „Istoria noastră și noi”.

Prietenie adevărată

VĂ rog să nu vă deranjați, spuse Menzel, continuați-vă lectura în liniză. Și eu am acum nevoie de relaxare. După o zi ca asta (uite că vorbesc deja la trecut, deoarece contribuția mea a fost indeplină), după o asemenea zi deci, mă simt golit. Am dat tot ceea ce se aștepta de la mine. Acum n-a mai rămas nimic. Avantajul acestei stări este faptul că golul se vede perfect. De vreme ce te-ai dăruit nu îți mai stai singur în cale.

Mi-am închipuit că am să vă găsesc aici. Din cauza dumneavoastră nu am înțeles azi cum fac de obicei. Nu numai datorită celor care nu consideră furtul de cărți o infracțiune. Nu suport să văd bevină în bibliotecă mea. Hai să-i spunem pietate sentimentului care mă face să înclin. Ceea ce este afară și ceea ce este aici înăuntru constituie două lumi despărțite. Sacralul și profanul, dacă vreți. Și lată că vă aflați aici, așa cum m-am și așteptat.

Nici nu observați că v-am făcut un compliment. În loc să-l savurați, mă priviți de parcă biblioteca ar fi o cursă și dumneavoastră șoarecele prins în ea.

Fără îndoielă că presupuneți că am băut prea mult, dar nu-i așa. Numai atât cit să-mi înlătur propriile bariere. Mi-am făcut doar curaj pentru introspecție, dar ce văd aici v-am mai spus: golul!

Azi am împlinit cincizeci de ani și poate că gândiți despre mine ceea ce am gândit și eu la vîrsta dumneavoastră despre cei de cincizeci de ani; că și-au încheiat definitiv creșterea, că sint deci terminați, că știu exact ce vor, că nu mai cunosc chinurile amorului și orgoliului și poate încep chiar să devină înțelepți. Ca să vă dați seama de ineptia acestor păreri nu trebuie decât să vă gândiți la cum m-am dat eu azi în spectacol în fața oamenilor. Și de ce? Doar din dorința de a nu le înșela buna impresie pe care o au despre mine, ca să nu le dau prilejul să spună: nici asta nu mai e ce-a fost. Îți vine să urli, dar e purul adevăr — sint total dependent de această impresie, din ea trăiesc.

Nu v-a surprins faptul că poeziile pe care le aveți în mînă abia dacă sint amintite în cele 600 de pagini ale mele? Bineînțeles că v-a surprins și v-ați spus desigur: Menzel nu are vină poetică, de aceea preferă să nu amintească de poezie. Dar vă înșelați, altul este motivul. Poeziile imi sint prea sfinte ca să le profanez în felul ăsta. Nu numai că din ce a scris Schwedenow pe ele le cunosc cel mai bine, dar și cel mai demult. De fapt la mine totul a început cu „Cununa primăverii”; au trecut al dracului de mulți ani de atunci. Să căutați după aceea, cînd o să vă las iar în pace, poezia „Căminul meu”. Ce se spune acolo despre ulmi, în strofa care începe cu versul „Țișniți voioși, voi ce vinjoși / din rădăcinile voastre puternice”, la asta mă refer, așa ar trebui să putem fi, trăind prin noi înșine și nu prin alții și odihnindu-ne în noi înșine, nedepinzînd de nimeni. Nici Schwedenow nu era în stare de așa ceva, dar putea cel puțin să o spună.

Poeziile mi le-a trimis un prieten. Am avut unul singur care merită să fie nu-

mit astfel. Era cam pe la sfîrșitul războiului, poate înainte, poate după. Nu numai că el mi l-a dezvăluit pe Schwedenow, el însuși avea ceva din umilii poetului, zău așa, dar de succes nu s-a bucurat niciodată. Normal! S-ar putea spune. Nu a ieșit nimic din el, acum e mort, deci mie imi este iar apropiat. (Acest „decu” îl veți înțelege mai târziu). Cum era omul acela de fapt, nu știu nici pînă în ziua de azi. Un singur lucru imi e clar, că era opusul meu. Dacă pentru mine cuvîntul cheie este ambiție, pentru el ar fi trebuit să fie, hai să-i zicem, iubire (dar nu știu fața de ce), poate și demnitate. Uneori mă surprind vorbindu-i după ce fac iar pe clovnul la televizor. Aveam 16 ani, cînd ne-am cunoscut. Vă mai amintiți cîntecul acela timpit: „Prietenia adevărată să rămînă fără pată”. Așa simțeam pe atunci.

Mai tîrziu l-am pierdut. Cum se-ntîmplă. Drumul în sus este atît de îngust, nu poți merge pe el decît de unul singur. Nu poți lua pe nimeni cu tine. E drept, la început nu te gîndești decît că schimbi locul de muncă și categoria de salarizare, dar asta este doar o iluzie. Pentru că prietenii se bazează pe interese comune și acestea lipsesc acum. Problemele profesionale sint altele și nu poți discuta despre automobile și colecții de porțelanuri cu unul care face eforturi să strîngă bani pentru un frigider. Și cum să pălăvrăgești despre celebrități profesionale, cînd celălalt nu are habar de ele. La toate acestea se adaugă și succesul care îi face pe cei lipsiți de el prea respectuoși sau invidioși. Chiar dacă nu e cazul, cel incunutat de succes presupune aceasta, ceea ce duce la același rezultat: despărțirea iminentă. Între timp încep să fii și mult mai ocupat. Te trezești invitat de oameni, în fața cărora altădată nu îndrăzneai nici să-ți ridici privirea. Asta te onorează, dar te și apasă. Bani, pe care sperai să-i ai din belșug după ce te-ai afirmat, rămîn cam aceiași. Cînd ești servit cu whisky scoțian trebuie să-i servești și tu pe alții la fel. Cînd pe peretii din apartamentele noilor cunoștințe atîrnă gravuri originale, nu-ți mai plac nici ție tablourile care îți împodobeau casa pînă acum. Dar nu este vorba numai de bani. Și recunoașterea se cere mereu recucerirea. Dacă la parter ai fost primul, pe o treaptă mai sus ești ultimul. Poți să lași prieteni și femei în urma ta, la etajele inferioare, numai propria ta ambiție nu.

Dar nici să trăiești cu ea nu e ușor. De curînd am făcut un concediu în munți. Hotelul se afla pe o coastă abruptă, deasupra unei văi adînci. Locuim la etajul 12. Munții împăduși, de pe coalață parte a văii, imi păreau uneori foarte departe, alteori atît de aproape, cît să-i ating cu mîna. Trei săptămîni în șir am stat zilnic la soare pe balcon și nu am scăpat nici o secundă de frica absului de sub mine. Am încercat mereu să o depășesc privind mai departe, dar nu am reușit. Cînd pe cărarea ce traversa valea se opreau oameni — ceea ce se întîmpla desu — să privească clădirea impozantă a hotelului, mie mi se întîmpla următorul lucru: imi imaginam că oamenii (eu îi vedeam nu mai înalți ca niște bețe de chibrituri) se uitau la mine și simțeam ca o datorie că trebuie să mă urc pe marginea grilajului de la balcon și să le demonstrez cum se zboară peste absul a-

cela pînă la munți. Îmi încăleșam mîinile pe șezlong ca să nu cedez ispitei.

Dar am început să bat cîmpii, lertăți-mă. Am vrut să folosesc această halucinație drept imagine, dar nu mi se pare potrivită. Întotdeauna mi-a reușit zborul, dar nu am ajuns niciodată acolo unde am vrut. De ce credeți că am scris această carte? 600 de pagini. O muncă de zece ani, mă rog, hai să zicem, șase. Numai pentru că am recunoscut superficialitatea tuturor celorlalte succese. Doar cărțile rămîn, numai ele durează.

Nu vă prefaceți acum mai speriat decît sinteți de fapt. Doar știți exact cu cine aveți de-a face. Din prima zi mă tratați ca pe un bolnav care trebuie menajat. Și chiar sint bolnav, mai bine zis, rănit. M-am lăsat de bună voie tînut de stîncă publicității și vulturul ambiției imi clopîrtește ficatul.

Vedeți, cum așa stau lucrurile cu mine; nici n-am isprăvit bine autoanaliza că am și făcut un show din ea, unul patetic de astă dată. De fapt ce v-am spus trebuia să fie doar introducerea la întrebarea pe care vreau să v-o pun, dar în toată poliloghia asta este implicat și prietenul meu, cu care semănați întrucîtva. Vă întreb deci, dacă n-ați vrea să ben Brüderschafft, o idee spusă la un pahar, din care nu-ți poți da seama, dacă nu ascunde în afară de soerantă și altceva, de pildă încercarea de a lua în posesie un străin, oculus meu în dumneavoastră, acel ceva care imi lînsese. Exact așa a fost și atunci cu prietenul care a făcut pasul peste balustrada balconului, fără să aibă nici o clipă iluzia că ar putea zbura.

Dacă imi acceptați propunerea ca atare și nu ca pe o cinste specială și dacă puteți să uitați faptul că peste cîteva săptămîni voi fi șeful dumneavoastră, am să aduc imediat două pahare ca să respectăm regula jocului, altfel nu folosește la nimic. Mă numesc, după cum știți, Winfried și persoana mea ți se dezvăluie în toată splendoarea ei, dacă îți mărturisesc că nu-ți cunosc prenumele.

Ernst ?)

Nu-mi plac numele care au o semnificație, mai ales cînd se și potrivesc. Ți-aș spune mai degrabă Fred, așa îl chema pe cel mort. Dar dacă așa face asta, m-ai acuza iar de aere aristocratice. Atunci m-ai mîhnit, bineînțeles, pentru că există aici un dram de adevăr. De fapt chiar din ziua aceea am simțit că trebuie să beau Brüderschafft cu tine.

Toate acestea i le-a spus Menzel, fără să facă vreo pauză, în toată noaptea, în bibliotecă. Adunîndu-și tot curajul, de care era în stare, Pötsch spuse: „Winfried !” și ciocni paharul.

Avertisment

ÎN timp ce Pötsch își lua masa de seară la bufetul gării (două sandvișuri cu brînză și o pungă de lapte) și apoi pe tot parcursul drumului cu S-Bahnul) pînă la refugiu din pădure, nu se gîndise, cum era de așteptat, la nimic altceva, decît la darul pe care l-l făcuse profesorului, lucrarea „In căutarea unui mormînt”. Gîndurile lui se îndreptau doar în, troacă la ceea ce avea de făcut în continuare (încercarea unor metode comparate privind stilul), dar stăruiau, explicabil de altfel, asupra întrebării despre cum va reacționa Menzel la lucrarea lui. Îi trecuă prin mînte vreo douăzeci de reacții posibile. Cea pe care avea să o simtă pe pielea lui nu se afla printre acestea.

Reuși să-și depășească ipostaza pricinuită de mecanismul de la poartă, prin care te anunțai rostindu-ți singur numele. În timp ce suna se gîndea cum să-și formuleze scurt dorința de a face din această lucrare baza disertației sale. Cînd se auzi zumzetul, care indica deschiderea porții, îl cuprînsese îngrijorarea. Se temea că nu va putea să rostească „tu” destul de firesc.

Față de doamna Dr. Menzel se purtă mai degajat ca oricînd. Veni și ciinele Saint Bernard și se lasă mîngîiat, după el sosi și doamna Spiebauch, morocînoasă și distanță. Îi conduse de Pötsch în biroul profesorului. Cafeaua era pregătită. După ce își puse zahăr în ceașcă și turnă laptele, amestecă, în tăcere, mai mult decît data trecută. Pötsch își aminti de acest amănunt abia după ce totul trecuse.

Eforturile lui Menzel, de a se exprima concis și la obiect, fură incununate de succes, vocea lui era calmă. Trecu imediat la miezul problemei, adică la deslușirea lucrării, începîndu-și critica, după canoanele cunoscute, prin blamarea forme. „Al un stil mizerabil”, fură primele sale cuvinte, cărora le urmau multe altele pe aceeași temă. Spunea că Pötsch incurcă adesea timpurile, că folosește conjunctivul mai totdeauna greșit, că face exces de adjective substantivale și că el, profesorul, nu poate considera decît patologică predilecția autorului pentru cuvinte cu terminația „ung.” (Rostea aceea-lă sentință, adăuîndu-și expresia perfect la cele spuse; avea chipul unui om perfect sănătos care disorețuiește boala, calificînd-o drept slăbiciune).

1) Prenume și adjectiv care înseamnă grav, serios.
2) Tramvai rapid.

Deoarece Menzel găsea exemple pentru toate situațiile, mica lui lecție de gramatică ocupă mai mult de jumătate din timpul pe care îl avea la dispoziție. Apoi trecu, evitînd problemele de conținut, la partea metodologică; nu se putea urmări un fir conducător al cercetării, lipseau premisele clare și găsea regretabil faptul că punctul de pornire al întregii lucrări era unul negativist.

Deși ipostaza în care se afla Pötsch devenea, cu fiecare secundă, tot mai incomodă, acesta făcea totuși eforturi ca nu cumva să i se avarieze stîmă pe care i-o purta profesorului. Avea o imagine ideală despre reacția la critică și acum și-o pune în practică, mai mult decît satisfăcător. Asculta cu interes, dădea uneori din cap în semn de înțelegere, lua notițe. Îl lăsa pe critic să vorbească și căuta să se convingă singur că judecata aspră și obiectivă a acestuia izvora doar din dorința de a-i îmbunătăți lucrarea. Încă mai spera că după critica formeii avea să urmeze lauda conținutului. Dar prea puțin timp îi fu dat să se desfețe cu această consolare desartă.

„Ce să înțeleg prin punct de vedere negativist?” întrebă el evitîndu-l pe „tu”, dar nu i se făcu onoarea unui răspuns; profesorul nu accepta să-și fie interzicîr frîul gîndurilor. Acum urma să-i reproșeze absența din lucrare a unei semnificații majore, să denatureze notiunea de voluptate a detaliilor în aceea de obsesie a detaliilor, să-și presare discursul cu expresia de amatorism, să vorbească despre lipsa unui punct de vedere, pentru a ajunge la verdictul: un al doilea val de pozitivism! și să încheie, în fine, cu o laudă adusă sîrguinței lui Pötsch, al cărui efort se cheltuise într-o întreprindere ce nu interesa pe nimeni.

Pötsch nu prea știa exact cum să interpreteze termenul de pozitivism. Simțea doar că un protest se impunea. Profită deci de o scurtă pauză, pe care o făcuse profesorul ca să-și anunțe începutul următorului paragraf, și se pomeni vorbind: cunostea el cel puțin trei interoreți, în afară de Menzel și de Pötsch mai era un oarecare domn Lepetit, care ar fi fost dispus să tipărească lucrarea la Hamburg. Profesorul îi revălcă izînd: uneori e mai ușor să găsești un editor, decît un cititor.

Chiar și într-o conversație banală i-ar fi fost greu lui Pötsch să răspundă unei observații spirituale cu o vorbă de duh. Dar, de astă dată, tulburarea îl împiedică definitiv să reacționeze. Iar Menzel îi accentua și mai mult complexul prin sfaturile binevoitoare, pe care i le dădea acum pe un ton amabil. Acestea se refereau la tematica disertației și toate porneau de la ideea că a acorda prea mare importanță măruntășurilor, ca de pildă căutării unei date a morții, este o ineptie. Da, foarte potrivită i s-ar fi părut aici referirea la „Suonerea”, perpetuată din tată în fiu, a țărânilor din Marca Brandenburg, înainte de reformă, în lumina scrierilor istorice ale lui Schwedenow, de asemenea găsea recomandabilă indicarea surselor la Franz Mehring, cu referire specială la Max Schwedenow.

La îndemnul profesorului de a mai reflecta asupra acestor propuneri, Pötsch izbuti doar să dea de cîteva ori din cap, fără să scoată o vorbă. Dar cînd Menzel începu să dea semne că audiența se terminase, se pomeni, împotriva firii lui, că-l întreabă pe profesor, fără nici o pregătire prealabilă, dacă n-are nimic de spus despre conținutul lucrării.

„Bine, spune Menzel lîrat, uitînd pentru o clipă să mai facă pe calmul. Bine, dacă vrei, as fi preferat să te scutesc de asta. Ca să te menaiez voi fi scurt. Lucrarea conține teze primejdioase, încăpute pe mîna unui istoric diletant, care nu este capabil să le argumenteze. Ești mulțumit?”

Pötsch nu răspundea nici da, nici nu. Nu mai era în stare să reacționeze. Menzel, în schimb, găsi la desrîrîre momentul să facă o glumă: „Lucrarea aceasta este un cadou, nu? Decî imi aparține și am dreptul să fac cu ea ceea ce mi se pare nimerit. Cel mai bun lucru pentru tine, pentru mine și pentru știință, ar fi să o pun în bibliotecă mea și s-o las să zacă acolo pînă la fîderata de apoi!”

În noaptea aceea Pötsch nu-și mai dădu seama cum ajunseser în sat, dar își aminti toate frazele lui Menzel, deoarece și le repetase la nesfîrșit în mînte. Acest mecanic era cu neputință de dîrîiat: se afla în posesia lui Pötsch și nu un ajutor, ca și cînd ar fi fost stînînit de o durere fizică.

Prezentare și traducere de

Nora Iuga și George Almosnino

LUMEA PE TELEX

Centenar Van Gogh

● Prima dintre manifestările cu caracter internațional care se vor desfășura în Olanda pentru a marca centenarul morții lui Van Gogh (eveniment care este introdus în calendarul marilor aniversări UNESCO din 1990), a fost inaugurată recent la Amsterdam: o expoziție de fotografii — cuprinzând peste 150 de exponate — intitulată **Locurile unde a trăit și muncit Van Gogh**.

Fotograful olandez Paul Huf și istoricul J. Llevy au străbătut, timp de cîțiva ani, toate locurile în care s-a atestat istoric prezența lui Van Gogh, iar ideea de la care s-a plecat a fost să reliefeze, prin fotografie, modul în care Van Gogh a văzut peisajele înainte de a le reda pe pînă. Pictorul însuși

a remarcat că modul său de lucru se apropie de acela al unui fotograf, prin rapiditatea cu care reda observația primară.

Revenind la calendarul manifestărilor Van Gogh, fundația cu același nume a anunțat că a invitat peste o sută de ziariști din întreaga lume la o vizită a tuturor muzeelor olandeze care găzduiesc tablouri semnate de pictor, iar începînd cu 31 martie viitor (data nasterii artistului, în 1853), Muzeul național din Amsterdam și cel din Otterloo vor organiza două mari expoziții reprezentative, la ele participînd Muzeul Luvru, British Museum, Metropolitan, Muzeul de artă modernă din San Francisco, cîteva muzee din Moscova.

Cr. U.

Apariție editorială

● Un succes de librărie în Franța. Michel Mohrt a publicat în Gallimard romanul **La télé-siège**. Reamintind că scriitorul a obținut două mari premii literare (Marele premiu pentru ro-

man al Academiei franceze pentru **La prison maritime** și Marele premiu al criticii pentru **L'air du large**) comentarii subliniază șansele sale pentru Premiul Goncourt din acest an.

Integrala Beatles

● Imediat după știrea reunificării formației Beatles, a urmat o alta care a stîrnit un foarte mare interes în lumea muzicii: editarea unui

album intitulat **Beatles memorial** cuprinzînd absolut toate imprimările (chiar probe) realizate în decursul timpului de această formație.

„Europa și Orientul între anii 800—1900”

● Astfel se intitulează o amplă expoziție, reprezentînd principală manifestare de la „Horizonte 89”, organizată în cadrul festivalului din Berlin occidental. Expoziția a fost divizată în 15 secțiuni ilustrînd influența exercitată de Orient asu-

pra artei și științei din Occident. Aceasta completează în mod judicios — după cum aprecia specialiștii — precedentele expoziții organizate în Berlin occidental cu temele „Imaginea Lumii noi” și „Europa și împăratul Chinez”.

UN BĂRBIER IMPULSIV

● La șapte ani după moartea lui, în 1988, William Saroyan ne-a trimis — grație administratorilor moștenirii lui literare — un delicat mesaj care ne încreditează că spontaneitatea și verva glumească, aptitudinea de a prinde din zbor, ca-n joacă, stări de spirit tinînd doar o clipă și de a traduce în cuvintele cele mai simple cuvinte de azi și de toate zilele, o înțelepciune străveche, impresionează mai puternic și mai durabil decît bolboroseliile sfîrșitoare și încrîncenate ale celor ce privesc de sus duhul blîndeții și vorbe de duh, aluzia fină, ironia neapăsată, duloasă.

Volumul intitulat **Ne-bunie de familie** adună laolaltă 17 dintre schițele publicate de Saroyan în reviste în ultimele două decenii ale vieții sale. Editorul, Leo Hamalian, scrie că a avut un fel de soc cînd și-a dat seama în 1981, la moartea lui Saroyan, că acest meșter al prozei scurte nu-și mai strînsese schițele în volum din 1956, „o perioadă de 25 de ani care reprezintă jumătate din anii creației lui”. Adevărul este că au mai apărut, în anii '70, cîteva volume de proză scurtă. Le considerăm oare actualul editor amintiri, fragmente de memorii, nu ficțiune? Linia de demarcație e vagă, și textele din volumele antume aveau alura unor bucăți de proză, și

schicțele de acum au parțial, caracter autobiografic. Sint, mai ales, frînturi din existența imigranților armeni care, în tinerețea autorului, încercau să se adapteze realităților aspre pentru ei și uneori de neînțeles din Fresno, orașul copilăriei lui Saroyan. Melancolia luminoasă, umorul generos care învăluie și transfigurează dramele dezrădăcinării fac, din fiecare întîmplare povestită, o operă literară miniatURALĂ tipic, inconfundabil saroyaniană.

Apărînd după cele trei cărțușii răuvoitoare și exhibiționiste în care fiul scriitorului, Aram Saroyan, s-a străduit să convingă posteritatea că William Saroyan n-ar fi fost decît un impostor, un lup în blană de miel, un schilod din punct de vedere moral, un bărbat brutal și egoist deghizat în bonom hitru, că însăși literatura lui ar fi fost doar o făcătură, specularea premeditată a unei formule de succes, **Ne-bunie de familie** capătă, involuntar, o tentă polemică.

Întîmplarea (întîmplarea?) face ca, în cîteva schițe, să fie vorba despre dificultățile întîmplinate de un tată în relații le cu fiul său. Un bălăleț de cinci ani care își exprimă dorința de a avea o bicicletă primește imediat, spre marea lui surpriză, o splendidă bicicletă pe măsură, cadou

Ennio Flaiano

● Editura „Bomplan” a publicat primul volum de opere ale scriitorului și scenaristului Ennio Flaiano (1910—1972; în imagine un autoportret). Cunoscut și în calitate de coautor al lui Fellini în filme ca **La Strada**, **Nopțile Cabriiei**, **La dolce vita**, **Opt și jumătate**, **Giulietta degli spiriti**. Acest prim volum — apărut sub îngrijirea Mariei Corti și a Annei Longoni — conține însemnări de mare originalitate care nu pot fi încadrate în genurile literare obișnuite. Ele abundă în aforisme și epitete rare, ceea ce, după cum consideră croniclele din săptămînalul „Panorama”, îl apropie de Marțial, Juvenal și unii autori englezi.

Mărturii

● O lucrare necunoscută a lui Louis Aragon (1897—1982), intitulată **Mărturii din cea mai tristă ocupație germană**, a fost publicată recent de editura pariziană Gallimard. Pasaje interesante ale volumului se referă la prezentarea motivelor care l-au determinat pe Aragon să se desprindă de mișcarea suprarrealistă și oferă explicațiile la întrebarea de ce creația lui Arthur Rimbaud a devenit modelul lui de o viață.

din partea tatălui care n-a avut bicicletă decît atunci cînd a putut să și-o cumpere din banii lui. Iată paragraful final: „A căzut de cîteva ori de pe micuța bicicletă roșie, s-a ridicat plîngînd, furios pe sine însuși, pe bicicletă, pe tatăl său, pe maică-sa, pe lume și pe întreaga fantezie mistică și întregul adevăr al acestuia, dar se întorcea cînd înapoi la ei toți, din nou acasă — tot mai mult împreună cu ei, din zi în zi, dar și tot mai puțin. Din zi în zi mai puțin cu ei.”

Ireversibila înstrăinare a copilului de părinți revine obsedant, accentul căzînd de fiecare dată pe strădania tatălui de a înțelege și de a nu-l pierde, de a umple prăpastia care se cascadează de a se prefăce că n-o vede — strădanie stîngace și sortită eșecului în **Gaston**. Întemeiată, poate arbitrar, pe retrăirea reacțiilor din propria copilărie în **Ora picnicului**.

Douăzeci de ani reprezentînd, pentru oricine, virtutea cea mai grozavă, spune, în încheierea dialogului cu acest lung, aparent nostalgic dar de fapt în-ciudat titlu, un tată exasperat, unui fiu care, la această vîrstă a orizonturilor deschise nu mai învață, nu vrea să facă nimic, n-are nici un plan de viitor. Tatăl își reprimă cu greu dezamăgirea — o dezamăgire pe măsura ce-

„Cine a fost acest om?”

● „Oscar Wilde ocupă un loc aparte în istoria literaturii engleze și a moravurilor societății engleze” — subliniază „Times literary supplement” în legătură cu volumul **Oscar Wilde** apărut sub îngrijirea lui J. Goodman. Volumul este aproape în întregime bazat pe materialele apărute în presa britanică de la sfîrșitul veacului trecut. Plină de umanism și compasiune este o altă lucrare consacrată lui Oscar Wilde și apărută sub titlul **Cine a fost acest om?** — un reușit aliaj al biografiei și autobiografiei scriitorului. Autorul, Neil Barlett, face o paralelă între destinul lui Wilde și propria sa viață, străbătînd împreună cu cititorul acele locuri din Londra pe unde a trecut cîndva și Wilde.

Rostislav Pliatt

● A încetat din viață, la vîrsta de 81 de ani, Rostislav Pliatt, unul din marii maeștri ai scenei sovietice, artist al poporului din U.R.S.S. Mai mult de 50 de ani din cariera sa sînt legați de celebrul teatru „Mossoviet”, pe scena căruia a interpretat roluri memorabile în piese ca **Frații Karamazov**, **Zilele vieții noastre**, **Flăcăul din orașul nostru**, **Furtuna**, **Ultimul vizitator** și multe altele. De neuitat sînt interpretările din filmele **Visul**, **Primăvara**, **17 clipe ale primăverii**, **Eleva din clasa I**.

lei trăite de William Saroyan pe vremea cînd fiul său Aram hoinărea fără țel, se droga, comitea, provocator, acte antisociale.

E demoralizant să descoperi asemenea destăinuiri indirecte despre deriva fiului său. În volumul postum al unui scriitor îndrăgostit de viață și de bucuriile ei simple. Scurta fabulă intitulată **Cum a izbutit bărbierul să între, totuși, într-o fabulă** poate fi citită ca un comentariu profetic al lui William Saroyan despre calomniile pe care avea să le debiteze după moartea lui, Aram. Un bărbier se duce la fabulist și-i cere să-l „bage într-o fabulă”. Începe să-și însușească meritele care l-ar îndritui la o asemenea onoare. Cel mai de seamă este că nu ride de fabulist deși acesta e un schilod — ghebos, rahitic etc. Fabulistul nu se lasă înduplecat de acest argument. Bărbierul se enfurie: „Priviți, priviți, strigă el, uități-vă cu toții la maimuțoiul ăsta diform care se pretinde fabulist, dar nu-l decît un impostor!” „Acum am să te bag, poate, într-o fabulă, spune fabulistul. E mai bine să fii un monștru pe față decît un lîn-gău nepriceput”. Despre cine vorbește, oare, fabulă?

Al. O.

Un regizor angajat

● După debutul ca scenarist, Oliver Stone (în imagine) a devenit unul dintre regizorii recompensați cu premiul „Oscar” al Americii deceniului al noulea, realizînd trei filme în trei ani. Temele sale preferate sînt cele de denunțare și angajare: escadroanele morții finanțate de S.U.A. în **Salvador**, ororile războiului din Vietnam (cunoscut personal) în **Plutonul**, intrigile și pasiunea înaltei finanțe în **Wall Street**. Cu cel de al patrulea film al său, inspirat după o tragedie autentică — **Talk Radio** — poate cel mai frumos și ambițios, Stone s-a bucurat de un succes mode-

rat. Multe aplauze, dar încasări slabe și un singur premiu minor la ediția de anul acesta a Berlinalei: Regizorul american speră ca **Talk Radio** să aibă succes mai mare în Europa, din motive de afinitate culturală.

Într-un interviu, publicat recent de revista italiană „Europeo”, Oliver Stone încearcă să explice crezul său artistic: „Turnarea unor filme este o modalitate de a înțelege lumea. Fac puțin și pe ziaristul, fac multe cercetări, privesc împrejur și încerc să nu trăiesc de capul meu. Cred că marea artă se poate naște doar din mijlocul lumii. Iar în cinematografie, cu siguranță nu sînt primul care gîndește astfel, este de ajuns să observi marea experiență a lui Roberto Rossellini...”

La ce lucrează acum Oliver Stone? „Lucrez la montajul lui **Born on the fourth July** (Născut la 4 iulie), inspirat de romanul autobiografic al lui Ron Kovic. Este povestea unui fost combatant în Vietnam. Protagonistul este actorul Tom Cruise”.

Un alt Fučik

● Pentru mulți dintre cititori, numele lui Julius Fučik este legat de volumul **Reportaj cu streangul de gît**. Dar Fučik a fost o personalitate complexă, multilaterală: remarcabil om politic, critic literar, eseist. Acum editura pragheză „Novina” prilejuiește întîlnirea cu un Julius Fučik foarte netradițional, într-o lumină necunoscută. Este vorba despre volumul **Cîntece**, cuprinzînd satire versificate, epigrame, catrene publicate de autor sub pseudonim între anii 1919—1942, în diferite publicații progresiste ale epocii. Fučik a început să scrie versuri încă de copil. A părăsit însă repede lirica intimistă, consacrîndu-se

satirei în versuri. Tînta atacurilor satirei lui Fučik a devenit situația din țară, elementele negative din viața societății: bravada, carierismul, birocrația, mașinațiunile partidelor politice. Mai tîrziu, prin anii '30, subiecte pentru satira lui Fučik devin cameleonismul politic, mic-burghezismul și manifestările profasciste. La succesul deosebit al acestui volum îngrijit de Danica Kozlová contribuie în mare măsură și remarcabila colecție de caricaturi și desene pîrînd semnăturile lui J. Capek, V. Rada, G. Včelicka, Z. Kratochvíl, J. Iada, precum și a lui Julius Fučik.

„Don Quijote”

● La Toledo a fost prezentat în premieră filmul serial în nouă episoade realizat, după romanul lui Cervantes, **Don Quijote**, de studiourile sovietice și spaniole. Proiectarea peliculei pe micul ecran a început la 15 iulie, la postul TV din Țara Bascilor, fiind apoi preluată și de televiziunea din Castilia și Galicia. Regia filmului este semnată de cunoscutul gruzin Revaz Ci-

heidze, artist al poporului din U.R.S.S., iar rolurile masculine sînt interpretate, de asemenea, de doi actori gruzini: Don Quijote de Kahi Kavtsadze, iar Sancho Panza de Mamuka Kikaleishvili. În rolul Dulcineei apare tînașă actriță spaniolă Paloma Botín. Unul din co-autorii scenariului este scriitorul și dramaturgul spaniol M. Suárez, laureat al Premiului Lope de Vega.

„Teatrul ca punte între culturi”

● La Helsinki s-a desfășurat al 23-lea congres al Institutului Internațional de Teatru (I.T.I.) Tema dezbaterilor:

„Teatrul ca punte între culturi”. Paralel cu lucrările congresului a avut loc și un festival teatral cu participare internațională.

Viață — nuvelă — film

● Prezentat în premieră la Tokio, filmul **Dansatoarea** este adaptarea unei nuvele apărute acum o sută de ani. Autorul ei, Mori Ogai, medic și intelectual al literaturii japoneze moderne, a transpus în această scriere o experiență personală: în anul 1834—1838, aflat la studii în Germania, s-a îndrăgostit de o dansatoare. Înrolat fiind în armata imperială, a trebuit să demisioneze, deoarece, în virtutea regulamentului și a tradiției, o asemenea legătură nu era permisă unui militar și cu atît mai puțin unui ofițer. În cele din urmă s-a hotărît să-și sacrifice iubirea și să-și reia cariera. Filmul, realizat de regizorul Masahiro Shimoda, începe cu plecarea nefericitului tînăr spre Japonia și cu aceste cuvinte: „Ar fi trebuit s-o n-o părăsesc niciodată. Dar ce s-ar fi ales de mine — un japonez oarecare în Euro-

pa!” Personajul lui Mori Ogai poartă în carte și în film numele de Toyota-tori Oota și întruchiează destinul tinerilor japonezi care, trimiși în Europa să învețe „pentru împărțit și pentru țară”, trăiau experiența contradictorie a marilor distanțe și contrastelor. Locul acțiunii filmului este Berlinul, strada Unter den Linden, Muzeul Vechi, Domul, casele de pe Prenzlauer Berg. Oota face cunoștință cu tineri militanți socialiști, are de a face cu poliția, bea și dansează în localuri berlineze. Studiază cu Robert Koch, pentru că vrea să ajute la eradicarea tuberculozei în rândurile armatei japoneze. Dar o întîlnește pe dansatoarea Elis și uită de idealurile sale. Prietenii și mama îl determină însă să se întoarcă în Japonia. **Dansatoarea** este o coproducție nipono-vest-germană realizată în colaborare și cu studiourile DEFA.

Raj

● Editura engleză „Cape” a publicat, la jumătatea lunii iunie, versiunea engleză a romanului **Raj**, scris de indiana Gita Mehta (n. 1944) la care autoarea (în imagine) a lucrat opt ani. Față de versiunea originală de aproape 1 400 pagini, aceasta numără doar 500 pagini. Spre deosebire de lucrarea anterioară, **Karma Cola** (1980), în care relatează despre exploatarea comercială a tradițiilor indiene, în romanul **Raj** autoarea a vrut să redea acea mare tradiție a povestirii din India.

Alberto Moravia

● După **Scurtă autobiografie literară și alte nuvele**, apărută la sfârșitul anului trecut, Alberto Moravia, la 82 de ani, este prezent în librării cu o nouă carte, **Călătorie la Roma**, **Scurtă autobiografie...** era dominată de un interviu în care Moravia mărturisese crezul de scriitor, temele care îl preocupă, modul în care își scrie operele, relațiile cu cinematografia, cu teatrul. Cele două nuvele care completează volumul dezvăluie noi și interesante fațete ale relațiilor dintre eroi, bărbat și femeie, în cadrul societății contemporane. Temă reluată și în recenta **Călătorie la Roma**, cu un plus de inteligență și rafinament al observației.

Anton Dermota

● A încetat din viață la Viena, în vîrstă de 79 de ani, Anton Dermota, unul din cei mai mari tenori mozartieni, renumit interpret de lieduri. Marile scene lirice ale lumii — Covent Garden, Scala din Milano, Opera din Paris, Metropolitan Opera — l-au avut ca oaspete.

Noi studii de Starobinski

● La editura Gallimard a apărut de curînd un nou volum semnat de Jean Starobinski. Intitulat **Le remède dans le mal**, el reunește texte diverse, avînd ca preocupare comună analiza critică a secolelor XVII și XVIII. Poate fi semnalat studiul noțiunii civilizate, al cărei sens modern a apărut în secolul luminilor, apoi pagini consacrate complimentelor și flătării — studiind textul fabulei **Corbul și vulpea** —, articole despre Voltaire, Montesquieu și J.J. Rousseau. Ultimul dintre cei analizați inspiră și titlul lucrării, **Starobinski considerînd „remediul”** una din temele permanente din **Émile**, **Confesiuni** și **Contractul social**.

Autant-Lara academician

● Cunoscutul cineast francez Claude Autant-Lara a fost „instalat” de curînd în fotoliul său de la Academia de Arte frumoase, fiind ales încă de anul trecut. În secția „creație artistică în domeniul cinematografiei și audiovizualului”. Ajuns la vîrsta senectuții, autorul celebrelor **Străbătînd Parisul și Roșu și Negru** ocupă la Academie fotoliul pictorului Georges Vakhevitch.

Mozart-Salieri

● La Teatrul Eldorado din Lyon a avut loc de curînd un concert-spectacol mai puțin obișnuit ca alcătuire a programului. Au fost prezentate în aceeași seară **Directorul de teatru de Mozart** și **Întîl muzica, apoi cuvîntul de Salieri**. Bine cunoscuții rivali, Mozart și Salieri, au compus în aceeași zi a anului 1783, la Schönbrunn, micile bijuterii. Amîndoi parodiau opera, starea de spirit a creatorilor, conflictele cu directorii. Regia concertului-spectacol a fost semnată de Bruno Baien. Iar conducerea muzicală asigurată de Claire Gibault.

Endora Welty

● Faulkner. Carson McCullers. Capote — sînt cîțiva din autorii celebri care s-au arătat interesați, în opera lor, de multiplele și complexe probleme ale Sudului american. Dar concertul acestor voci solitare s-a stîns, sîr supraviețuitoare fiind Endora Welty, 80 de ani, scriitoare înscrisă în programa universităților, deținătoare a prestigiosului premiu Pulitzer pentru **Fieca optimistului** (1973). În 1942 a publicat primul său roman, **Bri-gandul îndrăgît**, care l-a atras prietenia lui Faulkner. De curînd, la Paris, l-a apărut în traducere franceză volumul memorialistic **Debuturile unui scriitor**, care a figurat timp de 46 de săptămîni pe lista celor mai vîndute cărți. alcătuită de „New York Times”.

„Película de aur”

● Filmul **Yasemin** realizat de Mark Bohm a fost distins cu „Film-band im Gold” (película de aur) cu prilejul decernării premiilor cinematografice naționale ale R.F. Germania. Aceași distincție a fost atribuită lui Ayse Romey-Schlagenhof. Interpreta principală a filmului, **Filmele Wallers letzter Gang** de Christian Wagner și **Herbstmîch** de Joseph Vilsmaier au obținut peli-cula de argint. În ajunul ceremoniei, filmele **Herbstmîch** și **Yasemin** au fost distins cu premiul de aur și respectiv, cel de argint atribuite de Asociația cineaștilor germani.

Konrad Wolf

● Editura „Henschel” din R.D.G. a publicat sub titlul **Direkt im Kopf und Herz** un volum dedicat regizorului Konrad Wolf, decedat în 1982, unul dintre cei mai importanți cineaști ai generației sale cu o operă consecvent antifascistă. Volumul recent apărut cuprinde opinii și interviuri, considerații ale lui Wolf despre arta regizorală și despre munca unor artiști precum Joris Ivens, Vasil Șukșin, Fritz Cremer etc.

KARAJAN

■ 19 septembrie 1964. Filarmonica din Viena sub bagheta lui Karajan participă la Festivalul Internațional George Enescu. „Sînt foarte mulțumit că am venit la București — declară în întîlnirea cu gazetarii bucureșteni Karajan, marele prieten al lui Dinu Lipatti și Clara Haskill. Am încă proaspătă în memorie amintirea concertului pe care l-am dat la București acum 20 de ani”.

Voi avea bucuria să-l urmăresc pe Karajan în 1976 minuiindu-și fenomenalul „Stradivarius” — Filarmonica din Berlinul Occidental. Voi avea bucuria să-l studiez îndeaproape în 1982 oferind telespectatorilor Seratei Muzicale Integralele Simfoniilor lui Beethoven și Brahms.

L-am revăzut cu toții acum doi ani în transmisia concertului de An Nou de la Viena — deodată îmbătrînit, bolnav, anchilozat dar încă profund luminat de pasi-ma de a sculpta sunete.

Zilele acestea luminile lui Karajan s-au stîns și odată cu el a apus marea generație a șefilor de orchestră, generație înflă-cărată de puterile postromantismului.

Dincolo de tot ce știm dintr-o publicitate bine condusă ce ne vorbea mereu despre performanțele sale sportive și avia-tice, despre garderoba sa de pulovere și de farmecul zîmbetului său (malițios, Celi-bidache îl numea ministrul de propagandă al artei dirijorale contemporane), viața lui Karajan a fost o viață de muncă și luptă pentru desăvîrșire. Ludovic Spiess, mult timp colaborator al lui Karajan, mi-a vorbit despre unica dăruire în neconten-te ore de muncă cu care a înregistrat **Bor-lis** lui Mussorgski.

Născut în 1908 la Salzburg ca fiu al unui medic de origine greacă, studiaza pianul de la vîrsta de 3 ani. La 18 ani, în pofida dorinței părinților, devine elevul lui Franz Schalk, urmînd totodată la Universitate cursuri de filosofie și muzicologie.

În 1927 este angajat șef de orchestră la Ulm. Din stagiunea 1938, după celebre spectacole cu **Flautul fermecat** și **Maestrul cîntărești din Nürnberg**, este recunoscut de critică drept unul dintre originalii șefi de orchestră ai lumii. După război, viene-zii îl numesc director artistic al asociației **Amicii muzicii** (post ocupat înainte de Brahms). Karajan inițiază serialul de con-certe intrat în istorie drept **ciclurile Kara-jan**. Din 1946 apare periodic la pupitrul Filarmonicii din Viena, preluînd o tradiție pe care continuă să o dezvolte cu o voca-ție pedagogic-orchestrală care îi este pro-prie. În 1949 apare pentru prima oară la Festivalul de la Salzburg și devine și diri-jor permanent la Scala, iar în 1950 con-duce primul spectacol la pupitrul Bay-reuth-ului. În 1954, la încetarea din viață a lui Furtwängler, preia conducerea Fi-

larmonicii din Berlinul Occidental, an-samblu care s-a „pliat” cerințelor lui Ka-raján, devenind timp de trei decenii su-premul său instrument de lucru.

Triumfale turnee cu această orchestră în Europa, S.U.A., Japonia, impecabile seriale discografice cuprinzînd toate eta-pele istoriei muzicii de la **Oratoriile** lui Bach la valsurile lui Waldteufel, de la concertele lui Vivaldi la **Wozzeck**-ul lui Alban Berg, îl atestă drept unul din cori-feii baghetei din toate timpurile.

Sever, meticulos, plin de ardore, Kara-jan desfășoară o artă cu o mare putere de seducție, cu un înalt coeficient de comunicativitate, cu un unic farmec al acumulării tensiunilor și recreării clima-tului propriu al unei opere.

Originalitatea conceptelor lui Karajan, limpezimea gîndului cu care atacă parti-turile, forța de a lumina formele respec-tînd firescul discursului, alungînd amă-nuntul sentimental, rîmîn suveran vizi-bile în înregistrările wagneriene, „Imagi-nile” sale nu concură cu umbra și arden-ta vrajă a lui Furtwängler, cu energia lui Hans Knappertsbusch, cu dramatismul extatic al lui Solti dar fascinează — cum scrie Wolfgang Schwigen — prin limpe-zime, claritate, virtuozitate, contraste pli-ne de efect.

Artist de curaj și permanență reinnoire, refractar oricăror prejudecăți istoricizan-te, Karajan rămîne unul dintre marile talente ale baghetei care, preluînd forța generației lui Klemperer, Toscanini, Fur-twängler, a dăruit un rar exemplu de ar-dere intelectuală unui veac care are mai mult ca oricînd nevoie de marea muzică a timpurilor.

Iosif Sava

Festivalul de la Aldenburgh

● Între 9 și 25 iunie a avut loc cel de-al 42-lea Festival al Muzicii și Artelor de la Aldenburgh. Manifestările acestui festival mai păstrează atmosfera din vremea fondatorilor lui — compozitorul Benjamin Britten, tenorul Peter Pears și producătorul-libretist Eric Crozier. În afara concertelor, mai au loc colocvii, proiecții de filme și expoziții. O

parte din concerte au loc în monumente de arhi-tectură și case particula-re din frumoasa așezare a Suffolkului.

Anul acesta, festivalul a fost sub conducerea di-rizorului și pianistului Stewart Bedford, a com-pozitorului și dirizorului Oliver Knussen și a pia-nistului Murray Perahia.

Dintre momentele de vîrf ale festivalului a-

mintim concertul simfo-nic dirijat de Simon Ratle, noul spectacol al Operei din Kent cu lu-crarea **The Burning Fiery Furnace** de Britten, două concerte ale Cvartetului de coarde din Tokio, pre-cum” și concertul-spec-tacol oferit de cîntăreți de la Școala Britten-Pears și orchestra Britten Pears cu **L'Enfant et les sortilèges** de Ravel.

Giovanni GRAZZINI:

Fellini despre Fellini

În sfîrșit, „La Strada”

— Între I Vitelloni și La Strada este Agenția matrimonială, unul din episoa-dele din Dragostea în oraș. Nici măcar pe asta nu l-am revăzut ?

— Am văzut o bucată într-o seară, într-un bar, intrînd să telefonez. Cineva era așezat într-o mică încăpere alăturată, lu-minată de televizorul aprins. Nu auzeam sunetul, vedeam numai pe unul din ac-tori așezat pe un taluz ierboș vorbind cu fata caraghioasă și patetică gata să se mărite cu lycanthropul. As fi vrut să fac încet cîțiva pași pînă în cămăruța alăturată, să rămîn acolo, în picioare, pri-vind citeva secvențe din acest film din care, realmente, nu-mi mai amintesc ni-mic. Dar careva dintre spectatori a în-tors butonul.

Cesare Zavattini m-a invitat să particip cu un episod la film, care trebuia să aibă caracterul unui reportaj în stilul fil-melor americane. Director de producție era Marco Ferreri, care în acea vreme se străduia să slăbească : refuza gustarea care se împărțea în pauză, dar cînd ve-nca momentul, umbra de la unul la altul cu o figură de vagabond flămînd, încît fiecare sfîrșea prin a-i da o bucată ; re-zultatul : minca de zece ori mai mult ca toată lumea.

Am acceptat să colaborez la acest film colectiv cu spiritul polemic al școlarului leneș care, cu perfidie, vrea să aibă capul profesorului, **I Vitelloni** fusese un mare

Anthony Quinn și Giulietta Massina în **La Strada**

succes, dar încă din acea vreme critica de stinga își lua măsuri. Reacionînd pozitiv îmi reproșa situarea filmului într-o pro-vincie fără identitate precisă, mă acuza că am insistat prea mult pe poetică me-

moriei, că n-am dat filmului o semnifica-ție politică precisă. Așa m-am hotărît să-mi iau revanșa față de cei care, în anii aceia, făceau declarații demagogice despre neorealism născocind consecințele îngro-zitoare care există și azi.

— Care ar fi „consecințele îngrozitoare” ale învățaturii neorealiste a lui Rossellini ?

— S-a înțeles greșit neorealismul lui Rossellini, care crea pernicios iluzia ne-glijenței, hazardul putînd să constituie prima și cea mai importantă îndatorire cînd faci un film : respectarea cu orice preț a realității ca eveniment existențial, inalterabil, de neatinș sfînt. Emoția per-sonală, intervenția eului, nevoia de a ale-ge, expresia, simțul artistic, meseria erau condiții care se datorau politic reacțiunii ; jos cu amintirile, deci cu interpretările, cu punctul de vedere impus de emoție, jos cu imaginația, autorul în temniță ! Ignoranța, lenea au primit cu entuziasm noua estetică, oricine putea face filme, oricine trebuia să facă. O estetică a non-esteticii care, după părerea mea, a con-tribuit în bună parte la criza actuală a cinematografiei noastre.

AM inventat o agenție matrimonială cuibărită la ultimul etaj al unui enorm imobil dărmat și povestea unei fete care, pentru a se putea căsători, acceptă de bărbat un lycanthrop. Jurasem că totul era acolo absolut adevărat ; cînd am ară-tat primul montaj al episodului, autorii filmului-reportaj, încîntați, s-au întors către mine : „Vezi dragă Fellini, realita-tea este întotdeauna mai fantastică decît cea mai neînfrîntă imaginație !”

— După această farsă a venit, în sfîrșit, **La Strada**. Dacă te gîndești azi, ce în-seamnă pentru tine filmul ?

— Îmi amintesc de un cuvînt al crîti-cului Pietro Bianchi — nu știu dacă l-a scris în ziar sau într-o carte, ori mi l-a spus. Filmul a fost proiectat la Festivalul

de la Veneția, într-un climat favorabil, chiar plin de entuziasm (în special fran-cezii m-a îmbrățișat și m-au felicitat : „Filmul tău a devenit încă de pe acum clasic” îmi spunea Cavallotti iar André Bazin, mic, slab, ca sfîntul Francisc, apro-ba cu aerul de a-mi da binecuvîntarea) și pe de altă parte într-un spirit de contes-tare totală de cea mai mare parte a zia-riștilor de stînga. În millocul unei primiri exaltate, tumultuoase, am avut senzația că în comentariul lui Pietro Bianchi era alt-ceva : „Ce film e răinos !” mi-a spus. Gîndindu-mă la ce mi-a spus, și azi mi se pare că raportată la atunci, judecata era cea mai exactă.

AMINTIRILE despre **La Strada** sînt prea numeroase, vreau să le îndepărtez ; dacă încep să le evoc m-aș afla repe-de pornit pe o hagiografie inoportună, da-torită destinului singular al acestui film care a umblat prin lumea întreagă cu nu știu ce charism ecumenic.

— Nu vrei să povestești, măcar, cum s-a născut ideea pentru **La Strada** ?

— Cum să refaci într-o manieră credi-bilă momentul în care ai primul contact cu sentimentul, mai exact cu presentimen-tul, a ceea ce va fi într-o zi filmul ? Ră-dăcinile din care s-au lîvit Gelsomina și Zampanò, cu povestea lor, cufundați într-o zonă profundă și obscură, constela-ția de sentimente vinovate, de aprehensiuni, de sfîșietoare nostalgie, de unei morali-tăți niciodată împlinite, de regretate după o inocență trădată. Nu am chef să vor-besc ; orice as spune mi s-ar parea dis-proporționat și inutil. Îmi amintesc con-fuz că, cîrclînd cu mașina în cîmpia din jurul Romei, modul acesta leneș și elas-tic de a vagabonda m-a făcut să întrevăd pentru întîia oară personajele, sentimen-tul, atmosfera filmului.

Adaptare și traducere de **Andriana Fianu**

IX

GH. IONIȚĂ : OMAGIU

Realismul politicii externe românești

INTRAREA în a doua jumătate a anului înseamnă pentru poporul român apropierea unor evenimente de însemnătate istorică: împlinirea a 24 de ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R., a 45-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August și Congresul al XIV-lea al partidului. Evenimente istorice distincte, fiecare cu un conținut propriu, dar toate aflate într-o strinsă și indisolubilă legătură, căci dacă insurecția eliberatoare a deschis poporului calea unei vieți noi, Congresul al IX-lea a fost cel care a marcat trecerea la o etapă a construcției de o rodnicie fără precedent, iar pe acest drum se ridică, precum o culme strălucitoare, viitorul forum al comunistilor, ale cărui documente — **Tezele și Programul-Directivă** —, sint dezbătute și unanim aprobate de cele mai largi mase populare. Se poate spune că, dacă insurecția de la 23 August a deschis porțile libertății, Congresul al IX-lea a fost evenimentul care a descătușat din adâncuri uriașele capacități de creație ale poporului, îndreptându-le convergent pe căile luminate cu claritate de strălucitele orientări formulate de conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Este, astfel, o realitate faptul că pe măsura trecerii timpului, a anilor, urmările tot mai binefăcătoare ale Congresului al IX-lea se dezvăluie tot mai mult, tot mai pregnant, în absolut toate domeniile vieții materiale și spirituale. Tot ceea ce este mai caracteristic, mai definitoriu pentru mersul construcției socialiste, pentru robustețea și dinamismul economiei naționale, pentru condițiile superioare de viață ale poporului, cit și pentru poziția internațională a României, pentru prețuirea și respectul deosebite de care se bucură pe toate meridianele își au rădăcina în acest Congres istoric. După cum, tot în Congresul al IX-lea își au rădăcina cetezătoarele procese de viitor reprezentate de documentele pentru Congresul al XIV-lea al partidului, **Tezele și Programul-Directivă**.

Dacă ar fi să se prezinte în termenii cel mai concentrați multiplele semnificații ale Congresului al IX-lea, fără îndolală că expresia cea mai sintetică ar fi rolul său de eveniment inaugural al „Epocii Nicolae Ceaușescu” — epocă ce include atât gigantica operă constructivă internă, cit și activitatea internațională a țării, excepțional de intensă, care a făcut ca România să se bucure de o stimă și un prestigiu în lume fără precedent. Unul din cele mai importante rezultate ale Congresului al IX-lea, de însemnătate hotărâtoare și determinantă, constă în afirmarea unei prodigioase personalități politice de talie mondială, personalitate al cărei cuvânt, ale cărei idei și demersuri au fost și sint primite cu respect, atenție, receptivitate deosebite de către cercurile și factorii politici de pe toate meridianele.

Aceasta a fost și este consecința nemijlocită a fap-

tului că președintele României socialiste a acționat în toți acești ani ca promotor neobosit al unui nou mod de gândire politică. Spiritul creator, capacitatea de investigație profundă, rigoarea științifică în aplicarea principiilor materialismului dialectic și istoric la condițiile specifice și particularitățile fenomenelor și evoluțiilor din viața societății, discernământul în sesizarea noilor tendințe și în formularea unor răspunsuri adecvate, realiste și viabile — iată trăsături definitorii ale politicii externe românești, elaborată și aplicată cu principialitate de președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în toți anii care au trecut de la Congresul al IX-lea și pe coordonatele trasate de acesta.

Viața însăși, evoluția evenimentelor internaționale oferă cea mai puternică dovadă a justetei și lucidității politicii externe românești. Astfel, dezarmarea, în primul rând dezarmarea nucleară, subliniată neobosit de tovarășul Nicolae Ceaușescu ca imperativ absolut pentru întreaga umanitate, se situează azi în centrul vieții internaționale nu ca un deziderat utopic, ci ca problemă concretă, de lucru. După primul pas marcat prin acordul de lichidare a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, acum în centrul eforturilor se află reducerea cu 50 la sută a arsenalelor nucleare strategice, perspective pozitive conturându-se și la negocierile pentru reducerea armamentelor convenționale.

Înfăptuirea dezarmării a fost și este concepută de România socialistă, de tovarășul Nicolae Ceaușescu drept mijlocul radical pentru lichidarea politicii de forță; în locul acestui instrument de tensiune și ingerințe, tovarășul Nicolae Ceaușescu a propulsat cu o energie rar întâlnită metoda tratatelor, a soluționării pe cale pașnică, prin mijloace politice, a oricăror diferențe sau conflicte internaționale.

Întreaga perioadă de la Congresul al IX-lea a demonstrat fermitatea și energia cu care România a acționat pentru promovarea și statornicirea noilor principii de relații internaționale, dînd ea însăși un exemplu strălucit în ce privește respectarea independenței și suveranității naționale, egalitatea în drepturi, neamsecul în treburile interne sub nici o formă, respectul reciproc.

De-a lungul anilor și-au găsit și își găsesc confirmarea pozițiile țării noastre privind creșterea rolului statelor mici și mijlocii, necesitatea asigurării dreptului tuturor statelor, indiferent de orînduire, mărime, forță, de a-și spune cuvîntul asupra tuturor problemelor internaționale, în primul rând a celor în care sint direct interesate. Congresul al IX-lea a marcat cu adevărat o piatră de hotar prin deschiderea unei largi perspective a relațiilor cu țările în curs de dezvoltare — domeniu în care țara noastră a desfășurat o activitate excepțional de bogată în toți acești ani. Lichidarea subdezvoltării, condiție determinantă pentru progresul omenirii, înfăptuirea unei noi ordini economice mondiale, transferul spre scopurile dezvoltării civile a fondurilor imense irosite pentru înarmări, soluționarea

problemei datoriilor externe care strivesc posibilitățile țărilor în curs de dezvoltare — iată obiective grandioase în slujba cărora România a desfășurat o neobosită activitate.

La fel ca și pe plan intern, întreaga activitate desfășurată de România pe arena internațională în perioada de la Congresul al IX-lea s-a caracterizat prin umanismul profund și consecvent. Umanismul, grija pentru salvagardarea vieții pe planetă stau la baza eforturilor pentru înfăptuirea dezarmării, umanismul inspiră acțiunile României pentru stingerea focarelor de conflict, ca și pentru lichidarea subdezvoltării care afectează miliarde de oameni. Și tot adevăratul umanism formează esența preocupărilor subliniate și în recenta **Cuvîntare** a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii, pentru promovarea adevăratelor drepturi ale omului, în primul rând dreptul la pace, la viață, dar și dreptul la libertate, la muncă, la hrană și instrucțiune, la sănătate și adăpost, la condiții de viață demnă, civilizată.

De o însemnătate cu adevărat istorică s-au dovedit stăruitoarele eforturi ale tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru întărirea unității și solidarității țărilor socialiste, pentru depășirea divergențelor dintre țările socialiste și din mișcarea comunistă și muncitorească internațională. Pornind de la recunoașterea diversității condițiilor în care acestea își desfășoară activitatea, P.C.R. s-a pronunțat și se pronunță ferm pentru dreptul imprescriptibil al fiecărui partid de a-și elabora în mod autonom, de sine stătător, tactica și strategia, linia politică, obiectivele și formele de acțiune. Viața dovedește că numai pe această bază este posibilă întărirea solidarității partidelor comuniste și muncitorești, a tuturor forțelor politico-sociale progresiste. O deosebită importanță are întărirea acestei solidarități în condițiile de azi, cînd cercurile reactionare își intensifică încercările de infiltrare și subminare a cuceririlor revoluționare ale țărilor socialiste, de abateri de la acest drum, de propagare a confuziilor ideologice. Replica fermă, principială dată de tovarășul Nicolae Ceaușescu acestor tentative reprezintă un imens sprijin în dezvoltarea procesului revoluționar mondial, în asigurarea stabilității și încrederii internaționale.

Cu atît mai mult, în aceste condiții, întreaga activitate desfășurată de România în perioada de la Congresul al IX-lea, ca și obiectivele preconizate pentru Congresul al XIV-lea, se reliefează ca un înalt exemplu de consecvență în promovarea ideilor păcii, progresului și libertății popoarelor, țeluri nobile stabilite de neobositul și marele promotor al edificării unei lumi mai bune și mai drepte — conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Irina Nicolae

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de
DUMITRU RADU POPESCU
președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei

REDACȚIA : București, Piața Scintei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115, Telefon : 50 74 96.
ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Cititorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” —
sectorul export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10876, prsfir București, Calea Griviței, nr. 64—68. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA SCINTEII”

